

Stortingets kontroll- og konstitusjonskomite
Stortinget
0026 OSLO

Deres ref

Vår ref
22/826 -

Dato
15.02.2022

Spørsmål fra kontroll- og konstitusjonskomiteen om utnevning av ny sentralbanksjef

Jeg viser til brev av 8. februar 2022 der kontroll- og konstitusjonskomiteen, med henvisning til åremålsbeskikkelsen av Jens Stoltenberg som sentralbanksjef, stiller spørsmål og ber om å få oversendt relevante dokumenter i saken.

I det følgende besvares spørsmålene i den rekkefølgen de er stilt. I svarene vises det til enkelte dokumenter som ble utarbeidet for Finansdepartementets interne saksforberedelse. For disse dokumentene er det gitt merinnsyn i forbindelse med innsynskrav, og dokumentene er dermed offentlige. Dokumentene følger vedlagt dette brevet.

1. Komiteen ber om en redegjørelse for tilsettingsprosessen. Komiteen ønsker svar på hvordan prosessen har vært organisert, inkludert bruk av eventuelle eksterne aktører, og hvem som har vært involvert på de ulike stadiene. Det bes herunder om en redegjørelse for hvilke vurderinger ble gjort, hvem som deltok i vurderingene og hvordan prosessen var frem mot beslutningen om å oppfordre Jens Stoltenberg til å søke. Eventuell skriftlig dokumentasjon som knytter seg til dette bes oversendt komiteen.

Det følger av sentralbankloven § 2-9 at Kongen i statsråd ansetter sentralbanksjefen. I statsråd 4. februar 2022 fremmet Finansdepartementet forslag om åremålsbeskikkelse av ny sentralbanksjef. Forberedelsene av tilsettingssaken er gjennomført i tråd med vanlig praksis for lederrekrutteringer i departementet. Prosessen understøtter kvalifikasjonsprinsippet som innebærer at den kandidaten som etter en samlet vurdering anses som best kvalifisert, skal ansettes i stillingen. Den kongelige

resolusjonen som ble fremmet i statsråd, utgjør beslutningsunderlaget for Kongen i statsråd. I den kongelige resolusjonen redegjøres det på vanlig måte for blant annet krav til stillingen, ansettelsesprosessen, departementets vurderinger og departementets tilrådning. Kopi av den kongelige resolusjonen følger vedlagt. Jeg nevner for ordens skyld at denne også vil bli oversendt som en del av resolusjonsprotokollen (referatprotokollen) som oversendes Stortinget to ganger i året, se retningslinjene «Om Kongen i statsråd» kapittel 5.

Tilsettingsprosessen i departementet har, i tråd med etablert praksis, administrativt vært ledet av finansråden. Finansråden har fått støtte av administrasjonsavdelingen og relevante fagavdelinger i prosessen. Embetsverket har holdt meg orientert underveis i prosessen, og deres innstilling til meg har vært grunnlag for min beslutning.

Ved ansettelse til lederstillinger i underliggende eller tilknyttede virksomheter er det vanlig at departementene bruker rekrutteringsbyrå til bistand i prosessen. Etter forutgående konkurranse mellom rekrutteringsbyråer som inngår i rammeavtalen som Departementenes sikkerhets- og serviceorganisasjon (DSS) har inngått på vegne av departementene, inngikk Finansdepartementet avtale med rekrutteringsbyrået Backer Skeie den 22. september 2021. Backer Skeie har bistått med blant annet analyse av kvalifikasjonskrav, stillingsannonse, publisering, søk etter kandidater, dialog med kandidater, deltakelse i samtaler og intervjuer, og utarbeidelse av kandidatvurderinger.

For å kartlegge hvilke kvalifikasjoner som stillingen som sentralbanksjef krever, ønsket Finansdepartementet innspill fra personer som har god innsikt i virksomheten og oppgavene. Med støtte fra BackerSkeie gjennomførte departementet i andre halvdel av oktober 2021 samtaler med et 20-talls personer, blant annet med ekspedisjonssjefer i relevante fagavdelinger i Finansdepartementet, alle hovedstyrets medlemmer, leder av Norges Banks representantskap og leder av representantskapets tilsynssekretariat, samt ledere i Norges Bank Investment Management (NBIM), Norges Bank Sentralbankvirksomheten (SBV) og Norges Bank Administrasjon (NBA). Utlysningsteksten tok utgangspunkt i de formelle kravene som er oppstilt i sentralbankloven, og sammen med kompetansekrav som er omtalt i lovens forarbeider, utgjorde kravspesifikasjonssamtalene grunnlaget for rekrutteringsbyråets forslag til utlysningstekst til departementet.

I de ovennevnte kravspesifikasjonssamtalene fikk departementet og BackerSkeie også innspill om personer som kunne ha relevant bakgrunn for stillingen som sentralbanksjef. Generelt er slike innspill i denne fasen nyttige og viktige for å sikre et bredt og godt kandidattilfang.

En innstillingsgruppe ledet av finansråden, bestående av ekspedisjonssjefene i Administrasjonsavdelingen, Finansmarkedsavdelingen og Avdeling for formuesforvaltning bearbeidet nevnte utkast til utlysningstekst fra rekrutteringsbyrået, før den ble godkjent av meg. I tråd med forarbeidene til den nye sentralbankloven, jf.

Prop. 97 L (2018-2019), ble utkast til utlysningsteksten også sendt til representantskapets leder og sentralbanksjefen for synspunkter på kompetansekrav mv. Korrespondansen er vedlagt. På bakgrunn av tilbakemeldingene fra representantskapets leder og sentralbanksjefen ble det gjort enkelte justeringer i utlysningsteksten, som så ble godkjent av politisk ledelse i departementet og publisert onsdag 10. november 2021.

I perioden stillingen var utlyst ble det vurdert løpende om kandidater som henvendte seg eller søkte på stillingen, kunne være aktuelle for samtale eller burde kalles inn til intervju. I tråd med etablert praksis for lederrekrutteringer i departementet ble det også tatt kontakt med personer som innstillingsgruppen anså for å ha særlig relevant bakgrunn. Uken etter at stillingen ble lyst ut, gjennomførte innstillingsgruppen sammen med BackerSkeie samtaler med tre potensielle kandidater. Formålet med samtalene var å kartlegge interesse for stillingen, gi informasjon og svare på spørsmål, herunder om videre prosess. På bakgrunn av disse samtalene vurderte innstillingsgruppen at alle de tre var aktuelle å vurdere til stillingen, og jeg ble orientert om dette. Interesseavklaringssamtalene ble fulgt opp med at alle tre ble oppfordret til å søke. Både rekrutteringsbyrået og innstillingsgruppen var i kontakt med kandidatene om dette.

Ved søknadsfristens utløp hadde det meldt seg 22 søkere, herunder to av dem som ble oppfordret til å søke, jf. vedlagte søkerliste av 14. desember 2021. Innstillingsgruppen og BackerSkeie gikk gjennom søknadene. I samråd med BackerSkeie ble det besluttet å gå videre med de to kandidatene som etter kriteriene for stillingen ble vurdert som klart best kvalifisert. Dette var Ida Wolden Bache og Jens Stoltenberg.

Utover CV og søknad har intervjuer og rekrutteringsbyråets innhenting av referanser utgjort grunnlaget for vurderingen av søkerne. Det ble gjennomført flere intervjuer under, innledet av strukturert førstegangsintervju der søkerne måtte svare på de samme spørsmålene, blant annet om sentralbankvirksomheten, fondsforvaltning og ledelse, samt redegjøre for egen bakgrunn og motivasjon. BackerSkeie avga 21. desember 2021 en rapport med vurdering av kandidatene til departementet. Rapporten utgjorde utgangspunktet for innstillingsgruppens videre arbeid.

Innstillingsgruppen så i tillegg behov for å innhente vurderinger knyttet til Stoltenbergs bakgrunn som statsminister og partileder, samt hans vennskap med sittende statsminister Jonas Gahr Støre. Innstillingsgruppen ba Finansmarkedsavdelingen, i samråd med Avdeling for formuesforvaltning, om å vurdere habilitetsproblemstillinger av relevans for Stoltenbergs kandidatur, og ba videre Lovavdelingen i Justis- og beredskapsdepartementet vurdere spørsmålene. Korrespondansen mellom Finansdepartementet og Lovavdelingen, herunder vurderingene som er gjort i begge departementer, ligger vedlagt. I tillegg til en vurdering av relevante habilitetsproblemstillinger, ba innstillingsgruppen Finansmarkedsavdelingen, i samråd med Avdeling for formuesforvaltning, om en vurdering av om Stoltenbergs politiske

bakgrunn og vennskap med statsminister Støre ville kunne svekke Norges Banks uavhengighet og faglige integritet. Denne er vedlagt.

Med dette utgangspunktet utformet innstillingsgruppen sin interne innstilling til meg. Min innstilling kommer til uttrykk i den kongelige resolusjonen som ble behandlet av Kongen i statsråd 4. februar 2022.

2. I tillegg bes det om en tidslinje over de ulike avgjørelsene og vurderingene som ledet frem til regjeringens beslutning, herunder (men ikke begrenset til):

- a) Når Jens Stoltenbergs navn kom opp i departementets arbeid med ansettelse av ny sentralbanksjef for første gang, og hvem som spilte det inn.*
- b) Hvilken dato Ida Wolden Bache og Jens Stoltenberg ble oppfordret til å søke, og hvem som anmodet dem om å søke.*
- c) Når stillingsbeskrivelsen ble slutført, og hvem som initierte utformingen av utlysningsteksten.*

Til punktene a) til c) vises det til redegjørelsen under spørsmål 1.

Punkt a) omhandler når Jens Stoltenbergs navn første gang kom opp i departementets arbeid med ansettelse av ny sentralbanksjef, og hvem som spilte det inn. Utover det som fremkommer i svaret på spørsmål 1, vil jeg bemerke at bare dager etter at nåværende sentralbanksjef Øystein Olsen varslet sin fratreden, ble det offentlig spekulert om hvem som kunne være egnet for stillingen.

Jeg vil også legge til at det ofte er vanskelig å tidfeste når en persons navn første gang kommer opp i rekrutteringen til slike lederstillinger. Departementets oppgave med å forberede beskikkelser og utnevnelser til lederstillinger i departementet, etater og tilknyttede virksomheter, tilsier at departementet løpende har kunnskap om at det finnes personer som på kort eller lengre sikt kan være aktuelle kandidater til å bekle ulike stillinger.

Oversikt over rekrutteringsprosessen presentert på tidslinje:

Uke 34	26.08.2021	Øystein Olsen ber om å bli avløst fra åremålet fra mars 2022	
Uke 39	22.09.2021	Finansdepartementet tildeler rekrutteringsoppdraget til BackerSkeie etter konkurranse på DSS' rammeavtale	
Uke 42		Finansministeren orienteres om prosessen med rekrutteringen av sentralbanksjef	Kravspesifikasjonssamtaler. BackerSkeie utformer utkast til utlysningstekst som bearbejdes videre i departementet
Uke 44	03.11.2021	Departementet ber om innspill på utlysningstekst fra Representantskapets leder og sentralbanksjefen	
Uke 45	10.11.2021	Endelig godkjenning av utlysningstekst. Stillingen lyses ut	Løpende vurdering av innkommende søknader. Førstegangsintervjuer etter hvert som det kommer aktuelle søknader
Uke 46		Samtaler med potensielle kandidater, tre personer oppfordres til å søke	
Uke 49		Kontakt med Lovavdeling om relevante momenter i en habilitetsvurdering	
	09.12.2021	Søknadsfrist	
Uke 50	14.12.2021	Søkerlisten med 22 søkere offentliggjøres	Vurdering av søkerliste. Intervjurunder, referanseinnhenting, vurderinger, forberedelse av dokumenter
Uke 51	20.12.2021	Anmodning om vurdering av habilitet mv. til Lovavdelingen	
	21.12.2021	Rekrutteringsbyråets kandidatvurderinger til departementet	
Uke 1	06.01.2022	Svar fra Lovavdelingen om habilitet	
Uke 4		Intern innstilling avgis	
Uke 5	04.02.2022	Beskikkelse i statsråd	

3. Hva var grunnen til at utlysningsteksten til stillingen som ny sentralbanksjef ble endret når det gjaldt krav og kvalifikasjoner sammenliknet med utlysningsteksten til samme stilling med søknadsfrist 24. april 2016?

Mitt ansvar har vært å sørge for en utlysningstekst for stillingen som er mest mulig relevant for ledelsen av Norges Bank i dag og for kommende ansettelsesperiode. Siden sist utlysning av denne stillingen har Stortinget også behandlet en ny sentralbanklov. Prosessen tok derfor ikke utgangspunkt i tidligere utlysningstekster. For å få et best mulig grunnlag for å utforme utlysningsteksten, ble det besluttet å gjøre en grundig vurdering av den rollen sentralbanksjefen skal fylle både som leder av hovedstyret, leder av komiteen for pengepolitikk og finansiell stabilitet og som daglig leder i Norges

Bank de neste seks årene. Det ble derfor gjennomført samtaler med et betydelig antall personer som har god innsikt i virksomheten og oppgavene og utfordringene fremover. Jeg viser her til redegjørelsen for prosessen under spørsmål 1. Nedenfor nevnes noen av forholdene som har hatt betydning for utforming av utlysningsteksten.

Norsk økonomi påvirkes i betydelig grad av internasjonal økonomi og politikk, og gjennom de siste årene har det internasjonale bildet endret seg en del. De seneste årene er også det geopolitiske og handelspolitiske bildet blitt mer komplisert. Sentralbanksjefen bør derfor ha god forståelse for utviklingstrekk i internasjonal økonomi og politikk, av hensyn til gjennomføringen av pengepolitikken, finansiell stabilitet og bankens ansvar for betalingssystemet, og for å forvalte SPU og være en god rådgiver for departementet.

Hovedstyret og sentralbanksjefen er videre tillagt et viktig ansvar i saker som omhandler SPU, blant annet i rådgiving om investeringsstrategi og godkjenning av finansielle instrumenter og markeder som SPU investeres i, basert på relevant risiko, som land- og politisk risiko. Flere forhold gjør utviklingen i verdensøkonomien usikker fremover, herunder at det er tendenser til økte spenninger, både innad i og mellom land. Disse forholdene kan påvirke finansmarkedene og dermed endre risikobildet og avkastningen for SPU. Det ble i november 2021 derfor nedsatt et utvalg som skal vurdere slike langsiktige perspektiver for SPU.

Jeg viser for øvrig også til mitt svar 10. februar 2022 til Stortinget på spørsmål nr. 1178 til skriftlig besvarelse fra stortingsrepresentant Tina Bru om sentralbanksjefens involvering i konkrete investeringer og valg av markeder (vedlagt).

4. Fikk Finansdepartementet noen form for innspill fra personer utenfor Finansdepartementet om at Jens Stoltenberg kunne være aktuell før han ble oppfordret til å søke, eller var det departementets eget initiativ å vurdere ham for stillingen?

Det vises til svar på spørsmål 1 og 2. I kravspesifikasjonssamtalene kom det som nevnt også innspill på aktuelle kandidater, herunder de tre som ble oppfordret til å søke. Dette var personer innstillingsgruppen hadde merket seg som interessante, allerede før kravspesifikasjonssamtalene. Det var departementet ved innstillingsgruppen som tok initiativ til å oppfordre tre personer – deriblant Jens Stoltenberg – til å søke stillingen.

5. Hvem godkjente utlysningsteksten?

Jeg viser til svar på spørsmål 1.

6. Hva var den utløsende årsaken til at Ida Wolden Bache og Jens Stoltenberg ble oppfordret til å søke, og ble også andre oppfordret til å søke?

Etter interesseavklaringssamtalene med de tre kandidatene i uke 46 vurderte departementet det som interessant å vurdere kandidatene for stillingen. De ble derfor oppfordret til å søke. Jeg viser for øvrig til svar på spørsmål 1.

7. Er det praksis i Finansdepartementet for å oppfordre kandidater om å søke en slik stilling?

Ja. I alle ansettelsesprosesser ønsker departementet et godt og bredt tilfang av kvalifiserte søkere. Særlig for lederstillinger gjøres det ofte aktivt søk etter aktuelle kandidater, og det forekommer ofte at personer med relevant bakgrunn oppfordres til å søke, for å bidra til flest mulig relevante søkere på listen ved søknadsfristens utløp.

Vedlagt er svarene Finansdepartementet tidligere har gitt om sine rekrutteringsprosesser som er relevante for spørsmålet, til representant Eigil Knutsen om rekrutteringen av visesentralbanksjef 23. april 2021 og til representant Roy Steffensen om rekrutteringen av sentralbanksjef 21. desember 2021.

8. Ble kandidater som ikke hadde vært oppfordret til å søke reelt vurdert?

Ja, alle kandidater ble reelt vurdert. Det vises til svar på spørsmål 1.

9. Har finansministeren gitt føringer om utnevnelsen til embetsverket som utarbeidet innstillingen?

Jeg har understreket overfor embetsverket at kvalifikasjonsprinsippet skulle legges til grunn og at de stod fritt til å oppfordre de kandidater de ut fra kravene til stillingen anså mest relevante, til å søke, og jeg ba om vurdering av kandidatenes kvalifikasjoner og egnethet.

10. Mediene har omtalt flere samtaler i uformelle fora, herunder samtaler mellom Stoltenberg og ulike medlemmer av regjeringen og samtaler hvor sjefen for NBIM har vært involvert. Hvilke vurderinger har departementet gjort av disse samtalene, og hvordan har de eventuelt påvirket beslutningen?

De samtalene det er referert til i pressen, involverte verken de som forberedte eller innstilte i ansettelsessaken i Finansdepartementet. Departementet har ikke gjort

vurderinger av samtalene. Samtalene i seg selv eller presseomtalen av dem har ikke hatt innvirkning på hvordan departementet har lagt opp prosessen.

Som beskrevet har departementet hatt kravspesifikasjonssamtaler og fått innspill om mulige kandidater fra et stort antall personer, herunder med sjefen for NBIM, som er nevnt i spørsmålet. Hva som er bakgrunnen for hvilke innspill hver enkelt valgte å gi, har departementet ikke full kjennskap om. Hvem innstillingsgruppen etterpå anså som relevante kandidater var uansett ikke knyttet til enkeltinnspill fra kravspesifikasjonssamtalene.

11. Hvilke habilitetsvurderinger er gjort, tilknyttet alle regjeringsmedlemmer som har deltatt i prosessen rundt utnevnelse av ny sentralbanksjef?

Jeg har forholdt meg til at statsminister Jonas Gahr Støre tidlig erklærte seg inhabil. Utover da han orienterte meg om dette, har jeg derfor ikke hatt noe kontakt med ham om saken. Den enkelte statsråd skal kjenne habilitetsreglene og selv vurdere sin habilitet i saker vedkommende skal delta i behandlingen av. Vedkommende kan eventuelt be om råd fra Lovavdelingen i Justis- og beredskapsdepartementet. Dette er omtalt i retningslinjene Om Kongen i statsråd punkt 11.3 og i Håndbok for politisk ledelse punkt 4.3. Jeg legger til grunn at alle statsrådene som har deltatt i avgjørelsen, har gjort en slik vurdering dersom de har en relasjon til en av søkerne. Jeg er kjent med at Klima- og miljøministeren ba Lovavdelingen om en habilitetsvurdering knyttet til Jens Stoltenberg, samt at konklusjonen var at han ikke var inhabil.

12. Hvordan ble det faktum at Stoltenberg er tidligere partileder og statsminister vurdert opp mot sentralbanklovens intensjon og krav om uavhengighet?

Dette ble vurdert i innstillingen om ny sentralbanksjef som jeg fikk fra innstillingsgruppen. Til bruk i forbindelse med gruppens arbeid, ble det utarbeidet et notat om «Ivaretagelse av Norges Banks uavhengighet og hensynet til SPU» (vedlagt). I notatet ble det redegjort overordnet for sider ved Norges Banks uavhengighet og vurdert om en eventuell ansettelse av Stoltenberg som sentralbanksjef, på grunn av hans politiske bakgrunn og vennskapet med statsminister Støre, kunne få konsekvenser for tilliten til bankens uavhengighet og hensynet til at SPU oppfattes som en finansiell investor.

Konklusjonen i notatet er følgende:

«Stoltenbergs tidligere verv og hans tilknytning til Arbeiderpartiet og statsminister Støre er ikke i seg selv til hinder for at han vurderes som sentralbanksjef, jf. drøftingen ovenfor. Han tilhører ikke den kretsen som etter loven er utelukket fra stillingen, og han har heller ikke en slik posisjon at han av

andre grunner er utelukket. En rekke mekanismer sikrer faglig integritet og verner om Norges Banks uavhengighet. Disse vil være godt ivaretatt også ved en eventuell ansettelse av Stoltenberg.

Som nevnt (...) ovenfor, innebærer kvalifikasjonsprinsippet at den *best* kvalifiserte søkeren til stillingen skal ansettes. Det skal legges vekt på utdanning, erfaring og personlig egnethet, sammenholdt med kvalifikasjonskravene som er fastsatt i utlysningen. Personlig egnethet er som nevnt subjektive forhold hos søkeren som det er saklig å legge vekt på, for eksempel samarbeidsegenskaper, lederegenskaper, resultatorientering mv.

Sentralbanksjefens rolleutøvelse vil kunne påvirke den tilliten offentligheten har til at vedkommende utøver sitt arbeid på en måte som ikke svekker sentralbankens uavhengighet. Dette vil det være saklig å legge vekt på. Det er vesentlig at innstillingsgruppen som en del av vurderingen av den personlige egnetheten vurderer Stoltenbergs integritet og om det er grunn til å tro at han vil utøve rollen som sentralbanksjef på en tillitvekkende måte. I den forbindelse bør det også vurderes om det objektivt sett er holdepunkter som tilsier at det er risiko for at Stoltenberg i større grad enn andre kandidater vil kunne tenkes å ta utenforliggende hensyn.»

De forholdene som det er pekt på her, er vurdert av innstillingsgruppen og i den kongelige resolusjonen om ansettelsen av Stoltenberg. Jeg viser til svar på spørsmål 13.

13. Hva er departementets begrunnelse for at sentralbankens uavhengighet ikke er påvirket av denne ansettelsen?

I punkt 3.3 i den kongelige resolusjonen om ansettelsen av Stoltenberg ble det redegjort for departementets vurdering av hensynet til sentralbankens uavhengighet:

«Sentralbanken i Norge har høy grad av uavhengighet av statsmyndighetene (regjeringen og Stortinget) i sin bruk av virkemidler etter sentralbankloven, slik som i pengepolitikken. I tillegg til en vurdering av relevante habilitetsproblemstillinger, jf. punkt 3.2 over, har departementet derfor vurdert om Stoltenbergs politiske bakgrunn og vennskap med statsminister Støre kan svekke Norges Banks uavhengighet.

Departementets oppgave har vært å finne den best kvalifiserte søkeren, og det er på vanlig måte sett hen til utdanning, erfaring og personlig egnethet. Om det er forhold ved søkerne som kan få konsekvenser for uavhengigheten til Norges Bank, har vært en del av egnethetsvurderingen.

Norges Banks uavhengighet av statsmyndighetene kommer blant annet til uttrykk i sentralbankloven § 1-4 annet ledd, som fastsetter at Norges Bank, til forskjell fra det som normalt gjelder i statsforvaltningen, bare kan instrueres i sin virksomhet etter loven, jf. § 1-3 (som gjelder «Sentralbankvirksomheten»), i «ekstraordinære situasjoner» og i tråd med spesielle formkrav. Myndigheten til å instruere ligger til Kongen i statsråd og kan ikke delegeres. Banken skal gis anledning til å uttale seg før vedtak treffes, og slike vedtak skal meddeles Stortinget så snart som mulig. Disse rammene for uavhengighet berøres ikke av hvem som er sentralbanksjef.

Loven fastsetter også regler om hvilke personer som ikke kan være medlemmer av hovedstyret og komiteen for pengepolitikk og finansiell stabilitet, og dermed heller ikke kan være sentralbanksjef eller visesentralbanksjefer. Stoltenberg tilhører ikke den kretsen som etter loven er utelukket fra stillingen.

Departementet har vurdert om hans tidligere verv, og tilknytning til Arbeiderpartiet og statsministeren, likevel tilsier at han ikke bør tilsettes, men kommet til at dette ikke er tilfelle. Terskelen for eventuell utelukkelse på et slikt grunnlag må antas å ligge høyt, særlig når det gjelder tidligere verv eller stillinger som ligger relativt langt tilbake i tid. Stoltenberg har ikke hatt verv i Arbeiderpartiet etter at han ble generalsekretær i NATO i 2014, og heller ikke deltatt i den offentlige politiske debatten, utover det som følger av stillingen i NATO.

Det er flere mekanismer i organiseringen av Norges Bank og prosedyrer for saksbehandling som bidrar til å sikre at bankens oppgaver løses på det beste faglige grunnlaget, og for å motvirke at politiske preferanser eller andre utenforliggende hensyn kan påvirke den faglige skjønnsutøvelsen. Departementet har blant annet fastsatt regelverk med hjemmel i sentralbankloven, som skal motvirke at det oppstår inhabilitet eller andre interessekonflikter for medlemmer av hovedstyret og komiteen for pengepolitikk og finansiell stabilitet, samt motvirke at det kan reises tvil om at medlemmene utfører sine verv med integritet og uavhengighet (habilitetsregelverket). Bankens sentrale beslutninger og råd behandles i kollegiale organer (hovedstyret og komiteen for pengepolitikk og finansiell stabilitet), og avgjøres altså ikke av sentralbanksjefen alene. En kompetent stab bidrar til høy faglig kvalitet og integritet i analyser og råd. Videre er bankens beslutninger underlagt en betydelig grad av institusjonalisert kontroll: Representantskapet fører tilsyn med Norges Banks drift og med at bestemmelsene for virksomheten blir fulgt. Finansdepartementet evaluerer utøvelsen av skjønnsmyndighet og måloppnåelse i pengepolitikken, samt følger opp og evaluerer bankens forvaltning av SPU. Både representantskapet og departementet rapporterer sine vurderinger til Stortinget. Norges Banks beslutninger og rådgivning følges også nøye av offentligheten, og det er stor åpenhet fra banken om beslutningsgrunnlaget og de avveiningene som gjøres.

Disse mekanismene ligger fast uavhengig av hvem som ansettes som sentralbanksjef.

Sett hen til rammebetingelsene som skal sikre sentralbankens uavhengighet og faglige integritet, den tid som har gått siden Stoltenberg fratradte som statsminister (over åtte år), og den rollebevissthet og rolleforståelse som Stoltenberg har utvist og utviser, mener Finansdepartementet at ansettelse av Stoltenberg som sentralbanksjef ikke vil svekke sentralbankens uavhengighet.»

14. Statsministeren har opplyst at han etter ansettelsen vil be Justis- og beredskapsdepartementets lovavdeling vurdere om at det er sider ved arbeidet som statsminister som må legges om på grunn av ansettelsen. Hvorfor tok ikke finansministeren initiativ til en slik vurdering før tilsettelsen?

Den enkelte statsråd skal kjenne habilitetsreglene og selv vurdere sin habilitet i saker vedkommende skal delta i behandlingen av. Jeg viser for øvrig til mitt svar på spørsmål 11.

I forbindelse med ansettelsen av ny sentralbanksjef har Finansdepartementet vurdert at det kun helt unntaksvis vil være aktuelt å reise habilitetsspørsmål for statsministeren ved regjeringens behandling av saker om Norges Banks virksomhet, som følge av den personlige relasjonen mellom statsministeren og Stoltenberg. Utover saker som gjelder sentralbanksjefens ansettelsesforhold, vil det som den klare hovedregel ikke komme saker vedrørende Norges Bank til behandling i regjeringen som vil innebære en «særlig fordel, tap eller ulempe» for sentralbanksjefen personlig, jf. forvaltningsloven § 6 annet ledd. Dersom det skulle komme slike saker til behandling, vil eventuell inhabilitet kunne håndteres ved at statsministeren ikke deltar i behandlingen av den aktuelle saken.

15. Hvorledes mener departementet at kontakten mellom Stoltenberg som sentralbanksjef og statsminister Støre kan skje for fremtiden når statsministeren var inhabil ved utnevnelsen? Vil det eventuelt bli inntatt en bestemmelse i Stoltenbergs ansettelsesavtale som regulerer dette?

Det er normalt få anledninger der statsminister og sentralbanksjef møtes eller opptrer sammen i profesjonell sammenheng, da det er Finansdepartementet som er kontaktpunktet mellom Norges Bank og hhv. regjeringen og Stortinget. Jeg legger uansett til grunn at Støre og Stoltenberg i slike situasjoner vil opptre profesjonelt. Se også svar på spørsmål 14.

Det kreves en høy etisk standard for å ivareta stillingen som sentralbanksjef. Som det er beskrevet i *Etiske prinsipper for ansatte i Norges Bank og Utfyllende Etiske regler for*

ansatte innenfor sentralbanksjefens ansvarsområde, er alle ansatte omfattet av egne regler for å blant annet bevare tilliten til Norges Banks uavhengighet og autoritet. Om interessekonflikter heter det blant annet at: «Ansatte skal i sitt arbeid unngå avhengighet eller nærhet til personer, foretak eller institusjoner utenfor Norges Bank, dersom forholdet er av en slik karakter at det kan svekke tilliten til Norges Banks uavhengighet og autoritet.» Enhver sentralbanksjef må være bevisst og aktsom for å etterleve dette, også på fritiden.

På samme måte som for sittende sentralbanksjef og visesentralbanksjefer vil et av punktene i ansettelsesavtalen med Stoltenberg gjelde etterlevelse av det nevnte etiske regelverk.

16. Hvilke vurderinger er gjort av hvordan Norges Banks uavhengighet av regjeringen og Stortinget sikres?

Jeg viser her til svar under spørsmålene 12 og 13.

17. Hvilken korrespondanse det har vært om tilsettelsen mellom Norges Bank, herunder underliggende organer og Finansdepartementet under prosessen. Komiteen ber om å få tilsendt all relevant korrespondanse.

Korrespondansen knytter seg til utformingen av utlysningstekst, jf. svar på spørsmål 1. Denne er vedlagt.

Nærmere om dokumenter i saken

Vedlagt er en liste over alle dokumenter som er vedlagt, og som det også er henvist til under svarene på spørsmålene over.

Med hilsen

Trygve Slagsvold Vedum

Dokumentoversikt

- Kongelig resolusjon om ansettelse av Stoltenberg og offentlig søkerliste

- Endelig stillingsutlysning

- Korrespondanse med Norges Bank om kunngjøringstekst
 - e-post med vedlegg fra FIN til sentralbanksjefen og lederen for Norges Banks representantskap av (likelydende e-poster 3.11.21)
 - Svar med vedlegg fra Norges Bank representantskap av 4.11.21
 - Svar med vedlegg fra Norges Bank sentralbanksjefen av 5.11.21

- Korrespondanse med Justis- og beredskapsdepartementets lovavdeling:
 - e-post fra JD til FIN 8.12.21
 - brev fra FIN til JD med vedlegg 20.12.21
 - brev fra JD til FIN med vedlegg 6.1.22
 - e-post fra JD til FIN 8.1.22 (presiseringer til brev av 6.1.22)

- Notat til Innstillingsgruppen 27.1.22 «Ivaretagelse av Norges Banks uavhengighet og hensynet til SPU»

- Finansministerens svar av 23.4.21 på Stortingets spørsmål nr. 1960 stilt av stortingsrepresentant Eigil Knutsen (Ap)

- Finansministerens svar av 21.12.21 på Stortingets spørsmål nr. 682 stilt av stortingsrepresentant Roy Steffensen (FrP)

- Finansministerens svar av 10.2.22 på Stortingets spørsmål stilt av stortingsrepresentant Tina Bru (H)

Fra: Engelsrud Tina
Sendt: 3. november 2021 17:13
Til: Gulbrandsen, Bjarne
Kopi: Scheel Hans Henrik; Harstveit Inger
Emne: Utlysningstekst sentralbanksjef
Vedlegg: Utkast nettannonse sentralbanksjef_depversjon_ny.docx

Hei
Sentralbanksjef Øystein Olsen har som kjent bedt om å få fratrukket sitt åremål som sentralbanksjef 1.3.22. Finansdepartementet skal lyse ut stillingen.

Det vises til Prop. 97 L (2018–2019) Lov om Norges Bank og pengevesenet mv. (sentralbankloven), der det heter at "Departementet legger som ledd i oppnevningsprosessen for stillingene som sentralbanksjef og visesentralbanksjefer opp til at leder av representantskapet og sentralbanksjefen kan gi departementet synspunkter på kompetansekrav mv."

Vedlagt er utkast til utlysningstekst. Vi arbeider for å få lyst ut stillingen snarlig, og tillater oss å be om svar innen utgangen av uken, dvs. ilt. fredag 5.11.21.

Mvh
Tina Engelsrud

Finansdepartementet

Tina Engelsrud
ekspedisjonssjef
Administrasjonsavdelingen

Mobil: 930 28 074
Telefon: 222 44 110

[regjeringen.no/fin](https://www.regjeringen.no/fin)

Fra: Engelsrud Tina
Sendt: 3. november 2021 17:09
Til: 'Jakobsen, Jan Frode'
Kopi: Harstveit Inger; 'Julie Brodtkorb'; Scheel Hans Henrik
Emne: Utlysningstekst sentralbanksjef
Vedlegg: Utkast nettannonse sentralbanksjef_depversjon_ny.docx

Hei
Sentralbanksjef Øystein Olsen har som kjent bedt om å få fratrukket sitt åremål som sentralbanksjef 1.3.22. Finansdepartementet skal lyse ut stillingen.

Det vises til Prop. 97 L (2018–2019) Lov om Norges Bank og pengevesenet mv. (sentralbankloven), der det heter at "Departementet legger som ledd i oppnevningprosessen for stillingene som sentralbanksjef og visesentralbanksjefer opp til at leder av representantskapet og sentralbanksjefen kan gi departementet synspunkter på kompetansekrav mv."

Vedlagt er utkast til utlysningstekst. Vi arbeider for å få lyst ut stillingen snart, og tillater oss å be om svar innen utgangen av uken, dvs. ilt. fredag 5.11.21.

Mvh
Tina Engelsrud

Finansdepartementet

Tina Engelsrud
ekspedisjonssjef
Administrasjonsavdelingen

Mobil: 930 28 074
Telefon: 222 44 110

[regjeringen.no/fin](https://www.regjeringen.no/fin)

Norges Bank er landets sentralbank. Den har som mål å fremme økonomisk stabilitet i Norge og forvalter store verdier på vegne av felleskapet. Banken har utøvende og rådgivende oppgaver i pengepolitikken, og skal bidra til sikre og effektive betalingssystemer og finansmarkeder. Norges Bank forvalter Statens pensjonsfond utland (SPU), etter et mandat fastsatt av Finansdepartementet.

Sentralbanksjef

Stillingen som sentralbanksjef blir ledig fra 1. mars 2022. Sentralbanksjefen er leder av Norges Banks hovedstyre, leder av komiteen for pengepolitikk og finansiell stabilitet og daglig leder av Norges Bank.

Norges Bank er en sentral samfunnsinstitusjon, med stor betydning for landets økonomi og omdømme nasjonalt og internasjonalt.

Vi søker en strategisk, tydelig og samlende sentralbanksjef med faglig tyngde og relevant ledererfaring fra komplekse organisasjoner. Sentralbanksjefen må være en god formidler i det offentlige rom, fremstå med stor troverdighet og autoritet, samt kunne representere Norges Bank nasjonalt og internasjonalt. Aktuelle kandidater har høy gjennomføringsevne og styringskraft, og evne til å utvikle og utfordre organisasjonen. Det er nødvendig å kunne håndtere krevende situasjoner, herunder kriser og beredskapssituasjoner.

Rollen som sentralbanksjef krever:

- stor faglig tyngde og god samfunnsøkonomisk innsikt, herunder om pengepolitikk og finansiell stabilitet
- god forståelse for de sentrale økonomiske sidene ved kapitalforvaltning
- bred samfunnsinnsikt og god forståelse for Norges Banks rolle, inkludert rammene for forvaltningen av SPU og fondets betydning for norsk økonomi og Norges omdømme internasjonalt
- innsikt i utviklingstrekk i samfunnet både nasjonalt og internasjonalt, og hvordan disse kan påvirke norsk økonomi og internasjonale kapitalmarkeder
- god innsikt i statsforvaltningen og sentrale beslutningsprosesser
- utdanning på minimum masternivå, fortrinnsvis i samfunnsøkonomi
- omfattende ledererfaring

Erfaring fra kollegiale organer, f.eks. styrer, med stort ansvar er en fordel.

Den som ansettes må kunne sikkerhetsklareres.

Stillingen er en åremålsstilling med førstegangsansettelse for seks år og mulighet for gjenoppnevning for ytterligere en periode på inntil seks år. Lønn etter avtale.

For nærmere informasjon, ta gjerne kontakt med våre rådgivere i BackerSkeie, Ann-Kristin Nyrønning, tlf. 920 85 397 / Are K. Skeie, tlf. 950 66 183, eller Finansdepartementet ved finansråd Hans Henrik Scheel, tlf. 22 24 41 08. Søknad med CV sendes via «Karriere» på www.backerskeie.no innen 9. desember 2021.

Søker kan bli oppført på offentlig søkerliste selv om vedkommende har anmodet om konfidensiell behandling. Søkere vil i så fall bli varslet før offentliggjøring. Alle kvalifiserte søkere vil bli vurdert. Norges Bank er en IA-bedrift, og i dette ligger det blant annet å sørge for tilrettelegging på arbeidsplassen dersom det er behov for det.

Fra: Jakobsen, Jan Frode <Jan-Frode.Jakobsen@Norges-Bank.no>
Sendt: 4. november 2021 16:21
Til: Engelsrud Tina
Kopi: Harstveit Inger; Julie Brodtkorb; Scheel Hans Henrik; Julie Brodtkorb
Emne: RE: Utlysningstekst sentralbanksjef
Vedlegg: Sentralbanksjef_depversjon_RS.docx

Hei,

Representantskapets leder, Julie Brodtkorb, har følgende innspill med tilhørende forslag som «spor endringer» i annonseteksten (vedlagt), som eventuelt kan benyttes dersom det er ønskelig:

1. Første setning i tredje avsnitt kan lyde: «Vi søker en sterk og samlende leder.» (Dette for å tydeliggjøre kravet, kort oppsummert.) Der hvor det vises til at sentralbanksjefen må framstå med autoritet (utover dette), kan det vurderes presisert at det er snakk om faglig autoritet.
2. Teksten er gjennomgått med tanke på (unødige) gjentakelser.
3. Det kan vurderes å presisere virksomhetens internasjonale karakter, for eksempel med henvisning til engelsk som arbeidsspråk i forvaltningen av SPU, flere kontorer i utlandet og at mandatet for forvaltningen av SPU regulerer virksomheten.

Mvh

Jan Frode Jakobsen
Direktør
Tilsynssekretariatet
Norges Bank
Tlf. 95 76 07 40

From: Engelsrud Tina <Tina.Engelsrud@fin.dep.no>
Sent: onsdag 3. november 2021 17:09
To: Jakobsen, Jan Frode <Jan-Frode.Jakobsen@Norges-Bank.no>
Cc: Harstveit Inger <Inger.Harstveit@fin.dep.no>; Julie Brodtkorb <jb@mef.no>; Scheel Hans Henrik <Hans-Henrik.Scheel@fin.dep.no>
Subject: Utlysningstekst sentralbanksjef

Hei
Sentralbanksjef Øystein Olsen har som kjent bedt om å få fratrukket sitt åremål som sentralbanksjef 1.3.22. Finansdepartementet skal lyse ut stillingen.

Det vises til Prop. 97 L (2018–2019) Lov om Norges Bank og pengevesenet mv. (sentralbankloven), der det heter at "Departementet legger som ledd i oppnevningprosessen for stillingene som sentralbanksjef og visesentralbanksjefer opp til at leder av representantskapet og sentralbanksjefen kan gi departementet synspunkter på kompetansekrav mv."

Vedlagt er utkast til utlysningstekst. Vi arbeider for å få lyst ut stillingen snarlig, og tillater oss å be om svar innen utgangen av uken, dvs. ilt. fredag 5.11.21.

Mvh
Tina Engelsrud

Finansdepartementet

Tina Engelsrud

ekspedisjonssjef

Administrasjonsavdelingen

Mobil: 930 28 074

Telefon: 222 44 110

regjeringen.no/fin

Denne e-posten er beregnet for den institusjon eller person den er rettet til og kan være belagt med lovbestemt taushetsplikt. Dersom e-posten er feilsendt, vennligst slett den og kontakt Finansdepartementet. This email is confidential and may also be privileged. If you are not the intended recipient please delete this e-mail and notify the Ministry of Finance, Norway, immediately.

Denne e-post er beregnet for den institusjon eller person den er rettet til og kan være belagt med lovbestemt taushetsplikt. Dersom e-posten er feilsendt, vennligst slett den og kontakt avsender. Norges Bank er ikke ansvarlig for direkte eller indirekte tap som følge av denne e-posten, herunder som følge av virus eller datafeil.

This email may be privileged. If you are not the intended recipient please notify the sender immediately and delete this mail. Norges Bank does not accept liability for any loss or damage of any nature, however caused, which may result directly or indirectly from this email or any file attached, including computer viruses and other defects.

Norges Bank er landets sentralbank. Den har som mål å fremme økonomisk stabilitet i Norge og forvalter store verdier på vegne av felleskapet. Banken har utøvende og rådgivende oppgaver i pengepolitikken, og skal bidra til sikre og effektive betalingssystemer og finansmarkeder. Norges Bank forvalter Statens pensjonsfond utland (SPU), etter et mandat fastsatt av Finansdepartementet.

Sentralbanksjef

Stillingen som sentralbanksjef blir ledig fra 1. mars 2022. Sentralbanksjefen er leder av Norges Banks hovedstyre, leder av komiteen for pengepolitikk og finansiell stabilitet og daglig leder av Norges Bank.

Norges Bank er en sentral samfunnsinstitusjon, med stor betydning for landets økonomi og omdømme nasjonalt og internasjonalt. [Norges Banks rolle og oppgaver er regulert i sentralbankloven og mandat for forvaltningen av SPU. En betydelig del av virksomheten har engelsk som arbeidsspråk og kontorer i flere land.](#)

Vi søker en [sterk og samlende leder, strategisk, tydelig og samlende](#) Sentralbanksjefen skal ha [med](#)-faglig [tyngde](#)-[autoritet](#) og relevant ledererfaring fra [komplekse sammensatte](#) organisasjoner. Sentralbanksjefen må være en god formidler i det offentlige rom, fremstå med stor troverdighet og [autoritet, samtskal](#) kunne representere Norges Bank nasjonalt og internasjonalt. Aktuelle kandidater har høy gjennomføringsevne og styringskraft, og evne til å utvikle og utfordre organisasjonen. Det er nødvendig å kunne håndtere krevende situasjoner, herunder kriser og beredskapssituasjoner.

Rollen som sentralbanksjef krever:

- stor faglig tyngde og god samfunnsøkonomisk innsikt, herunder om pengepolitikk og finansiell stabilitet
- god forståelse for de sentrale økonomiske sidene ved kapitalforvaltning
- [bred samfunnsinnsikt](#) og god forståelse for Norges Banks rolle, inkludert rammene for forvaltningen av SPU og fondets betydning for norsk økonomi og Norges omdømme internasjonalt
- innsikt i [relevante](#) utviklingstrekk [i samfunnet](#) både nasjonalt og internasjonalt, og hvordan disse kan påvirke norsk økonomi og internasjonale kapitalmarkeder
- god innsikt i statsforvaltningen og sentrale beslutningsprosesser
- utdanning på minimum masternivå, fortrinnsvis i samfunnsøkonomi
- omfattende ledererfaring

Erfaring fra kollegiale organer, f.eks. styrer, med stort ansvar er en fordel.

Den som ansettes må kunne sikkerhetsklareres.

Stillingen er en åremålsstilling med førstegangsansettelse for seks år og mulighet for gjenoppnevning for ytterligere en periode på inntil seks år. Lønn etter avtale.

For nærmere informasjon, ta gjerne kontakt med våre rådgivere i BackerSkeie, Ann-Kristin Nyrønning, tlf. 920 85 397 / Are K. Skeie, tlf. 950 66 183, eller Finansdepartementet ved finansråd

Hans Henrik Scheel, tlf. 22 24 41 08. Søknad med CV sendes via «Karriere» på www.backerskeie.no innen 9. desember 2021.

Søker kan bli oppført på offentlig søkerliste selv om vedkommende har anmodet om konfidensiell behandling. Søkere vil i så fall bli varslet før offentliggjøring. Alle kvalifiserte søkere vil bli vurdert. Norges Bank er en IA-bedrift, og i dette ligger det blant annet å sørge for tilrettelegging på arbeidsplassen dersom det er behov for det.

Fra: Gulbrandsen, Bjarne <Bjarne.Gulbrandsen@Norges-Bank.no>
Sendt: 5. november 2021 13:40
Til: Engelsrud Tina
Kopi: Scheel Hans Henrik; Harstveit Inger
Emne: RE: Utlysningstekst sentralbanksjef
Vedlegg: Utkast nettannonse sentralbanksjef_depversjon_ny (003).docx

Hei,

Vedlagt er noen forslag dere kan vurdere.

Vennlig hilsen
Bjarne Gulbrandsen

Bjarne Gulbrandsen

Stab

E-post: bjg@norges-bank.no

Telefon (kontor): +47 22 31 61 54

Mobil: +47 994 72 946

From: Engelsrud Tina <Tina.Engelsrud@fin.dep.no>
Sent: onsdag 3. november 2021 17:13
To: Gulbrandsen, Bjarne <Bjarne.Gulbrandsen@Norges-Bank.no>
Cc: Scheel Hans Henrik <Hans-Henrik.Scheel@fin.dep.no>; Harstveit Inger <Inger.Harstveit@fin.dep.no>
Subject: Utlysningstekst sentralbanksjef

Hei
Sentralbanksjef Øystein Olsen har som kjent bedt om å få fratrukket sitt åremål som sentralbanksjef 1.3.22. Finansdepartementet skal lyse ut stillingen.

Det vises til Prop. 97 L (2018–2019) Lov om Norges Bank og pengevesenet mv. (sentralbankloven), der det heter at "Departementet legger som ledd i oppnevningprosessen for stillingene som sentralbanksjef og visesentralbanksjefer opp til at leder av representantskapet og sentralbanksjefen kan gi departementet synspunkter på kompetansekrav mv."

Vedlagt er utkast til utlysningstekst. Vi arbeider for å få lyst ut stillingen snarlig, og tillater oss å be om svar innen utgangen av uken, dvs. ilt. fredag 5.11.21.

Mvh
Tina Engelsrud

Finansdepartementet

Tina Engelsrud
ekspedisjonssjef
Administrasjonsavdelingen

Mobil: 930 28 074
Telefon: 222 44 110

regjeringen.no/fin

Denne e-posten er beregnet for den institusjon eller person den er rettet til og kan være belagt med lovbestemt taushetsplikt. Dersom e-posten er feilsendt, vennligst slett den og kontakt Finansdepartementet. This email is confidential and may also be privileged. If you are not the intended recipient please delete this e-mail and notify the Ministry of Finance, Norway, immediately.

Denne e-post er beregnet for den institusjon eller person den er rettet til og kan være belagt med lovbestemt taushetsplikt. Dersom e-posten er feilsendt, vennligst slett den og kontakt avsender. Norges Bank er ikke ansvarlig for direkte eller indirekte tap som følge av denne e-posten, herunder som følge av virus eller datafeil.

This email may be privileged. If you are not the intended recipient please notify the sender immediately and delete this mail. Norges Bank does not accept liability for any loss or damage of any nature, however caused, which may result directly or indirectly from this email or any file attached, including computer viruses and other defects.

Norges Bank er landets sentralbank. Den har som mål å fremme økonomisk stabilitet i Norge og forvalter store verdier på vegne av fellesskapet. Banken har utøvende og rådgivende oppgaver i pengepolitikken, og skal bidra til sikre og effektive betalingssystemer og finansmarkeder. Norges Bank forvalter Statens pensjonsfond utland (SPU), etter et mandat fastsatt av Finansdepartementet.

Sentralbanksjef

Stillingen som sentralbanksjef blir ledig fra 1. mars 2022. Sentralbanksjefen er leder av Norges Banks hovedstyre, leder av komiteen for pengepolitikk og finansiell stabilitet og daglig leder av Norges Bank. [Det er en egen daglig leder av Norges Banks forvaltning av Statens pensjonsfond utland som rapporterer til hovedstyret.](#)

Norges Bank er en sentral samfunnsinstitusjon, med stor betydning for landets økonomi og omdømme nasjonalt og internasjonalt.

Vi søker en strategisk, tydelig og samlende sentralbanksjef med faglig tyngde og relevant ledererfaring fra komplekse organisasjoner. Sentralbanksjefen må være en god formidler i det offentlige rom, fremstå med stor troverdighet og autoritet, samt kunne representere Norges Bank nasjonalt og internasjonalt. Aktuelle kandidater har høy gjennomføringsevne og styringskraft, og evne til å utvikle og utfordre organisasjonen. Det er nødvendig å kunne håndtere krevende situasjoner, herunder kriser og beredskapssituasjoner.

Rollen som sentralbanksjef krever:

- stor faglig tyngde og god samfunnsøkonomisk innsikt, herunder om pengepolitikk og finansiell stabilitet
- god [forståelse for de innsikt i sentrale økonomiske siderne](#) ved kapitalforvaltning
- bred samfunnsinnsikt og god forståelse for Norges Banks rolle, inkludert rammene for forvaltningen av SPU og fondets betydning for norsk økonomi og Norges omdømme internasjonalt
- innsikt i utviklingstrekk i samfunnet både nasjonalt og internasjonalt, og hvordan disse kan påvirke norsk økonomi og internasjonale kapitalmarkeder
- god innsikt i statsforvaltningen og sentrale beslutningsprosesser
- utdanning på minimum masternivå, fortrinnsvis i samfunnsøkonomi
- omfattende ledererfaring

Erfaring fra kollegiale organer, f.eks. styrer, med stort ansvar er en fordel.

Den som ansettes må kunne sikkerhetsklareres.

Stillingen er en åremålsstilling med førstegangsansettelse for seks år og mulighet for gjenoppnevning for ytterligere en periode på inntil seks år. Lønn etter avtale.

For nærmere informasjon, ta gjerne kontakt med våre rådgivere i BackerSkeie, Ann-Kristin Nyrønning, tlf. 920 85 397 / Are K. Skeie, tlf. 950 66 183, eller Finansdepartementet ved finansråd Hans Henrik Scheel, tlf. 22 24 41 08. Søknad med CV sendes via «Karriere» på www.backerskeie.no innen 9. desember 2021.

Søker kan bli oppført på offentlig søkerliste selv om vedkommende har anmodet om konfidensiell behandling. Søkere vil i så fall bli varslet før offentliggjøring. Alle kvalifiserte søkere vil bli vurdert. Norges Bank er en IA-bedrift, og i dette ligger det blant annet å sørge for tilrettelegging på arbeidsplassen dersom det er behov for det.

Norges Bank er landets sentralbank. Den har som mål å fremme økonomisk stabilitet i Norge og forvalter store verdier på vegne av fellesskapet. Banken har utøvende og rådgivende oppgaver i pengepolitikken, og skal bidra til sikre og effektive betalingssystemer og finansmarkeder. Norges Bank forvalter Statens pensjonsfond utland (SPU), etter et mandat fastsatt av Finansdepartementet.

Sentralbanksjef

Stillingen som sentralbanksjef blir ledig fra 1. mars 2022. Sentralbanksjefen er leder av Norges Banks hovedstyre, leder av komiteen for pengepolitikk og finansiell stabilitet og daglig leder av Norges Bank. Norges Banks rolle og oppgaver er regulert i sentralbankloven og mandat for forvaltningen av SPU.

Norges Bank er en sentral samfunnsinstitusjon, med stor betydning for landets økonomi og omdømme nasjonalt og internasjonalt.

Vi søker en sterk og samlende leder. Sentralbanksjefen skal ha faglig autoritet og relevant ledererfaring fra komplekse organisasjoner. Sentralbanksjefen må være en god formidler, fremstå med stor troverdighet og kunne representere Norges Bank nasjonalt og internasjonalt. Aktuelle kandidater har høy gjennomføringsevne og styringskraft, og evne til å utvikle og utfordre organisasjonen. Det er nødvendig å kunne håndtere krevende situasjoner, herunder kriser og beredskapssituasjoner.

Rollen som sentralbanksjef krever:

- stor faglig tyngde og god samfunnsøkonomisk innsikt, herunder om pengepolitikk og finansiell stabilitet
- god forståelse for sentrale sider ved kapitalforvaltning
- bred samfunnsinnsikt og god forståelse for Norges Banks rolle, inkludert rammene for forvaltningen av SPU og fondets betydning for norsk økonomi og Norges omdømme internasjonalt
- innsikt i relevante utviklingstrekk både nasjonalt og internasjonalt, og hvordan disse kan påvirke norsk økonomi og internasjonale kapitalmarkeder
- god innsikt i statsforvaltningen og sentrale beslutningsprosesser
- utdanning på minimum masternivå, fortrinnsvis i samfunnsøkonomi
- omfattende ledererfaring

Erfaring fra kollegiale organer, f.eks. styrer, med stort ansvar er en fordel.

Den som ansettes må kunne sikkerhetsklareres.

Stillingen er en åremålsstilling med førstegangsansettelse for seks år og mulighet for gjenoppnevning for ytterligere en periode på inntil seks år. Lønn etter avtale.

For nærmere informasjon, ta gjerne kontakt med våre rådgivere i BackerSkeie, Ann-Kristin Nyrønning, tlf. 920 85 397 / Are K. Skeie, tlf. 950 66 183, eller Finansdepartementet ved finansråd Hans Henrik Scheel, tlf. 22 24 41 08. Søknad med CV sendes via «Karriere» på www.backerskeie.no innen 9. desember 2021.

Søker kan bli oppført på offentlig søkerliste selv om vedkommende har anmodet om konfidensiell behandling. Søkere vil i så fall bli varslet før offentliggjøring. Alle kvalifiserte søkere vil bli vurdert. Norges Bank er en IA-bedrift, og i dette ligger det blant annet å sørge for tilrettelegging på arbeidsplassen dersom det er behov for det.

Fra: Tonje Rønneberg Ruud <tonje.ruud@jd.dep.no>
Sendt: 8. desember 2021 16:13
Til: Engelsrud Tina
Kopi: Ketil Bøe Moen; Ida Sørebo
Emne: Spørsmål om forvaltningsloven

Vi viser til møte mandag 6. desember, og ønsket om en oversikt over ulike problemstillinger knyttet til habilitetsreglene i forbindelse med utnevnelsen av ny sentralbanksjef dersom Jens Stoltenberg er en av søkerne til stillingen. Vi skisserer her enkelte slike problemstillinger under henvisning særlig til tidligere vurderinger, men understreker at vi ikke med dette har tatt stilling til hvordan de ulike spørsmålene skal løses dersom de blir aktuelle i saken.

1. Utnevnelsen - habilitet for regjeringsmedlemmer

Sentralbanksjefen utnevnes av Kongen i Statsråd på åremål for en periode på 6 år, jf. sentralbankloven § 2-9.

Reglene om inhabilitet i forvaltningsloven kapittel II gjelder ikke for statsråder «i egenskap av regjeringsmedlem», dvs. når statsråden opptrer i regjeringskonferanse, forberedende statsråd og statsråd, jf. fvl. § 10 annet punktum. I disse situasjonene gjelder visse ulovfestede inhabilitetsregler som i alle fall ikke går videre enn bestemmelsene i forvaltningsloven § 6. Vurderingen av regjeringsmedlemmenes habilitet kan derfor ta utgangspunkt i bestemmelsene i forvaltningslovens § 6.

Ingen av de absolutte inhabilitetsgrunnene i forvaltningsloven § 6 første ledd er – etter det vi er kjent med på det nåværende tidspunkt – aktuelle i saken her. Etter forvaltningsloven § 6 annet ledd, vil en tjenestemann være inhabil «når andre særegne forhold foreligger som er egnet til å svekke tilliten til hans upartiskhet». I denne vurderingen skal det blant annet legges vekt på om avgjørelse i saken kan innebære en «særlig fordel, tap eller ulempe for ham selv eller noen som han har en nær personlig tilknytning til». En eventuell utnevnelse av Stoltenberg som sentralbanksjef vil måtte anses som en «særlig fordel» for Stoltenberg. Dersom noen av regjeringsmedlemmene har en «nær personlig tilknytning» til Stoltenberg, vil dette derfor være et sentralt moment i en habilitetsvurdering.

Når det gjelder faglig eller politisk samarbeid, har Lovavdelingen i en rekke uttalelser gitt uttrykk for at dette i seg selv normalt ikke vil føre til inhabilitet. I JDLOV-2008-532, som gjaldt daværende utenriksminister Støres habilitet ved utnevnelsen av ny FN-ambassadør, uttalte vi følgende:

«Et nærmere samarbeid i tjenesten vil normalt ikke føre til inhabilitet. Vi viser her til Frihagen, Inhabilitet etter forvaltningsloven (1985) s. 346, jf. s. 340. Det gjelder etter vårt syn som utgangspunkt selv om samarbeidet strekker seg over lang tid og er omfattende. Om samarbeidet er av faglig eller faglig-politisk karakter, spiller i denne sammenheng mindre rolle. Først og fremst hvis samarbeidet er særlig nært og omfattende, kan det bli spørsmål om inhabilitet av den grunn alene. Selv i slike tilfeller vil det helst være slik at andre tilknytningsmomenter eller interesser i saken enn selve samarbeidsforholdet må foreligge for at det blir aktuelt å konstatere inhabilitet. Sakens art vil også spille inn, for eksempel slik at det kan være grunn til å utvise større varsomhet der det er spørsmål om å rette kritikk mot parten.

I arbeidsforhold vil samarbeidet ofte føre til en viss kontakt utenfor arbeidssituasjonen. Slik sosial kontakt som ikke går ut over det som er vanlig i kollegiale forhold, bringer ikke habilitetsspørsmålet i noen annen stilling enn det som fremgår av avsnittet foran. Bare hvis den sosiale omgangen utvikler seg til et personlig vennskapsforhold, får dette særlig

betydning i habilitetsvurderingen, og da er det først og fremst selve venns­kapsforholdet som har betydning. I praksis er det antatt at det bare er nært vennskap og skarpt og direkte motsetningsforhold som i seg selv kan føre til inhabilitet etter § 6 annet ledd. Vanlig godt bekjentskap og samarbeid leder ikke til inhabilitet. Vi viser her til vår uttalelse i brev 15. januar 2008 (snr. 2008/00112 EO) med henvisninger.»

Regjeringsmedlemmers habilitet ved utnevnelser er også vurdert i en rekke andre saker, bl.a. JDLOV-2008-112 (Stoltenberg), JDLOV-2018-2054 (Helleland), JDLOV-2013-1492 (Solhjell) og JDLOV-2010-450 (Aasrud). I de nevnte sakene vises det også til andre uttalelser der Lovavdelingen har vurdert betydningen av tidligere profesjonelt samarbeid, faglig eller politisk.

Som det følger av de nevnte sakene, og sitatet fra JDLOV-2008-532, er det lagt til grunn at det bare er «nært vennskap» og «skarpt og direkte motsetningsforhold» som vil kunne føre til inhabilitet. Vi er kjent med at statsministeren har gitt uttrykk for at han vil erklære seg inhabil i saken dersom Stoltenberg er en av søkerne, etter hva vi skjønner basert på at det foreligger et nært vennskap dem imellom.

2. Avgjørelser knyttet til sentralbanken under ansettelsesforholdet – habilitet for regjeringsmedlemmer

Vi er også bedt om å gi en overordnet beskrivelse av vurderingstemaet når det gjelder regjeringsmedlemmenes habilitet i tilknytning til avgjørelser som gjelder sentralbanken, forutsatt at Stoltenberg skulle bli utnevnt til sentralbanksjef.

Inhabilitet vil som alltid måtte vurderes konkret, der spørsmålet vil være om det foreligger et «særegent forhold» som er «egnet til å svekke tilliten» til tjenstemannens upartiskhet.

Til forskjell fra situasjonen ved utnevning av ny sentralbanksjef, vil avgjørelser som gjelder sentralbanken som det klare utgangspunktet ikke kunne sies å innebære en «særlig fordel, tap eller ulempe» for sentralbanksjefen personlig. At statsministeren (eller andre statsråder) har vært ansett inhabil i saken som gjaldt utnevningen, innebærer derfor ikke at de vil være inhabile i avgjørelser knyttet til sentralbanken.

Det er vanskelig å si noe mer generelt om vurderingstemaet. Hver enkelt sak vil måtte vurderes for seg, som i alle vurderinger av mulig inhabilitet.

3. Sentralbanksjefens habilitet under ansettelsesforholdet

Endelig er vi bedt om å gi en overordnet beskrivelse av vurderingstemaet når det gjelder sentralbanksjefens habilitet i saker som skal avgjøres i banken.

Inhabilitet vil også i disse tilfellene vurderes konkret, der spørsmålet vil være om det foreligger et «særegent forhold» som er «egnet til å svekke tilliten» til tjenstemannens upartiskhet.

Selv om situasjonen er noe annerledes når det er snakk om en person som inntil 2013 hadde helt sentrale politiske roller i det norske samfunnet, men som etter det har hatt stilling i utlandet, er det naturlig å ta utgangspunkt i praksis som at en tjenstemann ikke vil være inhabil til å behandle en sak som vedkommende har behandlet tidligere i en annen rolle. Den type rollekombinasjoner fører i seg selv ikke til inhabilitet etter forvaltningsloven. Vi viser til uttalelsen i JDLOV-2019-2816 (Mæland) med videre henvisninger:

«Utgangspunktet er at ein tenestemann ikkje er inhabil til å behandle ei sak som vedkomande har behandla tidlegare i ei anna rolle. Inhabilitet kan likevel kome på tale i særlege tilfelle, men det skal i utgangspunktet mykje til. Vurderinga kan likevel bli strengare i enkelte sakstyper, fyrst og fremst der rettstryggleiksomsyn tilseier det. Ei slik strengare vurdering er særleg aktuell der ein tenestemann behandlar ei klage over eit vedtak vedkomande har behandla tidlegare. Vi viser til utgreiinga i fråsegna vår 6. mai 2013 (sak 2013/2646). Standpunkta i den juridiske litteraturen det er vist til i den fråsegna, er ført vidare i dei nyare utgåvene av litteraturen. Vi viser til Woxholth, Forvaltningsloven med kommentarer, 5. utg. (2011) s. 172 flg.; Eckhoff/Smith, Forvaltningsrett, 11. utg. (2018) s. 220; Bernt/Rasmussen, Frihagens forvaltningsrett bind 1, 2. utg. (2010) s. 223-224; Graver, Alminnelig forvaltningsrett, 4. utg. (2015) s. 311 flg.»

Lovavdelingen uttalte seg også om betydningen av rollekombinasjoner i JDLOV-2019-6018 (Arnesen og Skoghøy). Her ble det lagt vekt på at det for medlemmer av granskingskommisjoner også kan tenkes at det må stilles noe strengere krav:

«Utgangspunktet er at rollekombinasjoner eller tidligere befatning med samme sak i seg selv ikke fører til inhabilitet, jf. Graver, Alminnelig forvaltningsrett (4. utg. 2015) s. 311, Eckhoff og Smith, Forvaltningsrett (11. utg. 2018) s. 220 og Frihagen, Inhabilitet etter forvaltningsloven (1985) s. 315 flg. Det dreier seg imidlertid her om gransking, hvor det er særlig viktig at allmennheten kan ha tillit til granskernes uhildethet. Vi viser her til punkt 3.1. Forventningen om uhildethet skal beskytte både mot en for streng og mot en for mild vurdering av det som er tema for granskingen på dette punktet. Granskingen som helhet oppfattes, ut fra bakgrunnen for oppnevningen av granskingsutvalget, å ha stor betydning i ulike retninger. Granskingsutvalget har også, innenfor det mandatet som er gitt, et relativt vidt skjønn til hvordan granskingen skal innrettes, også når en isolerer spørsmålet til undersøkelse av enkeltstående deler av granskingen.»

Det er langvarig praksis for at tidligere politikere utnevnes til statsforvaltere, etatsledere eller andre lignende stillinger. Dette reiser i seg selv ikke spørsmål om inhabilitet på generelt grunnlag. I diskusjonene i media har det vært fremhevet at Norges Bank står i en særstilling når det gjelder kravene til uavhengighet. Det kan etter vårt syn ikke utelukkes at dette i en konkret sak etter omstendighetene vil kunne inngå i vurderingen av om det foreligger et «særegent forhold» som er egnet til å svekke tilliten til sentralbanksjefens uavhengighet. I utgangspunktet er vi imidlertid tilbøyelige til å anta at dette er vurderinger som hovedsakelig faller utenfor habilitetsreglene, og som vil inngå i vurderingen av om personer med en slik bakgrunn bør kunne utnevnes til stillingen som sentralbanksjef.

I tråd med utgangspunktene nevnt ovenfor vil heller ikke tilhørighet til et politisk parti, tidligere verv eller generelt politisk engasjement, i seg selv kunne føre til inhabilitet. Det vil dermed normalt ikke kunne føre til inhabilitet at en avgjørelse vil kunne sies å innebære en fordel for en regjering utgått fra Arbeiderpartiet – eller motsatt, en ulempe for en regjering utgått fra andre partier.

Det skal trolig også en del til for at vennskapet med statsministeren vil kunne føre til inhabilitet på bakgrunn av at en avgjørelse som skal fattes i sentralbanken vil anses å innebære en «særlig fordel, tap eller ulempe» for statsministeren personlig, men dette vil også måtte vurderes konkret.

Vi kjenner ikke til om dette kan bli en aktuell problemstilling, men nevner på generelt grunnlag at et tidligere engasjement i en bestemt sak som er til behandling i organet, vil kunne føre til inhabilitet etter en konkret vurdering. Også i disse tilfellene skal det imidlertid en del til før tjenestemannen vil bli ansett som inhabil. Det vil være tilfellet enten tidligere engasjement gjelder som politiker eller fagperson. Til illustrasjon av slike vurderinger nevner vi JDLOV-2014-6580 hvor var spørsmålet om

lederen for Havforskningsinstituttet var inhabil til å gi råd til Fiskeridirektoratet i forbindelse med behandlingen av den såkalte gruve- og fjorddeponisaken i Førdefjorden i Naustdal kommune. Bakgrunnen for saken var vedkommendes uttalelser i media og tidligere engasjement i saken. Lovavdelingen uttalte følgende om når et særlig engasjement i en sak vil kunne føre til inhabilitet:

«Det klare utgangspunktet er at en fagpersons offentlige uttalelser av faglig karakter ikke fører til inhabilitet. Det er ønskelig og viktig at fagpersoner bidrar med kunnskap i den offentlige debatt, og at de derfor har vid anledning til å uttale seg om spørsmål som ligger innenfor deres fagfelt.

Et ekstraordinært engasjement i saken kan likevel i unntakstilfeller innebære et særegent forhold som er egnet til å svekke tilliten til fagpersonens «upartiskhet» i saken.

Habilitetsreglene i forvaltningsloven skal sikre korrekte avgjørelser, opprettholde tilliten til dem som forbereder og fatter avgjørelsene og beskytte mot at det sås tvil om deres troverdighet. I relasjon til den foreliggende problemstillingen vil kravet om upartiskhet først og fremst innebære at Fosså ikke må la utenforliggende, personlige interesser få innflytelse ved behandlingen av saken. En slik personlig interesse kan være ønsket om å forsvare standpunkter han tidligere har tatt i saken, slik at dette går på bekostning av en saklig vurdering av det foreliggende materialet.

Om grensdragningen skriver Frihagen (1985) på s. 311 følgende:

«En tjenestemann som *aktivt* tar opp et spørsmål *utenfor sin virksomhet* som tjenestemann – f.eks. ved å starte en underskriftskampanje eller bli formann i en aksjonskomite, vil gjerne være inhabil dersom han senere i sin stilling får saken til behandling. Derimot vil han neppe bli inhabil bare fordi han har undertegnet en protestliste sammen med et stort antall andre eller fordi han har gitt uttrykk for et forhåndsstandpunkt til saken».

Ekstraordinært initiativ og aktivitet vil etter dette kunne medføre inhabilitet. Å ha tilkjennegitt sin klare forhåndsvurdering er ikke i seg selv nok.

Om en tjenstemanns deltakelse i behandlingen av en sak som han har behandlet på et tidligere trinn i saksgangen, skriver Frihagen (1985) på s. 317-318:

«En tjenestemann blir i alminnelighet ikke inhabil fordi han ved den tidligere behandling har gitt uttrykk for et klart standpunkt i saken. Det kan likevel tenkes at en ved å gå for langt i å ta et forhåndsstandpunkt direkte har avskåret parten fra å få en «fair» behandling – f.eks. til å legge frem nye opplysninger. ... En blir normalt ikke inhabil selv om en ved et tidligere trinn i sakens behandling har tatt et klart standpunkt mot parten og dermed er kommet i et slags anklage- eller motsetningsforhold til ham – sml. ovenfor om inhabilitet pga. faglig uenighet og særlig engasjement i saken. Det kan likevel tenkes at vedkommende så direkte kommer i en anklagestilling at han må fratrukke etter Fvl. § 6, 2. ledd. Særlig gjelder det der han har opptrådt utad ovenfor allmenheten og gått utenfor sin regulære saksbehandlingsoppgave – i hvert fall der han har gått for langt i så måte og således i noen grad er å klandre.»»

Vennlig hilsen

Justis- og
beredskapsdepartementet

Tonje Rønneberg Ruud

lovrådgiver
Lovavdelingen

Mobil: +47 93 09 78 42

Telefon: +47 22 24 53 64

Kontor: Gullhaug Torg 4A

[Regjeringen.no/jd](https://www.regjeringen.no/jd) – [Facebook](#) – [Twitter](#)

Denne e-posten er beregnet for den institusjon eller person den er rettet til og kan være belagt med lovbestemt taushetsplikt. Dersom e-posten er feilsendt, vennligst slett den og kontakt Justis- og beredskapsdepartementet.

This email is confidential and may also be privileged. If you are not the intended recipient, please notify the Ministry of Justice and Public Security, Norway, immediately.

Lovavdelingen i Justis- og beredskapsdepartementet
Postboks 8005 Dep
0030 OSLO

Deres ref

Vår ref
21/4268 - 30

Dato
20.12.2021

Anmodning om Lovavdelingens vurdering

Sentralbanksjefen ansettes på åremål av Kongen i statsråd, jf. sentralbankloven § 2-11. Det er igangsatt et arbeid for å ansette ny sentralbanksjef. Finansdepartementet forbereder ansettelsessaken. Habilitetsproblemstillinger kan være relevante i vurderingen av kandidatene til stillingen. Departementet har på denne bakgrunn utarbeidet et foreløpig notat om habilitetskrav for sentralbanksjefen, som følger vedlagt. I notatet redegjøres det blant annet for relevante sider ved Norges Banks virksomhet og organisering, om habilitetskrav mv. knyttet til stillingen som sentralbanksjef og om sentrale sakstyper som sentralbanksjefen må forventes å ville være involvert i saksbehandlingen av.

Jens Stoltenberg er blant søkerne til stillingen som sentralbanksjef, jf. søkerlisten som ble offentliggjort 14. desember 2021. I det vedlagte notatet vurderes under avsnitt 4 habilitetsproblemstillinger av relevans for vurderingen av Jens Stoltenberg som kandidat til stillingen som sentralbanksjef, hensett hans politikerbakgrunn og vennskap med arbeiderpartileder og statsminister Jonas Gahr Støre. Departementets foreløpige vurdering oppsummeres under avsnitt 4.4. i notatet som følger:

«Basert på vurderingene i avsnittene 4.1 til 4.3 ovenfor er det vår vurdering at Stoltenbergs relasjon til Arbeiderpartiet gjennom tidligere verv og roller i partiet, samt vennskapet med nåværende arbeiderpartileder og statsminister Støre, ikke vil føre til at han ofte eller systematisk vil være inhabil i de saker som er til behandling i Norges Bank. Som redegjort for over, vil det imidlertid aldri helt kunne utelukkes at relasjonen til Arbeiderpartiet gjennom tidligere verv og roller, samt gjennom vennskapet til Støre, særlig sett hen til Norges Banks samfunnsmessige betydning og uavhengighet, etter omstendighetene kan utgjøre «særegne forhold som er egnet til å svekke tilliten til hans upartiskhet», jf. forvaltningsloven § 6 annet ledd.

Denne vurderingen er basert på forutsetninger om god rolleforståelse og at rollen som

sentralbanksjef utøves på en tillitsvekkende måte.»

Til bruk i forbindelse med ansettelsessaken ber Finansdepartementet om Lovavdelingens vurderinger knyttet til de habilitetsspørsmålene som drøftes under avsnitt 4 i det foreløpige notatet, herunder om det er relevante momenter og hensyn utover de departementet har identifisert.

Med hilsen

Tina Engelsrud e.f.
ekspedisjonssjef

Jens Christian Werring-Westly
avdelingsdirektør

Dokumentet er elektronisk godkjent og har derfor ikke håndskrevne signaturer

Vedlegg:
Vedlegg habilitetskrav

Notat

Fra: FMA Dato: 20.12.2021
Saksnr.: 21/4268
Til: Innstillingsgruppen ved Saksbehandler: KaM og GKB
finansråden
Kopi:

Habilitetskrav for sentralbanksjefen

Søkerlisten til stillingen som sentralbanksjef ble offentliggjort 14. desember 2021. Til bruk for innstillingsgruppen vil det i det følgende redegjøres generelt for habilitetskrav som gjelder for sentralbanksjefen. Samtidig pekes det på enkelte habilitetsproblemstillinger av relevans for vurderingen av Jens Stoltenberg som kandidat til stillingen som ny sentralbanksjef, hensett hans politikerbakgrunn og vennskap med arbeiderpartileder og statsminister Jonas Gahr Støre.

1. INNLEDNING

Det understrekes at habilitetsvurderinger knytter seg til å tilrettelegge grunnlaget for en avgjørelse eller til å treffe avgjørelse i konkrete enkeltsaker, jf. forvaltningsloven § 6.

De habilitetsproblemstillingene det redegjøres for i det følgende, er rettslige. Det avgrenses mot andre sider ved vurderingen av om Jens Stoltenberg, tatt i betraktning hans politikerbakgrunn og vennskap med statsministeren, er kvalifisert til og bør ansettes i stillingen som sentralbanksjef.

Det avgrenses videre mot problemstillinger knyttet til habilitet for regjeringsmedlemmer, både ved ansettelse av ny sentralbanksjef og under sentralbanksjefens ansettelsesforhold. Det legges til grunn at slike forhold vurderes av SMK.

Nedenfor i avsnitt 2 redegjøres det for sider ved Norges Banks virksomhet og organiseringen av banken som kan ha betydning for habilitetsproblemstillingene. I avsnitt 3 redegjøres det videre for ulike habilitetskrav mv. knyttet til stillingen som sentralbanksjef. I avsnitt 4 gis det noen vurderinger knyttet til Stoltenbergs habilitet.

2. OM NORGES BANK

2.1 Norges Banks oppgaver og sentralbankuavhengigheten

Norges Bank er landets sentralbank. Formålet for sentralbankvirksomheten og de sentrale oppgavene innen sentralbankvirksomheten er regulert i sentralbankloven §§ 1-2 og 1-3. Norges Bank er blant annet den utøvende og rådgivende myndigheten i pengepolitikken. Norges Bank forestår den operative gjennomføringen av pengepolitikken i samsvar med retningslinjer gitt av Kongen i statsråd i bestemmelse om pengepolitikken, med hjemmel i sentralbankloven § 1-4 første ledd. Pengepolitikken skal opprettholde en stabil pengeverdi gjennom lav og stabil inflasjon. Det viktigste virkemiddelet i pengepolitikken er styringsrenten, som fastsettes av komiteen for pengepolitikk og finansiell stabilitet.

Norges Bank skal fremme finansiell stabilitet og bidra til robuste og effektive betalingssystemer og finansmarkeder. Norges Banks oppgjørssystem (NBO) gjør opp betalinger mellom bankene på deres kontoer i Norges Bank og forsyner samfunnet med sedler og mynter. I tillegg overvåker Norges Bank de norske betalingssystemene. Norges Bank eier landets offisielle valutaeserver, og skal sørge for en effektiv og forsvarlig forvaltning av reservene.

Innen sentralbankvirksomheten har Norges Bank stor grad av uavhengighet i bruken av virkemidler for å oppfylle sine mål. Etter sentralbankloven § 1-4 annet ledd kan Norges Bank ikke instrueres i sin virksomhet etter sentralbankloven unntatt i ekstraordinære situasjoner. Vedtak om å instruere banken må treffes av Kongen i statsråd. Banken skal gis anledning til å uttale seg før vedtak treffes, og slike vedtak skal meddeles Stortinget så snart som mulig.

Norges Bank forvalter Statens pensjonsfond utland (SPU) på vegne av Finansdepartementet, jf. lov om statens pensjonsfond §§ 3 annet ledd og 10. Forvaltningen gjøres i henhold til et mandat fastsatt av Finansdepartementet med forankring i Stortinget. For den operative forvaltningen av SPU gjelder i utgangspunktet full instruksjonsrett for departementet.

2.2 Organiseringen av Norges Bank og sentralbanksjefens oppgaver

Norges Banks øverste organer er hovedstyret, komiteen for pengepolitikk og finansiell stabilitet og representantskapet. Sentralbanksjefen er leder av både hovedstyret og komiteen for pengepolitikk og finansiell stabilitet. Sentralbanksjefen er også daglig leder av Norges Bank, men likevel slik at hovedstyret ansetter en egen daglig leder av Norges Banks forvaltning av Statens pensjonsfond utland (NBIM).

Sentralbanksjefen forbereder saker til både hovedstyret og komiteen for pengepolitikk og finansiell stabilitet, og sørger for gjennomføring av de vedtakene som treffes. Hovedstyrets og komiteens oppgaver fremgår av henholdsvis sentralbankloven §§ 2-4 og 2-7, se nærmere under.

Hovedstyret har fastsatt «Forretningsorden for Norges Banks hovedstyre».¹ Hovedstyret har også, etter innspill fra komiteen for pengepolitikk og finansiell stabilitet, fastsatt styringsdokumentet «Ansvarsfordeling mellom Norges Banks hovedstyre og komiteen for pengepolitikk og finansiell stabilitet».² Komiteen har fastsatt «Forretningsorden for Komiteen for pengepolitikk og finansiell stabilitet i Norges Bank».³

Sentralbanksjefens oppgaver som daglig leder er regulert i sentralbankloven § 2-11. Det fremgår her at sentralbanksjefen står for den daglige ledelsen av Norges Banks virksomhet og skal følge retningslinjer og pålegg fra hovedstyret. Den daglige ledelsen omfatter ikke saker som etter sentralbankens forhold er av uvanlig art eller stor betydning. Den daglige ledelsen omfatter heller ikke saker som bare hører under den daglige ledelsen av Norges Banks forvaltning av SPU. Sentralbanksjefen kan ellers avgjøre en sak etter fullmakt fra hovedstyret, eller når det er nødvendig at vedtak treffes raskt, og det ikke er tid eller anledning til å forelegge saken for hovedstyret. Sentralbanksjefen skal snarest skriftlig underrette hovedstyret om avgjørelsen.

Det følger av sentralbankloven § 2-8 tredje ledd at komiteen for pengepolitikk og finansiell stabilitet kan gi sentralbanksjefen særskilt fullmakt til å avgjøre saker som hører under komiteen. Sentralbanksjefen kan ellers avgjøre en sak når det er nødvendig at vedtak treffes raskt, og det ikke er tid eller anledning til å kalle inn komiteen. Sentralbanksjefen skal snarest skriftlig underrette komiteen om avgjørelsen.

¹ [Forretningsorden for Norges Banks hovedstyre \(norges-bank.no\)](https://www.norges-bank.no/forretningsorden-for-norges-banks-hovedstyre)

² [Ansvarsfordeling mellom Norges Banks hovedstyre og komiteen for pengepolitikk og finansiell stabilitet \(norges-bank.no\)](https://www.norges-bank.no/ansvarsfordeling-mellom-norges-banks-hovedstyre-og-komiteen-for-engepolitikk-og-finansiell-stabilitet)

³ [Forretningsorden for Komiteen for pengepolitikk og finansiell stabilitet i Norges Bank \(norges-bank.no\)](https://www.norges-bank.no/forretningsorden-for-komiteen-for-engepolitikk-og-finansiell-stabilitet-i-norges-bank)

Hovedstyret fastsatte 24. mars 2020 stillingsinstruks for sentralbanksjefen som daglig leder i sentralbankvirksomheten (inklusive Norges Bank Administrasjon (NBA) og Stab).⁴ Det fremgår her at sentralbanksjefen leder Norges Banks ledergruppe, samt krisestab i Norges Bank. Sentralbanksjefen har ansvar for å organisere sitt ansvarsområde.

2.3 Saker til behandling i hovedstyret

Hovedstyret består av sentralbanksjefen, de to visesentralbanksjefene og seks eksterne styremedlemmer, jf. sentralbankloven § 2-3 første ledd. Hovedstyret kan treffe beslutning når minst fem styremedlemmer deltar i styrebehandlingen. En beslutning av hovedstyret krever at mer enn halvparten av styremedlemmene som deltar i behandlingen av saken, har stemt for beslutningen, jf. sentralbankloven § 2-5 annet ledd.

I henhold til sentralbankloven § 2-4 første ledd hører styringen og driften av Norges Bank under hovedstyret, med unntak av saker som i eller i medhold av loven er lagt til komiteen for pengepolitikk og finansiell stabilitet.

Hovedstyret har ansvaret for Norges Banks forvaltning av SPU. Etter etableringen av komiteen for pengepolitikk og finansiell stabilitet fra 1. januar 2020, kan hovedstyret i større grad bruke sine ressurser på forvaltningen av SPU. I 2020 stod kapitalforvaltningen for ca. 75 prosent av tidsbruken i hovedstyret.

I henhold til § 2-4 annet ledd fastsetter hovedstyret planer og retningslinjer for Norges Banks virksomhet. Hovedstyret skal hvert år utarbeide forslag til budsjett for kommende driftsår. Hovedstyret har også ansvar for IMF-oppgaver og andre

⁴ [Stillingsinstruks for sentralbanksjefen som daglig leder i sentralbankvirksomheten \(inklusive NBA og Stab\) \(norges-bank.no\)](#). Den 29. april 2020 fastsatte hovedstyret stillingsinstruks for daglig leder av NBIM: [Norges Bank Investment Management CEO job description \(nbim.no\)](#)

oppgaver for staten, som statens konsernkontoordning og forvaltningen av statsgjeld. Videre er beslutninger om S-lån og ansvar for bankens bidrag til krisehåndtering av enkeltinstitusjoner hovedstyrets ansvar. Hovedstyret rådgir og treffer beslutninger om betalingssystemet og finansiell infrastruktur og andre saker som faller utenfor komiteens ansvar. I henhold til sentralbankloven § 2-4 åttende ledd fastsetter hovedstyret beredskapsplaner.

2.4 Saker til behandling i komiteen for pengepolitikk og finansiell stabilitet

Komiteen for pengepolitikk og finansiell stabilitet består av sentralbanksjefen, de to visesentralbanksjefene og to eksterne medlemmer, jf. sentralbankloven § 2-6.

Komiteen kan treffe beslutning når minst tre komitémedlemmer deltar i komitébehandlingen. En beslutning av komiteen krever at mer enn halvparten av komitémedlemmene som deltar i behandlingen av saken, har stemt for beslutningen, jf. sentralbankloven § 2-8 annet ledd.

I henhold til sentralbankloven § 2-7 første ledd har komiteen ansvar for beslutning om styringsrenten, rådgivning og andre pengepolitiske virkemidler. Regjeringen har fastsatt de operative målene for pengepolitikken, jf. nærmere redegjørelse over.

I henhold til sentralbankloven § 2-7 annet ledd skal komiteen videre bidra i arbeidet med å fremme finansiell stabilitet gjennom rådgivning og bruk av de virkemidler

den har til rådighet. Dette omfatter å treffe beslutning om motsyklisk kapitalbuffer⁵ og gi råd til departementet om beslutning om nivået på systemrisikobufferen.⁶

3. HABILITETSKRAV MV. KNYTTET TIL STILLINGEN SOM SENTRALBANKSJEF

3.1 Personer som i henhold til sentralbankloven ikke kan være sentralbanksjef

Sentralbankloven §§ 2-3 fjerde ledd og 2-6 tredje ledd angir hvem som ikke kan være medlemmer av henholdsvis hovedstyret og komiteen for pengepolitikk og finansiell stabilitet, og dermed heller ikke kan være sentralbanksjef. Forbudene gjelder for personer med nærmere angitt tilknytning til regjeringsapparat og Storting, og deres nærstående.⁷ Slike forhold må avklares for de aktuelle kandidater under ansettelsesprosessen.

⁵ Kongen i statsråd har med hjemmel i blant annet sentralbankloven §§ 1-5 («Norges Banks rådgivning») og 1-10 («Andre oppgaver»), delegert til Norges Bank Finansdepartementets myndighet etter finansforetaksloven § 14-3 fjerde ledd annet punktum til å i forskrift fastsette kravet til den motsykliske kapitalbufferen, se nærmere «Bestemmelse om beslutning om motsyklisk kapitalbuffer og råd om systemrisikobuffer» § 1. Formålet med den motsykliske kapitalbufferen er å gjøre bankene mer solide og motvirke at bankenes kredittpraksis forsterker et tilbakeslag i økonomien. Det er lagt til grunn at Finansdepartementet har ordinær instruksjonsadgang overfor Norges Bank knyttet til bruken av delegert myndighet.

⁶ I henhold til «Bestemmelse om beslutning om motsyklisk kapitalbuffer og råd om systemrisikobuffer» § 4 skal Norges Bank minst annethvert år utarbeide et grunnlag for beslutningen om nivået på systemrisikobuffersatsen, samt gi departementet råd om beslutning om nivået på systemrisikobuffersatsen. Det er Finansdepartementet som annethvert år treffer beslutningen om nivået på systemrisikobuffersatsen for engasjementer i Norge i medhold av CRR/CRD IV-forskriften § 28 (nivået fremgår av forskriften § 29).

⁷ Bestemmelsene viderefører med noen justeringer det som gjaldt etter § 6 femte ledd og sjettede ledd i sentralbankloven 1985. Her ble kretsen av personer som ikke kunne være medlemmer av hovedstyret (og representantskapet) utvidet med virkning fra 1. januar 2004, jf. Ot.prp. nr. 81 (2002–2003) og Innst. O. nr. 101 (2002-2003). Departementet uttalte i Ot.prp. nr. 81 (2002-2003) kapittel 3.3.4 blant annet at: «Departementet foreslår å utvide kretsen av «politisk inhabile» i sentralbankloven. Departementet legger vekt på at en slik utvidelse vil bidra til å styrke hovedstyret ved å sette klare skiller mellom politikere på Stortinget og politikere og embetsverk i departementene. Forslaget understreker på den måten betydningen av at sentralbankens skal ha en selvstendig funksjon i utøvelsen av pengepolitikken.(...) Departementet legger vekt på at avgrensningen av hvem som ikke kan være med i hovedstyret, ikke blir for vid. Det kan være uheldig om ellers vel kvalifiserte personer som det ikke er reell grunn til å utelukke fra vervet, blir gjort formelt inhabile. (...) De hensyn som er anført i forhold til politikere innen de konstitusjonelle styreorganer, har etter departementets oppfatning en viss reell vekt også i forhold til personer med sentral partipolitisk tilknytning. I den svenske sentralbankloven er det tatt inn en bestemmelse som utelukker sentralt ansatte i et politisk parti. Etter departementets syn har imidlertid hensynet til tilliten til sentralbankens beslutninger mest vekt i forhold til personer tilknyttet de konstitusjonelle

Selv om en sentralbanksjef ikke har en slik tilknytning til regjeringsapparat og Storting som sentralbankloven oppstiller forbud mot, vil en bakgrunn som politiker, etter omstendighetene, kunne gi grunnlag for spørsmål om den uavhengighet fra regjering og Storting som disse bestemmelsene skal sikre, er tilstrekkelig ivaretatt. Vi antar imidlertid at en slik vurdering i utgangspunktet er av ikke-rettslig karakter.

3.2 Habilitetskrav etter forvaltningsloven § 6

I henhold til forvaltningsloven § 1 gjelder loven for et hvert organ for stat og kommune, og således også for Norges Bank. Forvaltningslovens habilitetsregler gjelder for offentlige tjenestemenn og andre som utfører tjeneste eller arbeid for et forvaltningsorgan, jf. forvaltningsloven § 10 første punktum og § 2 bokstav d, herunder sentralbanksjefen.

Habilitetsreglene i forvaltningsloven er saksbehandlingskrav som skal sikre at de som forbereder og treffer avgjørelser i forvaltningens saker er upartiske og uten personlige interesser i den saken som skal avgjøres. Reglene skal sikre tilliten til forvaltningen, motvirke usaklighet og forskjellsbehandling, samt beskytte tjenestemenn mot utilbørlig press utenfra. Reglene har en objektiv utforming, og det er således ikke avgjørende om vedkommende tjenestemann faktisk sett er partisk.

I den løpende saksbehandlingen sentralbanksjefen deltar i, må det for den konkrete sak vurderes om forvaltningslovens habilitetskrav (§§ 6 til 10) kommer til anvendelse. Forvaltningsloven § 6 første ledd lister opp konkrete typetilfeller som medfører inhabilitet, herunder at en offentlig tjenestemann selv er part i saken eller

styreorganer, som er Stortinget og Regjeringen. Det foreslås derfor ikke å inkludere personer som har en sentral partipolitisk tilknytning i kretsen av personer som etter loven ikke kan fungere som medlemmer til hovedstyret.»

er har nærmere angitte relasjoner til part i saken. Av forvaltningsloven § 6 annet ledd følger det at:

«Likeså er han ugild når andre særegne forhold foreligger som er egnet til å svekke tilliten til hans upartiskhet; blant annet skal legges vekt på om avgjørelsen i saken kan innebære særlig fordel, tap eller ulempe for ham selv eller noen som han har nær personlig tilknytning til. Det skal også legges vekt på om ugildhetsinnsigelse er reist av en part.»

3.3 Habilitetsregelverket fastsatt av departementet

Finansdepartementet har med hjemmel i sentralbankloven §§ 2-3 femte ledd og 2-6 fjerde ledd, gitt «Utfyllende bestemmelser om habilitet mv. for medlemmene av Norges Banks hovedstyre og komité for pengepolitikk og finansiell stabilitet» (habilitetsregelverket).

Av habilitetsregelverket § 1 følger det at formålet med regelverket er:

«[...] å ivareta et godt omdømme og allmennhetens tillit til Norges Bank ved blant annet å motvirke at det oppstår inhabilitets- eller andre interessekonflikter for medlemmer av hovedstyret og komiteen for pengepolitikk og finansiell stabilitet, samt motvirke at det kan reises tvil om at medlemmene utfører sine verv med integritet og uavhengighet.»

Habilitetsregelverket kapittel 2 gjelder sentralbanksjefen og visesentralbanksjefene, og begrenser deres adgang til å drive næringsvirksomhet og handel med finansielle instrumenter. Sentralbanksjefen og visesentralbanksjefene kan heller ikke som aksjonærer, eiere av andeler eller gjennom omfattende løpende kundeforhold ha en fremtredende interesse i finansforetak, verdipapirforetak, forvaltningsselskap for

verdipapirfond, forvalter av alternative investeringsfond eller andre foretak som driver næringsvirksomhet.

Regelverket vil gjelde for sentralbanksjefen fra tiltredelsestidspunktet, og aktuelle kandidater til stillingen som sentralbanksjef bør gjøres kjent med regelverket allerede under ansettelsesprosessen.

Forbudene i sentralbankloven §§ 2-3 fjerde ledd og 2-6 tredje ledd og reglene i habilitetsregelverket fastsatt av departementet, skal samlet hindre at det oppstår problemer med habilitet eller andre interessekonflikter som kan svekke tilliten til banken, jf. Prop. 97 L (2018-2019) kapittel 6.2.1.1.

3.4 Norges Banks etiske prinsipper

Norges Banks hovedstyre har som supplement til habilitetsregelverket nevnt ovenfor fastsatt «Etske prinsipper for ansatte i Norges Bank».⁸ I prinsippenes punkt 7.5 er det blant annet gitt nærmere bestemte handleforbud for medlemmene i sentralbankvirksomhetens ledergruppe, herunder for sentralbanksjefen. Videre har sentralbanksjefen fastsatt «Utfyllende Etske regler for ansatte innenfor sentralbanksjefens ansvarsområde».⁹ Det følger av disse reglenes punkt 4 at for sentralbanksjefen og visesentralbanksjefene gjelder reglene så langt de passer som supplement til habilitetsregelverket fastsatt av Finansdepartementet. Også bankens etiske prinsipper og de utfyllende etiske reglene vil gjelde for sentralbanksjefen fra tiltredelsestidspunktet.

⁸ [Etske prinsipper for ansatte i Norges Bank \(norges-bank.no\)](https://www.norges-bank.no/etiske-prinsipper-for-ansatte-i-norges-bank)

⁹ [Utfyllende Etske regler for ansatte innenfor sentralbanksjefens ansvarsområde \(norges-bank.no\)](https://www.norges-bank.no/utfyllende-etske-regler-for-ansatte-innenfor-sentralbanksjefens-ansvarsomrade)

4. NOEN VURDERINGER KNYTTET TIL STOLTENBERGS HABILITET

4.1 Innledning

Sentralbanksjefen vil delta i behandlingen av saker i Norges Bank som leder av hovedstyret, som leder av komiteen for pengepolitikk og finansiell stabilitet, og som daglig leder av Norges Bank. Det vil være forvaltningsloven § 6 om habilitetskrav som er den relevante bestemmelsen for vurdering av sentralbanksjefens habilitet ved behandling av saker i Norges Bank. Det vises til den generelle redegjørelsen av bestemmelsen i avsnitt 3.2 over.

I henhold til forvaltningsloven § 8 første ledd er utgangspunktet at plikten til å vurdere egen habilitet påligger den enkelte tjenestemann. Av bestemmelsens annet ledd følger det at i kollegiale organer treffes avgjørelsen av organet selv, uten at vedkommende medlem deltar. Vedkommende må i slike tilfeller i god tid si ifra om forhold som kan gjøre vedkommende inhabil.

Konsekvensen av inhabilitet er som utgangspunkt at vedkommende ikke kan «tilrettelegge grunnlaget for en avgjørelse» eller «treffe en avgjørelse i en forvaltningssak». Det kritikkverdige er derfor først hvis vedkommende ikke fratrer ved inhabilitet. Det vil således ikke være i strid med forvaltningsloven å ansette en sentralbanksjef som kan bli inhabil. Innstillingsgruppen har imidlertid bedt om en vurdering av i hvilken grad Stoltenberg som eventuell sentralbanksjef må antas å kunne havne i inhabilitetssituasjoner. I det følgende gjøres det noen vurderinger knyttet til risikoen for at Stoltenberg vil måtte avstå fra å delta i behandlingen av konkrete saker som følge av inhabilitet dersom han ansettes i stillingen som sentralbanksjef.

Det presiseres at vurderingen av om en offentlig tjenestemann er inhabil til å tilrettelegge for eller treffe avgjørelse i en sak er konkret, med utgangspunkt i den avgjørelsen det er tale om å treffe og tjenestemannens tilknytning til saken. En

begrensning ved de vurderingene som gjøres i det følgende, er således at de bygger på generelle antakelser om sakene sentralbanksjefen vil delta i behandlingen av. Det presiseres at konkrete forhold ved sakene vil kunne påvirke habilitetsvurderingen. Av sentrale sakstyper som sentralbanksjefen må forventes å ville være involvert i saksbehandlingen av, nevnes følgende:

- Komiteens beslutninger om styringsrenten.
- Komiteens beslutninger om andre pengepolitiske virkemidler, for eksempel om nivået på motsyklisk kapitalbuffer.
- Komiteens rådgivning til regjeringen og departementet, for eksempel om nivået på systemrisikobufferen.
- Hovedstyrets beslutninger knyttet til styringen og driften av Norges Bank, herunder fastsettelse av planer og retningslinjer for Norges Banks virksomhet og forslag til Norges Banks budsjett.
- Hovedstyrets beslutninger om S-lån (lån på spesielle vilkår til banker i krise) og Norges Banks bidrag til krisehåndtering av enkeltinstitusjoner.
- Hovedstyrets beslutninger knyttet til betalingssystemet og finansiell infrastruktur.
- Hovedstyrets beslutninger i saker som gjelder Norges Banks forvaltning av SPU.

Merk at oversikten ikke er ment å være uttømmende.

Vi legger videre følgende faktiske opplysninger til grunn for våre vurderinger: Jens Stoltenberg er blant søkerne til stillingen som ny sentralbanksjef. Han er tidligere arbeiderpartipolitiker, herunder statsminister fra 2000-2001 og 2005-2013, finansminister fra 1996-1997 og energi- og næringsminister fra 1993-1996. Stoltenberg var AUF-leder fra 1985 til 1989 og leder av Arbeiderpartiet fra 2002 til 2014. Fra 1. oktober 2014 har han vært generalsekretær i NATO. Så vidt vi er kjent med, har han ikke hatt verv eller andre roller i Arbeiderpartiet etter at han ble

generalsekretær i NATO. Stoltenberg har et vennskapsforhold til statsminister Jonas Gahr Støre.

Vi presiserer at også andre forhold enn de vi er kjent med, i prinsippet kan påvirke habilitetsvurderingen.

4.2 Forvaltningsloven § 6 første ledd

Stoltenberg vil være inhabil i den utstrekning han selv er part i en sak som sentralbanksjefen deltar i behandlingen av, jf. forvaltningsloven § 6 første ledd bokstav a, eller har slik nær tilknytning til en part som nevnes i § 6 første ledd bokstavene b til e. Som «part» i forvaltningslovens forstand regnes den «som en avgjørelse retter seg mot eller som saken ellers direkte gjelder», jf. § 2 første ledd bokstav e. Det kan ikke helt utelukkes at slik inhabilitet vil kunne oppstå, men ut fra de forhold vi er kjent med, er det ikke noe som tilsier at det er mer sannsynlig for Stoltenberg enn for andre kandidater.

4.3 Forvaltningsloven § 6 annet ledd

Om ikke typetilfellene som ubetinget fører til inhabilitet etter forvaltningsloven § 6 første ledd kommer til anvendelse, blir spørsmålet om det foreligger «særegne forhold» som er «egnet til å svekke tilliten» til sentralbanksjefens upartiskhet, jf. forvaltningsloven § 6 annet ledd. Dette beror på en bred, skjønnsmessig vurdering av om sentralbanksjefen har en slik tilknytning til saken at det kan svekke tilliten til at vedkommende vil behandle den på en nøytral måte. Det må gjøres en konkret vurdering ut fra omstendighetene i den enkelte sak, i lys av de sentrale hensyn bak habilitetsreglene, jf. omtalen i avsnitt 3.2 ovenfor. I denne vurderingen skal det blant annet legges vekt på «om avgjørelsen i saken kan innebære særlig fordel, tap eller ulempe for ham selv eller noen som han har nær personlig tilknytning til». Uttrykket «særlig», knyttet til fordel, tap eller ulempe etter forvaltningsloven § 6 annet ledd, innebærer at det normalt ikke vil foreligge inhabilitet dersom

avgjørelsen vil innebære tilsvarende fordel, tap eller ulempe for en større eller ubestemt personkrets. Dermed vil det bare unntaksvis foreligge inhabilitet i saker av generell karakter, selv om avgjørelsen kan få konsekvenser for tjenestemannen selv, eller noen som han har personlig tilknytning til.¹⁰

Når det gjelder hva som anses som «nær personlig tilknytning», nevnes at profesjonelt samarbeid, både faglig og politisk, normalt ikke fører til inhabilitet i seg selv. Det samme gjelder vanlig godt bekjentskap. I praksis er det antatt at det bare er «nært vennskap» og «skarpt og direkte motsetningsforhold» som vil kunne føre til inhabilitet.¹¹ I tidligere uttalelser fra Lovavdelingen er det lagt til grunn at rollekombinasjoner eller tidligere befatning med samme sak i seg selv ikke fører til inhabilitet etter forvaltningsloven.¹² Et tidligere engasjement i en bestemt sak som er til behandling i forvaltningsorganet, kan etter en konkret vurdering føre til inhabilitet, men praksis tyder på at det skal en del til. Det er tilfellet enten engasjementet gjaldt som politiker eller fagperson.¹³

Statsministeren har gitt uttrykk for at han vil erklære seg inhabil i ansettelsessaken dersom Stoltenberg er en av søkerne til stillingen som ny sentralbanksjef, og dette er etter det vi forstår basert på at det foreligger et nært vennskap dem imellom. Vi legger derfor til grunn at det er en «nær personlig tilknytning» mellom Støre og Stoltenberg. Det innebærer at Stoltenberg vil kunne være inhabil i den utstrekning en avgjørelse som skal fattes i sentralbanken, er en «særlig fordel, tap eller ulempe» for Støre personlig. I praksis anser vi dette som lite aktuelt.

Et fellestrekk ved mange av de avgjørelsene sentralbanksjefen deltar i, er at de påvirker økonomiske forhold av betydning for hele eller store deler av det norske

¹⁰ Jf. blant annet JDLOV-2009-7092 med henvisning til Ot.prp.nr.3 (1976–1977) s. 62.

¹¹ Jf. blant annet JDLOV-2008-532.

¹² Jf. blant annet JDLOV-2019-2816 og JDLOV-2019-6018 med videre henvisninger.

¹³ Til illustrasjon nevnes JDLOV-2014-6580.

samfunnet¹⁴. Dette gjelder for eksempel Norges Banks bruk av pengepolitiske virkemidler, som komiteens fastsettelse av styringsrenten. Dette er avgjørelser med utpreget generell karakter, som ikke kan sies å innebære særlig fordel, tap eller ulempe for verken sentralbanksjefen, statsministeren eller arbeiderpartilederen.

Spørsmålet blir om det likevel foreligger andre «særegne forhold» som er egnet til å svekke tilliten til Stoltenbergs upartiskhet i rollen som sentralbanksjef. Vi har her sett hen til Stoltenbergs tidligere roller i Arbeiderpartiet og betydningen av at Støre, som Stoltenberg har en nær personlig tilknytning til, for tiden er statsminister og leder av Arbeiderpartiet.

Habilitetsreglene skal bidra til å sikre tillit til at forvaltningen treffer sine avgjørelser på saklig grunnlag, uten at det tas utenforliggende hensyn. Selv om den aktuelle tjenestemann har høy personlig integritet og vil forholde seg saklig og forsvarlig, kan situasjonen slik den fremstår utad, jf. den skjønsmessige vurderingen som skal gjøres etter forvaltningsloven § 6 annet ledd, tilsi at vedkommende fratrer i behandlingen av en sak. For ordens skyld bemerkes at vi ikke har holdepunkter for at Stoltenberg på grunn av sin bakgrunn fra Arbeiderpartiet eller relasjon med Støre faktisk vil opptre partisk eller ta utenforliggende hensyn som sentralbanksjef. Det avgjørende etter forvaltningsloven § 6 annet ledd er imidlertid ikke om han *faktisk* vil opptre upartisk i behandlingen av en sak, men om offentligheten *har tillit til* at han vil opptre upartisk og uten å ta utenforliggende hensyn. Tilliten på ansettelsestidspunktet vil avhenge av hvordan offentligheten vurderer hans personlige integritet og rolleforståelse mv., og tilliten over tid vil avhenge av hvordan han utøver rollen som sentralbanksjef.

¹⁴ Sentralbanksjefen vil også være involvert i enkeltsaker, som f.eks. innvilgelse av S-lån, men etter vår vurdering vil inhabilitet i relasjon til statsministeren eller arbeiderpartilederen neppe komme på spissen i slike saker.

Dersom Stoltenberg ansettes som sentralbanksjef, antar vi det er en risiko for at han i offentligheten vil kunne identifiseres med Arbeiderpartiet eller Støres politiske interesser. Det er imidlertid langvarig praksis for at tidligere politikere utnevnes til statsforvaltere, etatsledere eller andre lignende stillinger. Dette reiser i seg selv ikke spørsmål om inhabilitet på generelt grunnlag. I tråd med utgangspunktene nevnt over, vil heller ikke tilhørighet til et politisk parti, tidligere verv eller generelt politisk engasjement, i seg selv kunne føre til inhabilitet. Stoltenbergs tidligere roller og verv i Arbeiderpartiet vil dermed normalt ikke kunne føre til inhabilitet, selv om sentralbankens avgjørelser eller uttalelser etter omstendighetene kan være fordelaktige for en regjering utgått fra det partiet sentralbanksjefen har bakgrunn fra – eller motsatt, en ulempe for en regjering utgått fra andre partier.

Som nevnt under avsnitt 3.1 over forbyr sentralbankloven §§ 2-3 fjerde ledd og 2-6 tredje ledd at nærmere angitte personer kan være sentralbanksjef, av hensyn til bankens uavhengighet av regjering og Storting. Stoltenberg er ikke omfattet av disse forbudene. En vurdering av om den uavhengighet fra regjering og Storting som disse bestemmelsene skal sikre, er tilstrekkelig ivaretatt dersom Stoltenberg ansettes, er derfor i utgangspunktet ikke en rettslig vurdering, men momenter som eventuelt kan inngå i vurderingen av om Stoltenberg *bør* ansettes i stillingen som sentralbanksjef.

Det kan imidlertid tenkes at Norges Banks uavhengighet fra regjering og Storting er relevant i vurderingen av om Stoltenbergs relasjoner til Arbeiderpartiet, herunder gjennom vennskapet med Støre som arbeiderpartileder og statsminister, kan utgjøre «særegne forhold» etter forvaltningsloven § 6 annet ledd. Det vises her til departementets avveininger knyttet til blant annet personer med sentral partipolitisk tilknytning i Ot.prp. nr. 81 (2002-2003) kapittel 3.3.4, jf. omtale i fotnote 7 over. De hensyn som forbudsbestemmelsene i sentralbankloven §§ 2-3 fjerde ledd og 2-6 tredje ledd er uttrykk for, kunne derfor tilsa at det stilles særskilte krav til tilliten til at de som innehar ledende stillinger i banken er uavhengige av regjering og

Storting, jf. vurderingen av om det foreligger «særegne forhold» som er egnet til å svekke tilliten til vedkommendes upartiskhet.

På den annen side kan det være kjennetegn ved Norges Bank, for eksempel i form av kollegiale beslutningsstrukturer og transparens om beslutningsgrunnlag, som reduserer sannsynligheten for at det kan oppstå slike «særegne forhold». Det vises også til at man i Ot.prp. nr. 81 (2002-2003) kapittel 3.3.4 etter en helhetsvurdering kom til at man ikke ville fastsette et forbud mot at personer med sentral partipolitisk tilknytning kunne være medlemmer av hovedstyret, jf. omtale i fotnote 7 over.

Utgangspunktene nevnt ovenfor tilsier etter vårt syn at det normalt er liten risiko for at Stoltenberg, som eventuell sentralbanksjef, vil være inhabil til å delta i behandlingen av saker i banken, for eksempel om styringsrenten. På samme måte som for andre ledere i offentlig sektor er det likevel ikke mulig å kategorisk avvise muligheten for fremtidige inhabilitetssituasjoner. Det vil således aldri helt kunne utelukkes at det for eksempel under gitte omstendigheter, kan oppstå en situasjon der Arbeiderpartiets politiske interesser i en avgjørelse i sentralbanken kan være av en slik karakter og intensitet at Stoltenbergs relasjoner til partiet og Støre kan utgjøre «særegne forhold som er egnet til å svekke tilliten til hans upartiskhet» når han skal delta i saksbehandling i Norges Bank, jf. forvaltningsloven § 6 annet ledd. I det følgende drøfter vi noen momenter som kan være egnet for å beskrive denne risikoen.

- Arbeiderpartiets interesse i en avgjørelse i Norges Bank vil kunne variere etter omstendighetene. Hva slags interesse det er tale om, og hvor stor betydning avgjørelsen har for partiet, vil være relevant. Et stilisert eksempel er at Arbeiderpartiet kan ha interesse i at styringsrenten settes ned, for å øke partiets gunst hos velgerne. I hvilken grad interessen i en nedsettelse av styringsrenten er særlig for Arbeiderpartiet, sannsynligheten for at en nedsettelse av styringsrenten vil føre til at partiets gunst hos velgerne øker,

tidspunktet for bankens avgjørelse (for eksempel i forkant av et valg) og om det i offentligheten er stor enighet eller uenighet om hvordan styringsrenten bør fastsettes, kan ha betydning i en slik sammenheng. Etter vår vurdering skal det likevel mye til at det er en slik direkte sammenheng mellom styringsrenten og et partis oppslutning. Det er også vanskelig å tenke seg at et politisk parti, i eller utenfor regjering, skal uttrykke så klare oppfatninger om styringsrenten at det kan benyttes som en politisk kampsak.

- Bankens avgjørelser er ofte av generell karakter, noe som kan heve terskelen for inhabilitet. På den annen side er flere av avgjørelsene utpreget skjønnsmessige, hvilket kan senke terskelen for inhabilitet, særlig dersom det er tale om viktige saker. Hovedstyrets og komiteens avgjørelser treffes i kollegiale organer og etter å ha blitt forberedt av dyktige fagfolk i banken. Norges Bank har en stor grad av åpenhet om grunnlaget for sine beslutninger og virksomheten for øvrig, jf. blant annet sentralbankloven § 1-7 om informasjon til offentligheten. Bankens beslutninger er underlagt institusjonalisert kontroll fra både representantskapet og Finansdepartementet, som rapporterer til Stortinget, og banken følges tett av akademiske miljøer, finansmarkedene og offentligheten for øvrig. Dette er forhold som kan gjøre det vanskelig for sentralbanksjefen å ta utenforliggende hensyn i de avgjørelsene som treffes, og som kan motvirke at tilliten til Stoltenbergs upartiskhet som sentralbanksjef svekkes på grunn av hans relasjon til Arbeiderpartiet.
- Det kan være relevant å se hen til både hvilke roller og verv Stoltenberg har hatt i Arbeiderpartiet, samt hvor lang tid som har gått siden disse ble avsluttet. Hans roller og verv har vært helt sentrale (AUF-leder, partileder, statsråd og statsminister). Det er imidlertid over syv år siden han sist hadde roller eller verv i Arbeiderpartiet. I disse årene har han ikke deltatt i norsk politikk, men vært generalsekretær i NATO.

- Videre antas at Stoltenbergs håndtering av personlige forbindelser til aktive politikere, slik som arbeiderpartileder og statsminister Støre, kan være av betydning. God rolleforståelse kan bidra til at offentligheten har tillit til Stoltenbergs upartiskhet, mens utstrakt personlig kontakt mellom de to vil kunne virke motsatt vei. Dette er noe som kan forandre seg over tid.

4.4 Oppsummering

Basert på vurderingene i avsnittene 4.1 til 4.3 ovenfor er det vår vurdering at Stoltenbergs relasjon til Arbeiderpartiet gjennom tidligere verv og roller i partiet, samt vennskapet med nåværende arbeiderpartileder og statsminister Støre, ikke vil føre til at han ofte eller systematisk vil være inhabil i de saker som er til behandling i Norges Bank. Som redegjort for over, vil det imidlertid aldri helt kunne utelukkes at relasjonen til Arbeiderpartiet gjennom tidligere verv og roller, samt gjennom vennskapet til Støre, særlig sett hen til Norges Banks samfunnsmessige betydning og uavhengighet, etter omstendighetene kan utgjøre «særegne forhold som er egnet til å svekke tilliten til hans upartiskhet», jf. forvaltningsloven § 6 annet ledd.

Denne vurderingen er basert på forutsetninger om god rolleforståelse og at rollen som sentralbanksjef utøves på en tillitsvekkende måte.

DET KONGELIGE
JUSTIS- OG BEREDSKAPSDEPARTEMENT

Lovavdelingen

Finansdepartementet
Postboks 8008 DEP
0030 OSLO

Deres ref.
21/4268-30

Vår ref.
21/6972 - TRR

Dato
06.01.2022

ANMODNING OM LOVAVDELINGENS VURDERING

1. Innledning og bakgrunn

Vi viser til Finansdepartementets brev 20. desember 2021 med vedlegg, der det bes om Lovavdelingens vurdering av habilitetsspørsmål som eventuelt vil kunne oppstå dersom Jens Stoltenberg utnevnes til stillingen som sentralbanksjef.

Bakgrunnen for henvendelsen er den pågående prosessen med å ansette en ny sentralbanksjef når den nåværende sentralbanksjefen går av i 2022. Sentralbanksjefen ansettes for et åremål på seks år av Kongen i statsråd, jf. sentralbankloven § 2-11. En av søkerne til stillingen er Jens Stoltenberg. Finansdepartementet har til bruk for innstillingsgruppen utarbeidet et foreløpig notat med en vurdering av i hvilken grad Stoltenbergs relasjon til Arbeiderpartiet gjennom tidligere verv og roller i partiet, samt hans vennskap med nåværende arbeiderpartileder og statsminister Jonas Gahr Støre, vil kunne føre til at Stoltenberg blir inhabil i saker som er til behandling i Norges Bank. I brevet 20. desember 2021 bes det om Lovavdelingens vurderinger av de habilitetsspørsmål som drøftes under punkt 4 i det foreløpige notatet.

I Finansdepartementets notat er det i punkt 4.1 lagt til grunn følgende faktiske opplysninger om Jens Stoltenbergs bakgrunn:

«Jens Stoltenberg er blant søkerne til stillingen som ny sentralbanksjef. Han er tidligere arbeiderpartipolitiker, herunder statsminister fra 2000-2001 og 2005-2013, finansminister fra 1996-1997 og energi- og næringsminister fra 1993-1996. Stoltenberg var AUF-leder fra 1985 til 1989 og leder av Arbeiderpartiet fra 2002 til 2014. Fra 1. oktober 2014 har han

vært generalsekretær i NATO. Så vidt vi er kjent med, har han ikke hatt verv eller andre roller i Arbeiderpartiet etter at han ble generalsekretær i NATO.»

I notatet punkt 4.3 er det gitt følgende beskrivelse av relasjonen mellom Jens Stoltenberg og statsminister Jonas Gahr Støre:

«Statsministeren har gitt uttrykk for at han vil erklære seg inhabil i ansettelsessaken dersom Stoltenberg er en av søkerne til stillingen som ny sentralbanksjef, og dette er etter det vi forstår basert på at det foreligger et nært vennskap dem imellom. Vi legger derfor til grunn at det er en «nær personlig tilknytning» mellom Støre og Stoltenberg.»

I notatet punkt 2.2 gis en omtale av organiseringen av Norges Bank og sentralbanksjefens oppgaver, og vi siterer følgende utdrag:

«Norges Banks øverste organer er hovedstyret, komiteen for pengepolitikk og finansiell stabilitet og representantskapet. Sentralbanksjefen er leder av både hovedstyret og komiteen for pengepolitikk og finansiell stabilitet. Sentralbanksjefen er også daglig leder av Norges Bank, men likevel slik at hovedstyret ansetter en egen daglig leder av Norges Banks forvaltning av Statens pensjonsfond utland (NBIM).

Sentralbanksjefen forbereder saker til både hovedstyret og komiteen for pengepolitikk og finansiell stabilitet, og sørger for gjennomføring av de vedtakene som treffes.

Hovedstyrets og komiteens oppgaver fremgår av henholdsvis sentralbankloven §§ 2-4 og 2-7, se nærmere under [...]

Sentralbanksjefens oppgaver som daglig leder er regulert i sentralbankloven § 2-11. Det fremgår her at sentralbanksjefen står for den daglige ledelsen av Norges Banks virksomhet og skal følge retningslinjer og pålegg fra hovedstyret. Den daglige ledelsen omfatter ikke saker som etter sentralbankens forhold er av uvanlig art eller stor betydning. Den daglige ledelsen omfatter heller ikke saker som bare hører under den daglige ledelsen av Norges Banks forvaltning av SPU.»

I punkt 4.1 er det videre angitt noen sakstyper som sentralbanksjefen må forventes å være involvert i behandlingen av. Det er presisert at oversikten ikke er ment å være uttømmende:

- «Komiteens beslutninger om styringsrenten.
- Komiteens beslutninger om andre pengepolitiske virkemidler, for eksempel om nivået på motsyklisk kapitalbuffer.
- Komiteens rådgivning til regjeringen og departementet, for eksempel om nivået på systemrisikobufferen.
- Hovedstyrets beslutninger knyttet til styringen og driften av Norges Bank, herunder fastsettelse av planer og retningslinjer for Norges Banks virksomhet og forslag til Norges Banks budsjett.
- Hovedstyrets beslutninger om S-lån (lån på spesielle vilkår til banker i krise) og Norges Banks bidrag til krisehåndtering av enkeltinstitusjoner.
- Hovedstyrets beslutninger knyttet til betalingssystemet og finansiell infrastruktur.»

2. Nærmere om problemstillingen

Finansdepartementet har som nevnt foran utarbeidet et foreløpig notat om habilitetskrav for sentralbanksjefen, vedlagt brevet 20. desember 2021.

I tillegg til habilitetsreglene i forvaltningsloven kapittel II, redegjøres det i notatet for særregler i sentralbankloven om hvem som ikke kan inneha bestemte stillinger, herunder stillingen som sentralbanksjef, for habilitetsregelverket fastsatt av Finansdepartementet med hjemmel i sentralbankloven § 2-3 femte ledd, og for Norges Banks etiske prinsipper. For en nærmere beskrivelse av dette regelverket viser vi til Finansdepartementets notat, se punkt 3.1, 3.3 og 3.4.

Vår vurdering i det følgende er i utgangspunktet avgrenset til å gjelde forvaltningslovens alminnelige regler om habilitet i §§ 6 til 10. Bestemmelsene i sentralbankloven og det særskilte habilitetsregelverket gitt med hjemmel i loven omtales kun i den utstrekning de har betydning for anvendelsen eller tolkningen av forvaltningslovens bestemmelser.

Vurderingen av en offentlig tjenestemanns habilitet må alltid gjøres konkret, med utgangspunkt i den enkelte avgjørelsen det er tale om å treffe. I Finansdepartementets notat punkt 4.1 er det inntatt en oversikt over sentrale sakstyper sentralbanksjefen må forventes å være involvert i. Habilitetsvurderingen i notatet punkt 4.3 er imidlertid i begrenset grad knyttet opp mot konkrete saker eller sakstyper en ny sentralbanksjef vil tilrettelegge avgjørelsesgrunnlaget for eller delta i avgjørelsen av. Vår vurdering vil derfor også bli nokså generell, og vi vil i første rekke beskrive de utgangspunktene som må legges til grunn i vurderingen knyttet til en konkret avgjørelse.

Vi understreker at vi i det følgende kun omtaler forhold av betydning for habiliteten til Stoltenberg som eventuell sentralbanksjef. Anmodningen fra Finansdepartementet er begrenset til dette, se notatet 20. desember 2021 punkt 1 der det fremgår at det avgrenses mot «problemstillinger knyttet til habilitet for regjeringsmedlemmer, både ved ansettelse av ny sentralbanksjef og under sentralbanksjefens ansettelsesforhold». Vår vurdering her er avgrenset på samme måte slik at vi ikke behandler spørsmål som gjelder habiliteten til statsministeren eller andre medlemmer av regjeringen.

Vår vurdering gjelder habilitetsspørsmål, og vi tar ikke stilling til forståelsen av sentralbanklovens bestemmelser om uavhengighet mv. Vi nevner for ordens skyld også at vi heller ikke gir uttrykk for noe syn på om de hensyn og formål som ligger bak reglene i sentralbankloven, tilsier at bestemte søkere bør eller ikke bør utnevnes til stillingen som sentralbanksjef. Dette er spørsmål som ligger utenfor det vi er bedt om å vurdere.

3. Lovavdelingens vurdering

3.1 Rettslige utgangspunkter

Forvaltningsloven gjelder for Norges Banks virksomhet, jf. forvaltningsloven § 1. Habilitetsreglene i lovens kapittel II gjelder derfor for sentralbanksjefen, jf. § 10 første punktum.

Etter forvaltningsloven § 6 første ledd vil en offentlig tjenestemann være inhabil til å tilrettelegge grunnlaget for en avgjørelse eller treffe avgjørelse i en forvaltningssak der han selv er part, jf. § 6 første ledd bokstav a, eller har en relasjon til en part i saken som er omfattet av § 6 første ledd bokstav b til e. Ut fra de mottatte opplysningene er ingen av de absolutte inhabilitetsgrunnene i § 6 første ledd bokstav a til e aktuelle i saken her.

Videre følger det av forvaltningsloven § 6 andre ledd at en tjenestemann er inhabil til å treffe avgjørelse eller forberede avgjørelse i en sak dersom det foreligger «andre særegne forhold» som er «egnet til å svekke tilliten til hans upartiskhet». Det følger av bestemmelsen at det i vurderingen blant annet skal legges vekt på om avgjørelsen i saken kan innebære «særlig fordel, tap eller ulempe for ham selv eller noen som han har nær personlig tilknytning til.» Bestemmelsen åpner for en bred, skjønnsmessig vurdering. Der det for en tjenestemann foreligger flere tilknytningspunkter, kan en samlet vurdering tilsi inhabilitet selv om ingen enkelt tilknytning i seg selv kan begrunne det. Vurderingen må skje i lys av de sentrale hensynene bak habilitetsreglene, som er å sikre korrekte avgjørelser og bidra til å opprettholde tilliten og troverdigheten til forvaltningen, se for eksempel avgjørelsen i Rt. 1996 s. 64.

Formuleringen «egnet til» indikerer at det må legges vekt på hvordan forholdet fremstår utad. Selv om den som avgjør habilitetsspørsmålet, stoler på at tjenestemannen vil opptre upartisk, er vedkommende inhabil dersom det foreligger særegne omstendigheter som objektivt sett er egnet til å svekke publikums tillit til tjenestemannens upartiskhet i behandlingen av den konkrete saken. En tjenestemann vil derfor kunne være inhabil også i tilfeller hvor det reelt sett ikke er grunn til å tro at vedkommende lar seg påvirke. Omvendt er ikke offentlig kritikk eller lignende i seg selv tilstrekkelig til å konstatere inhabilitet. Det er også nødvendig å se på det grunnlaget som kritikken bygger på, se Eckhoff/Smith, Forvaltningsrett, 11. utgave (2018) s. 217. Det er naturlig å se hen til om de særegne forholdene i saken etter en objektiv målestokk gir omverdenen rimelig og saklig grunn til å tvile på tjenestemannens upartiskhet. Tilsvarende er lagt til grunn for vurderingen av dommerhabilitet etter domstoloven § 108, se eksempelvis HR-2021-943-A avsnitt 14.

3.2 Betydning av tidligere verv

Stoltenberg har hatt en svært sentral posisjon i Arbeiderpartiet og norsk politikk gjennom mange år, herunder som statsminister. Han har siden oktober 2014 vært generalsekretær i NATO og har i denne tiden, etter det vi kjenner til, ikke hatt politiske verv. Når det gjelder betydningen av hans tidligere politiske verv for vurderingen av om

det foreligger «særegne forhold» etter forvaltningsloven § 6 andre ledd, finner vi grunn til først å nevne sentralbanklovens særlige regler om rollekombinasjoner for å sikre Norges Banks uavhengighet av regjering og Storting, se punkt 2 foran. Etter sentralbankloven § 2-3 fjerde ledd og § 2-6 tredje ledd kan personer i nærmere angitte stillinger ikke samtidig være medlemmer av henholdsvis hovedstyret og komiteen for pengepolitikk og finansiell stabilitet. Bestemmelsene innebærer i praksis et forbud mot at personer med slike roller ansettes som sentralbanksjef. Det gjelder blant annet regjeringsmedlemmer, politiske medarbeidere i departementene og ved Statsministerens kontor, stortingsrepresentanter, politiske medarbeidere på Stortinget, komitésekretærer på Stortinget, samt nærstående til disse persongruppene. Stoltenberg er ikke omfattet av disse forbudene.

I forarbeidene omtales dette som «kretsen av «politisk inhabile» i sentralbankloven». Det understrekes at dette vil gjelde personer med tilknytning til de konstitusjonelt styrende organene – Stortinget og regjeringen – blant annet i lys av sentralbankens selvstendige rolle. Det er også uttalt at det ikke er ønskelig at andre personer med sentral partipolitisk tilknytning automatisk skal utelukkes. Det vises til Ot.prp. nr. 81 (2002-2003) punkt 3.3.4 der det blant annet heter at det «kan være uheldig om ellers vel kvalifiserte personer som det ikke er reell grunn til å utelukke fra vervet, blir gjort formelt inhabile.»

Lovgiver har på denne måten trukket opp grensene for hvilke personer som ikke skal kunne være sentralbanksjef. Dette er begrunnet i hensyn til Norges Banks særlige rolle og uavhengige stilling, og er ment å hindre interessekonflikter som kan svekke tillit til sentralbanken, jf. også Prop. 97 L (2018-2019) punkt 6.2.1.1 og den nærmere gjennomgangen i Finansdepartementets notat 20. desember 2021 punkt 3.1 og 3.3. Samtidig bygger lovgivningen på en vurdering av at det kan være uheldig å utelukke ytterligere persongrupper fra sentrale roller i Norges Bank. Når disse hensynene er vurdert og avveid av lovgiver, er det vanskelig å se at de samme hensynene skal tillegges en vesentlig annen betydning etter forvaltningslovens habilitetsregler. Etter vårt syn kan derfor ikke nåværende eller tidligere politiske stillinger eller verv *i seg selv* medføre inhabilitet etter forvaltningsloven § 6 andre ledd når personen ikke rammes av de særlige forbudene i sentralbankloven §§ 2-3 og 2-6.

Den praksis som foreligger om hva som utgjør et «særegent forhold» som kan føre til inhabilitet etter forvaltningsloven § 6 andre ledd, viser at den klare hovedregelen er at ulike former for rollekombinasjoner eller tidligere befatning med en sak i en annen rolle, ikke fører til inhabilitet. Vi viser til uttalelsen i JDLOV-2019-2816 med videre henvisninger:

«Utgangspunktet er at ein tenestemann ikkje er inhabil til å behandle ei sak som vedkomande har behandla tidlegare i ei anna rolle. Inhabilitet kan likevel kome på tale i særlege tilfelle, men det skal i utgangspunktet mykje til. Vurderinga kan likevel bli strengare i enkelte sakstyper, fyrst og fremst der rettstryggleiksomsyn tilseier det. Ei slik strengare vurdering er særleg aktuell der ein tenestemann behandlar ei klage over

eit vedtak vedkomande har behandla tidlegare. Vi viser til utgreiinga i fråsegna vår 6. mai 2013 (sak 2013/2646). Standpunkta i den juridiske litteraturen det er vist til i den fråsegna, er ført vidare i dei nyare utgåvene av litteraturen. Vi viser til Woxholth, Forvaltningsloven med kommentarer, 5. utg. (2011) s. 172 flg.; Eckhoff/Smith, Forvaltningsrett, 11. utg. (2018) s. 220; Bernt/Rasmussen, Frihagens forvaltningsrett bind 1, 2. utg. (2010) s. 223-224; Graver, Alminnelig forvaltningsrett, 4. utg. (2015) s. 311 flg.»

Lovavdelingen uttalte seg også om betydningen av rollekombinasjoner i JDLOV-2019-6018. Her ble det lagt vekt på at det for medlemmer av granskingskommisjoner kan tenkes at det må stilles noe strengere krav:

«Utgangspunktet er at rollekombinasjoner eller tidligere befatning med samme sak i seg selv ikke fører til inhabilitet, jf. Graver, Alminnelig forvaltningsrett (4. utg. 2015) s. 311, Eckhoff og Smith, Forvaltningsrett (11. utg. 2018) s. 220 og Frihagen, Inhabilitet etter forvaltningsloven (1985) s. 315 flg. Det dreier seg imidlertid her om gransking, hvor det er særlig viktig at allmennheten kan ha tillit til granskernes uhildethet. Vi viser her til punkt 3.1. Forventningen om uhildethet skal beskytte både mot en for streng og mot en for mild vurdering av det som er tema for granskingen på dette punktet. Granskingen som helhet oppfattes, ut fra bakgrunnen for oppnevningen av granskingsutvalget, å ha stor betydning i ulike retninger. Granskingsutvalget har også, innenfor det mandatet som er gitt, et relativt vidt skjønn til hvordan granskingen skal innrettes, også når en isolerer spørsmålet til undersøkelse av enkeltstående deler av granskingen.»

Disse utgangspunktene om rollekombinasjoner tilsier også at tilhørighet til et politisk parti, tidligere verv eller generelt politisk engasjement i seg selv vanskelig kan føre til inhabilitet. Det må også gjelde for en person med så sentral betydning for norsk politikk som Stoltenberg har hatt gjennom mange år. Selv om han på den måten kan sies å skille seg fra andre tidligere politikere, bør det utvises varsomhet med å legge til grunn at personer med lang erfaring fra politikken på generelt grunnlag skal utelukkes fra ledende stillinger i forvaltningen. Som Finansdepartementet viser til, er det langvarig praksis for at tidligere politikere utnevnes til statsforvaltere, etatsledere og andre lignende stillinger.

Som det fremgår av uttalelsene sitert foran, vil inhabilitet etter en konkret vurdering kunne oppstå i en bestemt sak dersom tjenestemannen tidligere har hatt befatning med samme sak i sin tidligere rolle, eller dersom han har utvist et særlig engasjement i saken. For de sakstypene som er listet opp i Finansdepartementets notat 20. desember 2021, antar vi at dette for Stoltenbergs del vil være lite aktuelt. Generelt vil muligheten for at det skal oppstå et slikt særlig tilfelle hvor tidligere befatning med en sak kan føre til inhabilitet, normalt også reduseres med tiden som har gått fra tjenestemannen fratrådte den tidligere stillingen. Illustrerende er her Lovavdelingens tre uttalelser om betydningen av tidligere utenriksminister Støres forhold til Norges Røde Kors for hans habilitet i «automatsaken», se JDLOV-2005-7710a, JDLOV-2005-7710b og JDLOV-2005-7710c.

Utgangspunktene beskrevet over utelukker imidlertid ikke at tidligere politiske verv *kan* få betydning ved siden av andre forhold i en helhetsvurdering, og at det da også blir sett hen til sentralbankens særlige stilling og uavhengige rolle, se nedenfor. Som nevnt i punkt 2 over tar vi med dette ikke stilling til den nærmere forståelsen av sentralbanklovens bestemmelser om uavhengighet, og vi gir heller ikke uttrykk for noe syn på om det er formål eller hensyn bak reglene som tilsier at bestemte kandidater bør prioriteres ved ansettelsen.

3.3 Betydningen av vennskapet mellom Stoltenberg og Støre

Vi går etter dette over til å vurdere betydningen av vennskapet mellom Stoltenberg og nåværende arbeiderpartileder og statsminister Jonas Gahr Støre. Ordlyden i forvaltningsloven § 6 andre ledd angir at det i vurderingen av «andre særegne forhold» skal vektlegges om avgjørelse i en konkret sak gir «særlig fordel, tap eller ulempe for ham selv eller noen som han har nær personlig tilknytning til». Det innebærer både en vurdering av vennskapets nærhet og av hvor sterke interesser tjenestemannens venn har i utfallet av de aktuelle beslutningene. Det kan vises til Eckhoff/Smith, Forvaltningsrett, 11. utgave (2018) s. 2019:

«Tilknytningens nærhet og styrken av interessemotsetningen eller -fellesskapet må for øvrig ses i sammenheng med hverandre. Jo nærmere tilknytning f.eks. en statsansatt har til en person som har interesser felles med eller i strid med parten, jo mindre er kravet til interessenes styrke. Kravet er minst når det er den ansattes egne interesser det dreier seg om.»

Når det gjelder *tilknytning gjennom vennskap* har vi i flere tidligere saker uttalt oss om hva som regnes som «særegne forhold» som kan føre til inhabilitet etter forvaltningsloven § 6 andre ledd. I vår tolkningsuttalelse 3. november 2000 (JDLOV-2000-8596B), også vist til i flere senere saker, uttalte vi følgende om tilknytningsmomentet:

«Det er antatt både i teori og ved praktiseringen av forvaltningslovens inhabilitetsregler at det som utgangspunkt skal mye til før vennskap i seg selv fører til inhabilitet. Noe upresist kan en si at det bare er nært vennskap og skarpt og direkte motsetningsforhold som i seg selv fører til inhabilitet etter § 6 annet ledd. Vanlig godt bekjentskap og samarbeid leder ikke til inhabilitet. Vi viser til Frihagen, op.cit. s. 228 og s. 231, og Woxholth, op.cit. s. 142. I sak 57/87 (utrykt) uttaler Sivilombudsmannen: «Det skal foreligge et virkelig nært vennskap før et slikt forhold fører til inhabilitet.»»

I en senere sak har Sivilombudsmannen uttalt at «[u]tgangspunktet er at det må foreligge et spesielt godt og personlig vennskskapsforhold» for at vennskapet skal begrunne inhabilitet, jf. uttalelsen i Sivilombudsmannens årsmelding for 2009 s. 147 (SOMB-2009-32). Tilsvarende ble lagt til grunn i SOMB-2013-1263.

Vi har også tidligere uttalt oss om relasjoner som har sin bakgrunn i faglig og politisk samarbeid, og viser for helhets skyld blant annet til vår tolkningsuttalelse 30. januar 2008 (JDLOV-2008-532):

«Et nærmere samarbeid i tjenesten vil normalt ikke føre til inhabilitet. Vi viser her til Frihagen, Inhabilitet etter forvaltningsloven (1985) s. 346, jf. s. 340. Det gjelder etter vårt syn som utgangspunkt selv om samarbeidet strekker seg over lang tid og er omfattende. Om samarbeidet er av faglig eller faglig-politisk karakter, spiller i denne sammenheng mindre rolle. Først og fremst hvis samarbeidet er særlig nært og omfattende, kan det bli spørsmål om inhabilitet av den grunn alene. Selv i slike tilfeller vil det helst være slik at andre tilknytningsmomenter eller interesser i saken enn selve samarbeidsforholdet må foreligge for at det blir aktuelt å konstatere inhabilitet. Sakens art vil også spille inn, for eksempel slik at det kan være grunn til å utvise større varsomhet der det er spørsmål om å rette kritikk mot parten.

I arbeidsforhold vil samarbeidet ofte føre til en viss kontakt utenfor arbeidssituasjonen. Slik sosial kontakt som ikke går ut over det som er vanlig i kollegiale forhold, bringer ikke habilitetsspørsmålet i noen annen stilling enn det som fremgår av avsnittet foran. Bare hvis den sosiale omgangen utvikler seg til et personlig vennskapsforhold, får dette særlig betydning i habilitetsvurderingen, og da er det først og fremst selve vennskapsforholdet som har betydning. I praksis er det antatt at det bare er nært vennskap og skarpt og direkte motsetningsforhold som i seg selv kan føre til inhabilitet etter § 6 annet ledd. Vanlig godt bekjentskap og samarbeid leder ikke til inhabilitet. Vi viser her til vår uttalelse i brev 15. januar 2008 (snr. 2008/00112 EO) (JDLOV-2008-112) med henvisninger.»

Vennskapet mellom Stoltenberg og statsminister Støre er ikke beskrevet nærmere i oversendelsen fra Finansdepartementet. På bakgrunn av statsminister Støres uttalelser om egen inhabilitet i ansettelsessaken legger vi, i likhet med Finansdepartementet, til grunn at det foreligger en «nær personlig tilknytning» mellom statsministeren og Jens Stoltenberg. I en konkret sak der habilitetsspørsmålet blir aktuelt, må det tas stilling til om det er nødvendig med en nærmere vurdering av deres relasjon for å avgjøre om det er snakk om et slikt nært og personlig vennskapsforhold som er omtalt over.

Relasjonens nærmere karakter og nærhet vil ha betydning i den samlede vurderingen av omstendighetene i saken. Dersom relasjonen er svært nær, vil det kunne innebære at det skal noe mindre til før det foreligger inhabilitet enn dersom relasjonen er noe mindre nær, jf. f.eks. JDLOV-2018-4648 der det ble vektlagt at vennskapet lå i «grenseland for hva som i seg selv må antas å kunne føre til inhabilitet». Videre kan det i en samlet vurdering av habiliteten i en sak også legges vekt på en fjernere personlig tilknytning enn det som kan betegnes som «nær personlig tilknytning». Avgjørende blir uansett om omstendighetene samlet innebærer «særegne forhold som er egnet til å svekke tilliten til» tjenestemannens inhabilitet.

I den konkrete vurderingen vil det som redegjort for over være et sentralt moment *hvilken interesse* tjenestemannens venn har i avgjørelsen, og om avgjørelsen kan utgjøre

«særlig fordel, tap eller ulempe» for ham. Når det etter loven skal legges vekt på om avgjørelsen kan innebære «særlig» fordel, tap eller ulempe, ligger det i dette at det normalt ikke vil foreligge inhabilitet dersom avgjørelsen vil innebære en tilsvarende fordel, tap eller ulempe for en større eller ubestemt personkrets, jf. Ot.prp. nr. 73 (1976-77) s. 62. Vi har i en rekke tidligere uttalelser gitt uttrykk for at det dermed kun unntaksvis vil foreligge inhabilitet i saker av generell karakter, selv om avgjørelsen også kan få konsekvenser for tjenestemannen selv eller noen som han har nær personlig tilknytning til, se eksempelvis vår tolkningsuttalelse 12. november 2009 (JDLOV-2009-7092) hvor også følgende fremheves som relevant i vurdering:

«Unntak kan tenkes i tilfeller der en avgjørelse etter sin art er generell, men reelt sett får konsekvenser bare for en liten krets rettssubjekter, eller der avgjørelsen får betydelig større konsekvenser for tjenestemannen eller hennes nærstående enn for andre som blir berørt av vedtaket.»

Tidligere praksis knyttet til begrepet «særlig fordel, tap eller ulempe» gjelder i all hovedsak økonomiske fordeler, tildeling av verv eller stilling eller lignende personlige forhold. Sakstypene som er listet opp i Finansdepartementets notat punkt 4.1, er ikke omtalt i nærmere detalj, men vi har vanskelig for å se at Stoltenberg i rollen som sentralbanksjef vil behandle slike saker som vil kunne gi statsminister Støre *personlige* fordeler, selv om det ikke helt kan utelukkes.

Slik vi ser det, er spørsmålet heller om Stoltenberg som sentralbanksjef vil behandle saker som vil innebære «særlig fordel, tap eller ulempe» for Støre *i egenskap av statsminister*. Her gir praksis lite veiledning. Lovens ordlyd er imidlertid generell, og også andre forhold enn de økonomiske og rent personlige virkningene kan omfattes av begrepet. I en tolkningsuttalelse 23. januar 2014 (JDLOV-2013-8032) som gjaldt spørsmålet om politisk rådgiver Catharina Munthe som følge av hennes ekteskap med ordfører Fabian Stang var inhabil til å delta i Kulturdepartementets behandling av enkelte saker som gjaldt Oslo kommune, ble det blant annet fremholdt at omdømmegevinster eller –tap etter omstendighetene kan tenkes å være av en slik art at de omfattes av begrepet «særlig fordel, tap eller ulempe»:

«Begrepet «fordel, tap eller ulempe» i § 6 andre ledd omfatter også andre typer konsekvenser, for eksempel omdømmegevinster eller -tap. De aktuelle søknadene gjelder forholdsvis store og prestisjefylte prosjekter. Særlig med hensyn til OL-søknaden kan det nok ikke utelukkes helt at en vellykket realisering av prosjektet kan ha slike konsekvenser for omdømmet til de mest sentrale personene i prosessen at det omfattes av begrepet «særlig fordel, tap eller ulempe». Vi finner det imidlertid ikke nødvendig å gå nærmere inn på denne problemstillingen.»

Det er imidlertid vanskelig å se at tidligere uttalelser har særlig overføringsverdi til vurderingen av Stoltenbergs eventuelle deltakelse i beslutninger som sentralbanksjef og betydningen for statsminister Støre. Det er i stor grad snakk om beslutninger av svært generell karakter, eksempelvis om pengepolitiske virkemidler. Selv om andre

sakstyper, som eksempelvis Norges Banks bidrag til krisehåndtering av enkeltinstitusjoner, er mer konkrete, synes det å være et fellestrekk ved de ulike sakstypene at en eventuell fordel (eller ulempe) som en avgjørelse innebærer for Støre som statsminister, normalt vil være temmelig avledet og indirekte, og effekten må i mange tilfeller antas å være usikker. Vi antar at slike indirekte virkninger for statsministeren som det her er snakk om, som det klare utgangspunktet ikke kan sies å utgjøre «særlig fordel, tap eller ulempe» i lovens forstand. Det er snakk om mulige virkninger som er av en annen og mindre konkret karakter enn tilfellet har vært i andre saker der virkningene for venner og andre nærstående har medført inhabilitet.

På denne bakgrunn antar vi, på samme måte som Finansdepartementet, at vennskapet mellom Stoltenberg og statsministeren som det klare utgangspunktet ikke vil medføre at Stoltenberg er inhabil til å delta i behandlingen av sakstyper som er nevnt i Finansdepartementets notat. Avgjørelsen i disse sakene vil gjennomgående ikke medføre «særlig fordel, tap eller ulempe» for statsministeren, jf. forvaltningsloven § 6 andre ledd. Som nevnt må spørsmålet om inhabilitet imidlertid vurderes i lys av omstendighetene i den enkelte sak, og det kan ikke utelukkes at Stoltenberg vil være inhabil i konkrete saker.

Det avgjørende i den konkrete vurderingen av habilitetsspørsmålet vil være om de samlede omstendighetene i en sak utgjør «særegne forhold» som er «egnet til å svekke tilliten til hans upartiskhet», jf. § 6 andre ledd. Vennskapet mellom Stoltenberg og statsminister Støre vil da uansett utgjøre et sentralt forhold i den samlede vurderingen. Det er vanskelig på generelt grunnlag å uttale seg nærmere om hvilke andre forhold som vil kunne komme inn, men vi antar at inhabilitet i første rekke vil være aktuelt å vurdere nærmere dersom det foreligger spesielle omstendigheter i den aktuelle saken som medfører at utfallet av saken kan ha særskilt og vesentlig betydning for Støre. I en slik situasjon vil man også kunne se hen til de andre momentene nevnt i Finansdepartementets notat punkt 4.3, som Stoltenbergs bakgrunn og langvarige tilknytning til Arbeiderpartiet og de særlige hensyn som gjør seg gjeldende når det gjelder tillit til at sentralbanken opererer uavhengig av regjering og Storting.

Dersom avgjørelsen ikke utgjør særlig fordel, tap eller ulempe for Jonas Gahr Støre personlig, antar vi imidlertid, i tråd med vurderingene over, at inhabilitet kun vil være aktuelt i helt spesielle situasjoner der særskilte omstendigheter gjør seg gjeldende i den aktuelle saken.

4. Oppsummering

Det klare utgangspunktet må være at vennskapet mellom Stoltenberg og statsministeren og andre mer generelle forhold som Finansdepartementet har omtalt i henvendelsen hit, ikke vil medføre at Stoltenberg vil være inhabil til å behandle aktuelle saker som sentralbanksjef.

Som understreket foran, må habilitet alltid vurderes konkret i tilknytning til den enkelte sak som er til behandling i forvaltningsorganet. Habilitetsvurderingen i notatet fra Finansdepartementet er i begrenset grad knyttet opp mot konkrete saker, og som nevnt innledningsvis er vår vurdering i første rekke begrenset til å beskrive de generelle utgangspunktene som må legges til grunn ved en konkret vurdering av habilitet. Det kan ikke utelukkes at det vil foreligge særegne forhold som er egnet til å svekke tilliten til Stoltenbergs upartiskhet i konkrete saker slik at han vil være inhabil etter forvaltningsloven § 6 andre ledd. Basert på de mottatte opplysningene har vi imidlertid ikke funnet at det foreligger forhold som mer generelt tilsier at Stoltenberg vil være inhabil til å delta i behandlingen av de sakstyper som er nevnt av Finansdepartementet. Vi kan dermed slutte oss til Finansdepartementets hovedsynspunkter slik de blant annet kommer til uttrykk i notatet punkt 4.4 og er gjengitt i Finansdepartementets brev 20. desember 2021.

For ordens skyld nevner vi at vi ikke har tatt stilling til om de forhold som er nevnt denne uttalelsen, har betydning for om Stoltenberg eller andre kandidater *bør* utnevnes til sentralbanksjef. Det er spørsmål som ligger utenfor det vi er bedt om å vurdere.

Med hilsen

Ketil Bøe Moen
ekspedisjonssjef

Tonje Rønneberg Ruud
lovrådgiver

Dokumentet er godkjent og sendes uten signatur

Fra: Ketil Bøe Moen <Ketil.Moen@jd.dep.no>
Sendt: 8. januar 2022 18:06
Til: Engelsrud Tina
Kopi: Ida Sørebo; Ruud Tonje Rønneberg
Emne: SV: Lovavdelingens vurdering 06.01.2022

Jeg viser til oversendelse av Lovavdelingens vurdering 6. januar 2022.

Som det fremgår i punkt 1, viser vi til den beskrivelsen som er gitt i Finansdepartementets notat 20. desember 2021 av blant annet Jens Stoltenbergs politiske verv og av forholdet til Jonas Gahr Støre. Den videre habilitetsvurderingen er basert på disse beskrivelsene. Dette fremgår flere steder, men jeg ser at det kunne ha vært gjort tydeligere.

Det er vanlig at vi i habilitetsvurderinger forholder oss til den beskrivelsen som departementet har gitt i henvendelsen til Lovavdelingen. Når det gjelder forholdet mellom Jens Stoltenberg og Jonas Gahr Støre, er beskrivelsene knappe, både om deres personlige vennskap og om det langvarige faglig-politiske samarbeidet de har hatt. Selv om noe av dette er forhold som er offentlig kjent, har vi ikke funnet det naturlig å bygge på annet enn det som fremkommer i henvendelsen hit.

Jeg ber om at dere legger disse forholdene til grunn når dere bruker uttalelsen internt og ved eventuell kommunikasjon utad.

Vennlig hilsen

Ketil Bøe Moen

Justis- og
beredskapsdepartementet

Ketil Bøe Moen
Ekspedisjonssjef
Lovavdelingen

Mobil: +47 977 50 170
Telefon: +47 22 24 53 38

Kontor: Gullhaug Torg 4A
[Regjeringen.no/jd](https://www.regjeringen.no/jd) – [Facebook](#) – [Twitter](#)

Fra: Ketil Bøe Moen
Sendt: torsdag 6. januar 2022 14:46
Til: 'Engelsrud Tina' <Tina.Engelsrud@fin.dep.no>
Kopi: Ida Sørebo <Ida.Sorebo@jd.dep.no>; Tonje Rønneberg Ruud <tonje.ruud@jd.dep.no>
Emne: Lovavdelingens vurdering 06.01.2022

Hei,

Vedlagt følger som avtalt Lovavdelingens vurdering i saken.

Vh
Ketil

Justis- og
beredskapsdepartementet

Ketil Bøe Moen

Ekspedisjonssjef
Lovavdelingen

Mobil: +47 977 50 170

Telefon: +47 22 24 53 38

Kontor: Gullhaug Torg 4A

[Regjeringen.no/jd](https://www.regjeringen.no/jd) – [Facebook](#) – [Twitter](#)

Denne e-posten er beregnet for den institusjon eller person den er rettet til og kan være belagt med lovbestemt taushetsplikt. Dersom e-posten er feilsendt, vennligst slett den og kontakt Justis- og beredskapsdepartementet.

This email is confidential and may also be privileged. If you are not the intended recipient, please notify the Ministry of Justice and Public Security, Norway, immediately.

Notat

Fra: FMA Dato: 27.01.2022
Saksnr.:
Til: Innstillingsgruppen ved Saksbehandler: KAM/GKB/CHD
finansråden
Offl. § 25 første ledd
Kopi:

Ivaretagelse av Norges Banks uavhengighet og hensynet til SPU

Til bruk i forbindelse med innstillingsgruppens arbeid med vurderinger av søknader til stillingen som sentralbanksjef redegjøres det her overordnet for sider ved Norges Banks uavhengighet. Det gjøres også noen vurderinger knyttet til om en eventuell ansettelse av Stoltenberg som sentralbanksjef, på grunn av hans politiske bakgrunn og vennskapet med statsminister Støre, kan få konsekvenser for tilliten til bankens uavhengighet og hensynet til at SPU oppfattes som en finansiell investor.

1. INNLEDNING – UTGANGSPUNKTET FOR VURDERING AV NORGES BANKS UAVHENGIGHET OG FORVALTNINGEN AV SPU

Norges Bank har myndighetsoppgaver og ansvar av stor betydning for samfunnet og den enkelte. Norges Bank har utøvende og rådgivende oppgaver i pengepolitikken og skal bidra til robuste og effektive betalingssystemer og finansmarkeder. Oppgaven med den operative

forvaltningen av Statens pensjonsfond utland (SPU) innebærer at banken i tillegg forvalter store verdier på vegne av fellesskapet. SPU skal oppnå høyest mulig avkastning med en akseptabel risiko. Fondet skal med andre ord være en finansiell investor, ikke en strategisk investor eller investor som brukes for å nå andre, politiske mål. Det er av vesentlig betydning å ivareta tilliten til Norges Bank og bankens evne til å løse disse oppgavene.

I det følgende beskrives trekk ved Norges Banks virksomhet og organisering, i tillegg til forhold utenfor banken, som har betydning for bankens uavhengighet og at SPU oppfattes som en finansiell investor.

Kjernen i sentralbankuavhengigheten kan i dag sies å være knyttet til den uavhengighet fra statsmyndighetene (regjeringen og Stortinget) som sentralbanken har i sin bruk av virkemidler i pengepolitikken.¹ En annen side ved uavhengigheten er knyttet til uavhengighet fra ulike særinteresser. I dette ligger det også at sentralbanken skal være uavhengig av enkeltpersoners preferanser og egeninteresser. Bankens virksomhet er derfor organisert for å sikre at bankens oppgaver løses på det beste faglige grunnlaget, og for å motvirke at politiske preferanser eller andre utenforliggende hensyn smitter over på den faglige skjønnsutøvelsen. I tillegg er det etablert strukturer som bidrar til offentlighet og kontroll med bankens virksomhet.

Det finnes en omfattende faglitteratur om sentralbankers uavhengighet, herunder betydningen av uavhengighet, hva som bidrar til uavhengighet, og

¹ Det følger av sentralbankloven § 1-3 første ledd at Norges Bank skal være den utøvende og rådgivende myndigheten i pengepolitikken.

vurderinger av hvor uavhengige ulike sentralbanker er. Blant annet har den internasjonale oppgjørsbanken (BIS) uttalt at følgende har betydning for hvor uavhengig en sentralbank er:²

- sentralbanken bør ha innflytelse på målformuleringen,
- mandatet bør være mest mulig presist, klart og så langt det er mulig uten motsetninger,
- styre og sentralbanksjef bør oppnevnes uavhengig av partipolitiske hensyn, oppnevningsperioden bør være forholdsvis lang og det bør være vanskelig å avskjedige de som oppnevnes,
- styre og ledelse bør være skjermet fra politisk innflytelse i sine beslutninger, og statsmyndigheter bør ikke kunne overprøve beslutninger tatt av sentralbanken og
- sentralbanken bør ha budsjettmessig frihet og være avskåret fra å kunne finansiere regjeringens budsjettunderskudd.

I en artikkel skrevet av Dincer og Eichengreen i 2014³ der de ser på mer enn 100 sentralbankers uavhengighet, blir Norges Bank rangert på 46. plass.

En svakhet ved slike målinger er ofte at de baserer seg på formelle forhold som lovtekster. Praksis kan avvike fra det som fremgår av lovens ordlyd alene. For eksempel må Norges Bank ved sentralbankloven av 1985 kunne sies å ha hatt betydelig større reell uavhengighet enn det som kunne leses ut av lovens ordlyd. Med sentralbankloven av 2019 er den høye graden av reell uavhengighet reflektert i loven. Dette innebærer at man kunne forvente at banken i dag ville kunne plasseres høyere (andre forhold likt) i rangeringer

² BIS (2009), *Issues in the Governance of Central Banks*.

³ Dincer, N. og B. Eichengreen (2014), *Central Bank Transparency and Independence: Updates and New Measures*. *International Journal of Central Banking* 10, 189–253.

som den ovenfor. Det var særlig foreleggelsesplikten⁴ og formuleringen av instruksjonsadgangen⁵ i den tidligere sentralbankloven som bidro til at Norges Bank ble rangert lavt i slike internasjonale sammenligninger, og dette er endret i den nye loven.

2. FORHOLDET TIL STATSMYNDIGHETENE

2.1 Innledning – plassering i styringssystemet

Norges Banks uavhengighet fra statsmyndighetene har formelt og reelt sett variert fra banken ble opprettet i 1816 og frem til i dag. En tendens, både i Norge og internasjonalt, er at sentralbankene gjennomgående har blitt mer uavhengige av statsmyndighetene.

I forarbeidene til sentralbankloven av 1985 fremgikk at «Norges Bank er å betrakte som et forvaltningsorgan», men med «en særegen stilling», og at bankens rolle ville følge av å se nærmere på sentralbanklovens enkelte bestemmelser.⁶ Dette gjelder også etter den nye sentralbankloven av 2019. Sentralbankens plassering i styringssystemet skiller seg på flere måter fra andre forvaltningsorganer.

⁴ I sentralbankloven av 1985 § 2 annet ledd fulgte det en plikt for banken til å forelegge saker av særlig viktighet for departementet før banken traff vedtak i saken. I dag har banken en plikt til å informere departementet om saker av viktighet.

⁵ Bestemmelsen om instruksjon i sentralbankloven av 1985 § 2 tredje ledd hadde ikke etter ordlyden den terskelen for instruksjon som i dag ligger i sentralbankloven § 1-4 annet ledd om at banken bare kan instrueres i «ekstraordinære situasjoner». Terskelen for instruksjon var imidlertid likevel høy, og bestemmelsen var aldri brukt i enkeltsaker.

⁶ NOU 2017: 13 kapittel 5.2.2, med videre henvisninger til Ot.prp. nr. 25 (1984-85) s. 17.

Sentralbankloven § 1-1 fastslår at Norges Bank er landets sentralbank, og et eget rettssubjekt med partsevne, som eies av staten.⁷ Dette er ulikt mye av den øvrige sentralforvaltningen, som i stor grad består av departementer og direktorater som er en del av staten som sådan og således ikke er egne rettssubjekter.

2.2 Fastsettelse av mål og oppgaver for Norges Bank

De overordnede formålene for sentralbankvirksomheten er fastsatt av Stortinget i sentralbankloven. Av sentralbankloven § 1-2 fremgår det at formålet for sentralbankvirksomheten er å opprettholde en stabil pengeverdi og fremme stabilitet i det finansielle systemet og et effektivt og sikkert betalingssystem (første ledd). Sentralbanken skal bidra til høy og stabil produksjon og sysselsetting (annet ledd).

Innenfor rammen av disse formålene fastsetter regjeringen operative mål for sentralbankvirksomheten, jf. sentralbankloven § 1-4 første ledd.⁸ Med hjemmel i denne bestemmelsen har regjeringen fastsatt et inflasjonsmål for pengepolitikken.⁹ Det kan også fastsettes mål på andre områder. Det følger av loven at slike beslutninger må tas av Kongen i statsråd (kan ikke delegeres), at banken skal gis anledning til å uttale seg før vedtak treffes, og at slike vedtak skal meddeles Stortinget.

⁷ Selv om det ikke fremgår direkte av loven, er det lagt til grunn at staten i siste instans vil ha ansvar for bankens forpliktelser.

⁸ Bestemmelsen lyder: «Kongen i statsråd kan treffe vedtak om målene for sentralbankvirksomheten, jf. § 1-2 og § 1-3. Banken skal gis anledning til å uttale seg før vedtak treffes. Slike vedtak skal meddeles Stortinget.»

⁹ Bestemmelse om pengepolitikken, fastsatt ved kgl.res. 13. desember 2019.

Ved å fastsette klare, operative mål legges det til rette for at banken kan gis uavhengighet i bruken av de virkemidler den rår over. Banken skal selv beslutte hvordan virkemidlene anvendes, slik at de operative målene nås.¹⁰

Det nevnes også at departementet i medhold av sentralbankloven på nærmere angitte områder kan pålegge banken oppgaver, for eksempel oppgaver med å gi staten råd¹¹ eller yte finansielle tjenester for staten.¹² Regjeringen kan videre i «ekstraordinære tilfeller» pålegge banken å delta i kredittavtaler med andre stater og internasjonale organisasjoner.¹³

I tillegg til dette har regjeringen (Kongen i statsråd) innenfor de rammer som følger av sentralbankloven § 1-10, en mer generell adgang til å legge oppgaver til Norges Bank. Det er et vilkår at slike oppgaver er i samsvar med formålet for sentralbankvirksomheten etter sentralbankloven § 1-2 første ledd. Banken skal gis anledning til å uttale seg før den pålegges slike oppgaver, og vedtaket skal meddeles Stortinget.

Stortinget kan ved lov legge (eller endre) oppgaver til Norges Bank. Banken er pålagt oppgaver også i annen lovgivning enn sentralbankloven.

¹⁰ Prop. 97 L (2018-2019) kapittel 4.2.4.

¹¹ Sentralbankloven § 1-5 «Norges Banks rådgivning».

¹² Sentralbankloven § 3-7 «Statens bank».

¹³ Sentralbankloven § 3-10 «Internasjonale avtaler» tredje ledd.

2.3 Virkemiddelavhengighet

Regjeringens myndighet til å instruere Norges Bank innen sentralbankvirksomheten er regulert i sentralbankloven § 1-4 annet ledd. Her fremgår det at:

«(2) Norges Bank kan ikke instrueres i sin virksomhet etter loven, jf. § 1-3, unntatt i ekstraordinære situasjoner. Vedtak om å instruere banken må treffes av Kongen i statsråd. Banken skal gis anledning til å uttale seg før vedtak treffes. Slike vedtak skal meddeles Stortinget så snart som mulig.»

Til forskjell fra det som normalt gjelder i statsforvaltningen, kan Norges Bank altså bare instrueres i sin virksomhet etter loven, jf. § 1-3 (som gjelder «Sentralbankvirksomheten»), i «ekstraordinære situasjoner» og i tråd med spesielle formkrav. Bestemmelsen innebærer at Norges Bank har høy grad av uavhengighet i sin bruk av virkemidler etter sentralbankloven. Begrunnelsen for slik uavhengighet, som blant annet ble fremhevet av sentralbanklovutvalget i NOU 2017: 13, er i korte trekk at erfaringer, støttet av økonomisk teori, tilsier at det blir mer åpenhet, forutsigbarhet og langsiktighet dersom sentralbanken er uavhengig av sentralmyndighetene i bruken av virkemidler. Det har blant annet sammenheng med at det kan være lettere for en uavhengig sentralbank enn for en regjering å fatte beslutninger som kan være viktige på lang sikt, men ha kostnader på kort sikt.¹⁴

¹⁴ Se også Prop. 97 L (2018-2019) kapittel 4.3.2

Myndigheten til å instruere ligger til Kongen i statsråd, og kan ikke delegeres. Banken skal gis anledning til å uttale seg før vedtak treffes, og slike vedtak skal meddeles Stortinget så snart som mulig. I forarbeidene er det lagt til grunn at instruksjon kan gis i form av generelle regler, oppgaver eller pålegg i enkeltsaker.¹⁵ Videre er det i merknaden til § 1-4 annet ledd i Prop. 97 L (2018-2019) uttalt at:

«Terskelen for denne typen instruksjon skal være høy. Adgangen til instruksjon bør for eksempel ikke benyttes i saker der det er faglig uenighet mellom regjeringen og Norges Bank om hvordan bankens virkemidler skal innrettes for å oppfylle de målene banken er gitt etter sentralbankloven. Det kan likevel ikke utelukkes at det vil kunne oppstå situasjoner der Norges Banks bidrag må ses i en bredere sammenheng, og andre hensyn må tillegges større vekt enn det som ble forutsett da bankens formål ble formulert. Siktemålet med bestemmelsen er å gi sentralbanken en høy grad av uavhengighet i dens bruk av virkemidler etter loven. Avgrensningen til bankens «virksomhet etter loven» viser til de tilfeller der sentralbanken utleder sin kompetanse fra sentralbankloven, jf. § 1-3. I de tilfeller der banken har kompetanse direkte etter, eller etter delegasjon med grunnlag i, annen lovgivning, vil det gjelde alminnelig forvaltningsrettslig instruksjonsadgang så fremt lovgrunnlaget ikke fastsetter noe annet. Det samme er tilfelle når sentralbankloven legger kompetanse til Kongen. (...)».

¹⁵ Prop. 97 L (2018-2019) kapittel 4.3.4.

I Prop. 97 L (2018-2019) kapittel 4.3.4 har departementet under henvisning til NOU 2017: 13 lagt til grunn at det kan tenkes at målene som er satt for banken, midlertidig bør kunne settes til side med hjemmel i § 1-4 annet ledd, for eksempel som følge av alvorlige forstyrrelser i samfunnet, naturkatastrofer eller andre ekstraordinære forhold.

2.4 Forvaltningen av SPU

SPU er regulert i lov om Statens pensjonsfond. I § 1 vises det til at midlene i Statens pensjonsfond eies av staten, og § 3 legger det overordnede ansvaret for forvaltningen av SPU til Finansdepartementet. Den operative gjennomføringen av forvaltningen er lagt til Norges Bank i henhold til et mandat fastsatt av departementet, jf. lov om statens pensjonsfond § 3 annet ledd og § 10. Mandatet er forankret i Stortinget.

For den operative forvaltningen av SPU gjelder i utgangspunktet full instruksjonsrett for departementet i tråd med alminnelige forvaltningsrettslige prinsipper om instruksjon. Her har altså ikke Norges Bank den lovforankrede uavhengigheten fra statsmyndighetene som gjelder for sentralbankvirksomheten. I forvaltningen av fondet instrueres Norges Bank i praksis gjennom Finansdepartementets mandat for forvaltningen av SPU og løpende endringer i dette. I mandatet fastsetter departementet målsettingen og de overordnede rammene for forvaltningen, som inkluderer referanseindeksen og forvaltningsstrategien, herunder den aktive forvaltningen. Videre er det bestemt at fondet ikke skal være investert i selskaper som er utelukket etter bestemmelsene i retningslinjer for

observasjon og utelukkelse (de etiske retningslinjene, også fastsatt av departementet).

I henhold til mandatet § 1-3 skal banken *«foreta investeringsbeslutninger og utøve eierrettigheter uavhengig av departementet»*. Investeringsstrategien og rammene i mandatet innebærer en relativt indeksnær forvaltning, hvor lite diskresjonær myndighet i forvaltningen om risikotaking er lagt til Norges Bank. På bakgrunn av forankringen i Stortinget av mandatbestemmelsen om at det er banken som foretar investeringsbeslutningene mv., er departementet avskåret fra å instruere banken om den operative forvaltningen av SPU. Prinsipielle eller større endringer i mandatet for forvaltningen av SPU og i de etiske retningslinjene, fremmes for Stortinget.

Det er et vesentlig hensyn at SPU oppfattes som en finansiell investor i de markeder fondet er investert. Dersom fondet derimot oppfattes som en strategisk investor eller en investor som brukes for å nå andre, politiske mål, kan det ha betydning blant annet for fondets markedstilgang og investeringer.

Finansdepartementet evaluerer regelmessig forvaltningen av SPU og rapporterer til Stortinget om dette. Rapporteringen gjøres i departementets årlige melding til Stortinget om forvaltningen av Statens pensjonsfond (fondsmeldingen).¹⁶

Norges Bank har organisert forvaltningen av SPU i enheten Norges Bank Investment Management (NBIM). Sentralbankloven § 2-11 om

¹⁶ Lov om Statens pensjonsfond § 9.

sentralbanksjefens oppgaver som daglig leder slår fast at den daglige ledelsen ikke omfatter saker som etter sentralbankens forhold er av uvanlig art eller stor betydning, eller som hører under den daglige ledelsen av NBIM. I henhold til sentralbankloven § 2-13 omfatter den daglige ledelsen i NBIM ikke saker som etter virksomhetens forhold er av uvanlig art eller stor betydning. Dette innebærer at det er hovedstyret som tar stilling i slike saker. Hovedstyret treffer også beslutninger om for eksempel observasjon og utelukkelse av selskaper basert på råd mottatt fra Etikkrådet, etter at eierskapsutvalget¹⁷ har forberedt saken for hovedstyret. Tilsvarende er det etablert et saksforberedende og rådgivende utvalg som skal styrke og effektivisere hovedstyrets arbeid med saker knyttet til investeringsstrategi, risikorammer og vedtak om eiendomsinvesteringer av særlig størrelse.¹⁸ Hovedstyret består av ni medlemmer, treffer beslutninger med simpelt flertall, og det er åpenhet om beslutningene (jf. også punkt 4 nedenfor).

2.5 Ansettelse og oppnevning av bankens ledelse. Oppnevningstid. Stillingsvern

Norges Banks øverste organer er hovedstyret, komiteen for pengepolitikk og finansiell stabilitet og representantskapet. Det er Kongen i statsråd som ansetter sentralbanksjef og visesentralbanksjefer (§ 2-9), samt oppnevner eksterne medlemmer av hovedstyret (§ 2-3) og komiteen for pengepolitikk og finansiell stabilitet (§ 2-6). Stortinget velger medlemmene til Norges Banks

¹⁷ Eierskapsutvalget består av visesentralbanksjefen med særskilt ansvar for oppfølgingen av forvaltningen av SPU, og to medlemmer som velges blant hovedstyrets eksterne medlemmer.

¹⁸ Risiko- og investeringsutvalget består av tre medlemmer, og ledes av visesentralbanksjefen med særskilt ansvar for oppfølgingen av forvaltningen av SPU. De to øvrige medlemmene oppnevnes blant hovedstyrets eksterne medlemmer.

representantskap (§ 2-16). Sentralbanksjefen er leder av både hovedstyret og komiteen for pengepolitikk og finansiell stabilitet. Sentralbanksjefen er også daglig leder av Norges Bank, men likevel slik at hovedstyret ansetter en egen daglig leder av NBIM.

Kvalifikasjonsprinsippet gjelder for tilsetninger i offentlig sektor. Prinsippet er i dag lovfestet i statsansatteloven § 3, men også før det ble lovfestet var det sikker rett at kvalifikasjonsprinsippet hadde lovs rang.¹⁹ Prinsippet innebærer blant annet at arbeidsgiver, ved tilsetting i offentlige stillinger, skal tilsette den av søkerne som etter en samlet vurdering anses best kvalifisert for stillingen. Selv om statsansatteloven ikke gjelder for ansettelser i Norges Bank²⁰, må likevel kvalifikasjonsprinsippet antas å gjelde på ulovfestet grunnlag. Det innebærer at den *best* kvalifiserte søkeren til stillingene som sentralbanksjef eller visesentralbanksjef skal ansettes. Etter statsansatteloven § 3 annet ledd skal det *«ved vurderingen av hvem som er best kvalifisert, (...) legges vekt på utdanning, erfaring og personlig egnethet, sammenholdt med kvalifikasjonskravene som er fastsatt i utlysningen»*. Det fremgår av merknadene til bestemmelsen i Prop. 94 L (2016-2017) at:

«Det er de kravene som er fastsatt i kunngjøringsteksten som danner grunnlaget for den sammenlignende vurderingen av søkerens kvalifikasjoner. Retten til å fastsette kravene til stillingen eller embetet tilligger arbeidsgivers styringsrett. Det skal legges vekt på utdanning,

¹⁹ Jf. Prop. 94 L (2016-2017) kapittel 9.1.

²⁰ Statsansatteloven gjelder for arbeidstakere *«i staten»*, jf. statsansatteloven § 1. Virksomheter som er organisert som selvstendige rettssubjekter (ikke er en del av staten som juridisk person), er ikke statsorganer i relasjon til statsansatteloven. Det følger av sentralbankloven § 1-1 annet ledd at: *«Norges Bank er et eget rettssubjekt med partsevne og eies av staten»*.

erfaring og personlig egnethet. Med utdanning menes for noen stillinger absolutte utdanningskrav og for andre utdanning som er ønskelig for stillingen. Med erfaring menes både erfaring fra stillinger og yrke, og annen relevant erfaring for stillingen. Personlig egnethet er subjektive forhold hos søkeren som det er saklig å legge vekt på for eksempel samarbeidsegenskaper, lederegenskaper, resultatorientering mv.»

Kvalifikasjonsprinsippet bidrar i seg selv til å sikre sentralbankens uavhengighet, ved at Kongen i statsråd ikke kan ta utenforliggende hensyn i ansettelsesprosessen.

Tilsetting i offentlig stilling er et enkeltvedtak, jf. forvaltningsloven § 2 annet ledd første punktum. De særlige saksbehandlingsreglene i forvaltningsloven kapittel IV–V gjelder også i tilsettingssaker, med unntak av reglene om begrunnelse, jf. § 3 annet ledd. Ved tilsetting har en offentlig arbeidsgiver derfor plikt til å sørge for at «saken er så godt opplyst som mulig» før vedtak treffes, jf. utredningsplikten i forvaltningsloven § 17.

I Prop. 97 L (2018–2019) kapittel 6.4.1.4 er det lagt til grunn at representantskapets leder og sentralbanksjefen kan gi innspill til stillingsutlysningen for sentralbanksjefen og visesentralbanksjefene:

«I Innst. 165 S (2018–2019) uttaler et flertall i finanskomiteen at representantskapet bør inviteres til å gi til kjenne sine synspunkter om krav til ny sentralbanksjef før departementet utlyser stillingen.

Departementet legger som ledd i oppnevningsprosessen for stillingene som sentralbanksjef og visesentralbanksjefer opp til at leder av representantskapet og sentralbanksjefen kan gi departementet synspunkter på kompetansekrav mv».

I finanskomiteens innstilling til ny sentralbanklov, Innst. 338 L (2018-2019), uttalte komiteen til dette at: «(...) *det er positivt at det legges opp til at representantskapets leder kan gi sine synspunkter på kompetansekrav for ny sentralbanksjef før stillingen lyses ut*».

Sentralbanksjefen og visesentralbanksjefene ansettes på åremål for en periode på seks år, og åremålet kan gjentas for ytterligere én periode på inntil seks år. De eksterne medlemmene av hovedstyret oppnevnes for fire år av gangen, og kan gjenoppnevnes for en samlet periode på tolv år. De eksterne komitémedlemmene oppnevnes for fire år av gangen, og kan gjenoppnevnes for en samlet periode på åtte år. I faglitteraturen om uavhengighet for sentralbanker tas det blant annet til orde for at oppnevningsperioden for sentralbanksjefen og medlemmene av styrende organer bør være forholdsvis lang og lengre enn en parlamentsperiode. Enkelte anfører også at muligheten for at sentralbanksjefen kan gjenoppnevnes, svekker uavhengigheten fordi atferden vil kunne påvirkes i en «regjeringsvennlig» retning når den første perioden nærmer seg slutten. Den norske ordningen med en oppnevningsperiode på seks år for sentralbanksjefen med mulighet for én gjenoppnevning skiller seg ikke vesentlig fra det som gjelder for andre sentralbanker.

Sentralbanksjefen, visesentralbanksjefene og de eksterne komitémedlemmene er i sentralbankloven gitt et meget sterkt stillingsvern, som skal motvirke at disse skiftes ut som følge av avgjørelser som er upopulære hos skiftende regjeringer.²¹

Representantskapet består av femten medlemmer, som velges av Stortinget for fire år. Hvert annet år skal vekselvis syv og åtte medlemmer tre ut av representantskapet. Blant medlemmene velger Stortinget leder og nestleder for to år. Gjenvalg av medlemmer kan skje for en samlet periode av åtte år.

Sentralbankloven §§ 2-3 fjerde ledd og 2-6 tredje ledd angir hvem som ikke kan være medlemmer av henholdsvis hovedstyret og komiteen for pengepolitikk og finansiell stabilitet, og dermed heller ikke kan være sentralbanksjef eller visesentralbanksjefer. Forbudene gjelder for personer med nærmere angitt tilknytning til regjeringsapparat og Storting, og deres nærstående. Det følger av sentralbankloven § 2-16 tredje ledd at personer som nevnt i § 2-3 fjerde ledd og medlemmer av hovedstyret eller deres nærstående ikke kan velges som medlemmer av representantskapet.

2.6 Budsjettuavhengighet

Norges Bank har myndighet over eget budsjett, hvilket er uvanlig ellers i statsforvaltningen, men vanlig for sentralbanker. Norges Banks budsjett inngår ikke som del av statsbudsjettet, men vedtas av bankens

²¹ Sentralbankloven § 2-12 «Vilkår for avskjed mv.».

representantskap etter forslag fra hovedstyret²² og meddeles departementet, jf. sentralbankloven § 4-2.²³ Dersom sentralbanken hadde vært avhengig av å få budsjettmidler etter årlige forslag fra regjeringen og vedtak i Stortinget, kunne det vært en risiko for at budsjettet ville blitt redusert når statsmyndighetene var kritiske til rentesettingen, og at banken ikke ville ha en tilstrekkelig soliditet og balanse til å kunne iverksette tiltak i pengepolitikken og i arbeidet for finansiell stabilitet.

2.7 Forbud mot å yte kreditt til staten

Det følger av sentralbankloven § 3-8 at Norges Bank ikke kan yte kreditt direkte til staten, med unntak av kreditt til staten med løpetid innenfor en kalenderdag. Dette kan sees som et utslag av arbeidsdelingen mellom penge- og finanspolitikken. Staten skal ikke kunne finansiere sine utgifter ved å be sentralbanken om å trykke penger.

2.8 Begrensning i klageadgang

Norges Banks vedtak om kreditt til og innskudd fra banker mv. er unntatt fra klageadgang etter forvaltningsloven.²⁴ Dette er blant annet begrunnet i at en adgang til å påklage slike vedtak til departementet ville kunne innskrenke sentralbankens reelle uavhengighet i utøvelsen av pengepolitikken og i arbeidet for finansiell stabilitet.

²² I merknaden til § 2-4 annet ledd i Prop. 97 L (2018-2019) har departementet presisert at hovedstyrets budsjettforslag utgjør en sak av viktighet som banken skal informere departementet om, jf. sentralbankloven § 1-6.

²³ Bankens kostnader for sentralbankvirksomheten dekkes over bankens eget budsjett, mens kostnadene for forvaltningen av SPU dekkes av fondsmidlene innenfor en øvre ramme fastsatt av Finansdepartementet.

²⁴ Jf. sentralbankloven § 5-1 første ledd.

3. UAVHENGIGHET AV SÆRINTERESSER MV.

Forvaltningsloven gjelder for virksomheten i Norges Bank, jf. forvaltningsloven § 1. Habilitetsreglene i forvaltningsloven § 6 flg. bidrar til å sikre at de som forbereder og treffer avgjørelser i forvaltningssaker, er upartiske og uten personlige interesser i den saken som skal avgjøres.

Finansdepartementet har med hjemmel i sentralbankloven §§ 2-3 femte ledd og 2-6 fjerde ledd, gitt «Utfyllende bestemmelser om habilitet mv. for medlemmene av Norges Banks hovedstyre og komité for pengepolitikk og finansiell stabilitet» (habilitetsregelverket). Av habilitetsregelverket § 1 følger det at formålet med regelverket er: *«(...) å ivareta et godt omdømme og allmennhetens tillit til Norges Bank ved blant annet å motvirke at det oppstår inhabilitets- eller andre interessekonflikter for medlemmer av hovedstyret og komiteen for pengepolitikk og finansiell stabilitet, samt motvirke at det kan reises tvil om at medlemmene utfører sine verv med integritet og uavhengighet.»*

Habilitetsregelverket for Norges Bank har ingen direkte sammenheng med forvaltningslovens habilitetsregler, men er utformet for å motvirke at hovedstyremedlemmene og medlemmene av komiteen for pengepolitikk og finansiell stabilitet havner i inhabiliserende situasjoner. Regelverket begrenser blant annet hva slags næringsvirksomhet, verv og investeringer disse har adgang til. For sentralbanksjefen og visesentralbanksjefene vil brudd på habilitetsregelverket også utgjøre brudd på tjenesteplikter, og etter omstendighetene kunne danne grunnlag for arbeidsrettslige sanksjoner.

Habilitetsregelverket kapittel 2 gjelder sentralbanksjefen og visesentralbanksjefene, og begrenser deres adgang til å drive næringsvirksomhet og handel med finansielle instrumenter. Sentralbanksjefen og visesentralbanksjefene kan heller ikke som aksjonærer, eiere av andeler eller gjennom omfattende løpende kundeforhold ha en fremtredende interesse i finansforetak, verdipapirforetak, forvaltningsselskap for verdipapirfond, forvalter av alternative investeringsfond eller andre foretak som driver næringsvirksomhet.

Norges Banks hovedstyre har som supplement til habilitetsregelverket fastsatt «Ethiske prinsipper for ansatte i Norges Bank» og «Ethiske prinsipper for de eksterne medlemmene av hovedstyret og komiteen i Norges Bank». Videre har sentralbanksjefen fastsatt «Utfyllende etiske regler for ansatte innenfor sentralbanksjefens ansvarsområde».²⁵ Her er det for eksempel i punkt 7.5 gitt nærmere bestemte handleforbud for medlemmene i sentralbankvirksomhetens ledergruppe mv., herunder for sentralbanksjefen.

4. FAGLIG KVALITET OG INTEGRITET

Uavhengighet og faglig kvalitet og integritet henger nært sammen.

Uavhengigheten gir sentralbanken et vern mot at faglige vurderinger blir påvirket av utenforliggende hensyn. Samtidig er faglig kvalitet og integritet et viktig premiss for uavhengighet.

²⁵ Av punkt 4 følger det at: «For sentralbanksjefen og visesentralbanksjefene gjelder reglene så langt de passer som supplement til Habilitetsregelverket fastsatt av Finansdepartementet».

Det er flere mekanismer i organiseringen av Norges Bank som bidrar til å sikre den faglige kvaliteten og integriteten. De vesentlige beslutningene i Norges Bank treffes av kollegiale organer, det vil si hovedstyret (med eksternt flertall) og komitéen for pengepolitikk og finansiell stabilitet (med internt flertall). Disse organene kan ikke fatte beslutninger uten at mer enn halvparten av medlemmene stiller seg bak. At de pengepolitiske beslutningene fattes av et styre eller en komite, og ikke av enkeltindivider, er i samsvar med ordningen i de aller fleste sentralbanker.

Sentralbanklovutvalget uttalte blant annet følgende om betydningen av at pengepolitiske beslutninger tas av flere personer:

«Pengepolitiske beslutninger fattes under usikkerhet. Ved å delegere beslutningsansvaret til en gruppe reduseres risikoen for at enkeltpersoners særlige synspunkter eller interesser får dominere. Beslutninger i en komite kan dessuten bygge på et bredere informasjonsgrunnlag enn beslutningene til et enkelt individ. Flere medlemmer kan bety større tilgang på variert kunnskap og meninger. En kan derfor unngå de mest uheldige beslutningene. Samtidig innebærer det at flere må få et ord med i den endelige beslutningen.»²⁶

Også mer generelt viser studier at grupper i gjennomsnitt fatter en rekke typer beslutninger bedre enn enkeltpersoner.

²⁶ NOU 2017: 13 kapittel 17.2.

Styringsstrukturen som ble innført ved sentralbankloven av 2019, der banken fikk en komité for pengepolitikk og finansiell stabilitet, la til rette for en sterkere faglig innretning og spesialisering av det organet i banken som skal beslutte styringsrenten og enkelte virkemidler innen finansiell stabilitet. De eksterne medlemmene av komiteen utvelges således på grunnlag av kompetanse innen pengepolitikk, makroøkonomi og finansiell stabilitet. At disse oppgavene er lagt til et særskilt organ, legger samtidig til rette for at hovedstyrets kompetanse, sammensetning og oppgaver i større grad kan tilpasses øvrige deler av bankens virksomhet, særlig kapitalforvaltningen. I Meld. St. 7 (2018-2019) uttalte departementet at: *«Styrets kompetanse og sammensetning kan i større grad orienteres mot spesialisert kompetanse innen kapitalforvaltning og måling, styring og kontroll av risiko, samt innsikt i ansvarlig forvaltningspraksis. I tillegg må styret besitte en generell samfunnsforståelse, herunder forståelse for ansvars- og rolledelingen mellom styret og politiske myndigheter. Det er av avgjørende betydning at både styrende organer og ledelsen for forvaltningen av SPU har en grunnfestet forståelse av det norske samfunnet, god rolleforståelse og lojalitet til eier av fondet, representert ved storting og regjering. (...)»*. Stortinget sluttet seg til disse vurderingene, i Innst. 165 S (2018–2019).²⁷

En kompetent stab bidrar til høy faglig kvalitet og integritet i sentralbankvirksomheten, som drøftet i artikkelen «Pengepolitiske komiteer og kommunikasjon»: *«[Staben] gjør sentralbanken robust overfor skifter i bankledelsen og den pengepolitiske komiteén. For at staben av økonomer skal fylle sin rolle på en god måte er det viktig at den holder høy faglig kvalitet.*

²⁷ Jf. også Prop. 97 L (2018-2019) kapittel 6.2.1.4.

Staben vil kunne påvirke hvordan den pengepolitiske komiteen arbeider på flere måter. Dens analyser er viktig for hvor effektiv komiteen er. Staben må også være en stab for hele komitéen.»²⁸

Beslutningsgrunnlag fra staben i Norges Bank er blant annet basert på statistikk og et stort apparat av økonomiske modeller. Banken har en egen forskningsavdeling, og staben er godt orientert om forskning ute og hjemme. Eksterne medlemmer i komitéen fungerer som en kontrollmekanisme for kvaliteten på beslutningsgrunnlaget fra staben.

Åpenhet gir også grunnlag for etterprøving og kontroll. Norges Banks pengepolitiske beslutninger følges tett av offentligheten, og det er stor åpenhet fra banken om beslutningsgrunnlaget og de avveingene som gjøres.²⁹ Protokoller fra komiteens møter offentliggjøres på bankens nettsider, og eventuelle protokollførte særmerknader eller dissenser i rentesaker offentliggjøres sammen med komitéens samlede vurderinger. Informasjon, offentlighet og kontroll er nærmere omtalt i punkt 5.

5. INFORMASJON, OFFENTLIGHET OG KONTROLL

Med stor grad av uavhengighet følger også ansvar. Norges Bank må stå til regnskap for sine beslutninger. Åpenhet og god informasjon til offentligheten

²⁸ Qvigstad, J. F.: «Pengepolitiske komiteer og kommunikasjon», Norges Bank Staff Memo 1-2013, s. 3.

²⁹ Styringsrenten i Norge er renten som bankene får på sine innskudd i Norges Bank opp til et fastsatt beløp – en kvote. Styringsrenten fastsettes åtte ganger i året av komiteen for pengepolitikk og finansiell stabilitet. Fire ganger i året utgir Norges Bank en pengepolitisk rapport samtidig med offentliggjøring av styringsrentebeslutningen. Rapporten inkluderer en prognose for den fremtidige utviklingen i styringsrenten. Denne prognosen kalles også for rentebanen.

er derfor viktig. Ved å informere om beslutningene og de vurderingene som ligger til grunn, kan banken etterprøves. Åpenhet bidrar også til tillit til sentralbanken og forutsigbarhet om bankens reaksjonsmønster.³⁰

Norges Banks informasjonsplikt er vid, og er nærmere regulert i sentralbankloven §§ 1-5 til 1-7 som regulerer henholdsvis «Norges Banks rådgivning», «Plikt til å informere departementet» og «Informasjon til offentligheten».

Departementet rapporterer årlig til Stortinget om virksomheten i Norges Bank.³¹ Når det gjelder forvaltningen av SPU, skal det i henhold til Finansdepartementets mandat for SPU være størst mulig åpenhet om forvaltningen av fondet innenfor rammene av en forsvarlig gjennomføring av forvaltningsoppdraget.³² Departementet rapporterer til Stortinget om forvaltningen og departementets regelmessige evaluering av forvaltningen av SPU.³³ Hovedstyret utarbeider hvert år årsberetning og årsregnskap. Årsregnskapet skal godkjennes av representantskapet og sammen med års- og revisjonsberetning sendes departementet og meddeles Stortinget.³⁴ Representantskapet fører tilsyn med Norges Banks drift, og legger årlig frem for Stortinget sin uttalelse om tilsynet med Norges Bank. Som del av representantskapets tilsyn med Norges Bank, blir det også utført særskilte attestasjonsoppdrag i samråd med representantskapets tilsynssekretariat.

³⁰ Prop. 97 L (2018–2019) kapittel 4.1.

³¹ Jf. sentralbankloven § 1-8 første ledd første punktum. Dette skjer i praksis i de årlige Finansmarkedsmeldingene.

³² Jf. mandat for Statens pensjonsfond utland § 1-3 første ledd.

³³ Jf. lov om Statens pensjonsfond § 9. Dette skjer i praksis i fondsmeldingene.

³⁴ Sentralbankloven § 4-3 annet ledd.

Finansdepartementet kan gi innspill til slike gjennomganger. Det blir avgitt uavhengig attestasjonsrapport til representantskapet for hvert oppdrag i henhold til internasjonale standarder for revisjon. Attestasjonsrapportene blir sendt til Finansdepartementet og offentliggjort. Representantskapets tilsyn med Norges Banks drift omfatter ikke hovedstyrets eller komiteen for pengepolitikk og finansiell stabilitets utøvelse av skjønnsmyndighet.³⁵

Norges Bank har stor grad av åpenhet om grunnlaget for sine beslutninger og virksomheten for øvrig, jf. blant annet sentralbankloven § 1-7 om informasjon til offentligheten. Det er fremhevet i forarbeidene til loven at dette legger til rette for at bankens beslutninger kan etterprøves, og at åpenhet bidrar til tillit til sentralbanken og forutsigbarhet om bankens reaksjonsmønster. Bankens beslutninger følges også nøye av akademiske miljøer, finansmarkedene og av offentligheten for øvrig. Informasjon og åpenhet verner på denne måten mot at det tas utenforliggende hensyn.

Bankens beslutninger er underlagt en betydelig grad av institusjonalisert kontroll: Representantskapet fører tilsyn med Norges Banks drift og med at bestemmelsene for virksomheten blir fulgt. Finansdepartementet evaluerer utøvelsen av skjønnsmyndighet og måloppnåelse i pengepolitikken, samt følger opp og evaluerer bankens forvaltning av SPU. Departementet baserer seg både på Norges Banks egne rapporter og rapporter og vurderinger fra andre, først og fremst Norges Bank Watch, OECD og IMF. Både representantskapet og departementet rapporterer sine vurderinger til Stortinget.

³⁵ Sentralbankloven § 4-1.

Forvaltningslovens krav til saksbehandling i forvaltningen, samt ulovfestede krav til god forvaltningsskikk, gjelder for virksomheten i Norges Bank.

6. NOEN VURDERINGER VEDRØRENDE STOLTENBERG

6.1 Om den offentlige debatten

I offentligheten er det med tyngde stilt spørsmål om en eventuell ansettelse av Stoltenberg som sentralbanksjef vil kunne svekke tilliten til Norges Banks uavhengighet, som følge av Stoltenbergs politiske bakgrunn og vennskapet med statsminister og arbeiderpartileder Støre.

Flere har trukket frem en bekymring for at det for eksempel kan sås tvil om en rentebeslutning er politisk motivert.³⁶

Disse spørsmålene er nærmere vurdert nedenfor.

6.2 Forbudene i sentralbankloven

Utgangspunktet er at lovgiver i sentralbankloven §§ 2-3 fjerde ledd og 2-6 tredje ledd har trukket opp grensene for hvilke personer som ikke kan være medlemmer av hovedstyret og komiteen for pengepolitikk og finansiell stabilitet, og dermed heller ikke kan være sentralbanksjef eller visesentralbanksjefer. Sentralbankloven § 2-3 fjerde ledd fastslår at følgende personer ikke kan være medlemmer av hovedstyret:

³⁶ Eksemplifisert ved at renten settes ned for å hjelpe bestemte politiske partier, eller settes opp for å skade bestemte partier.

- «a) medlemmer av komiteen for pengepolitikk og finansiell stabilitet, unntatt sentralbanksjefen og visesentralbanksjefene*
- b) medarbeidere i Norges Bank, unntatt ansatterepresentantene*
- c) regjeringsmedlemmer*
- d) politiske medarbeidere i departementene*
- e) medarbeidere i departementene*
- f) medarbeidere ved Statsministerens kontor og i Finansdepartementet*
- g) stortingsrepresentanter*
- h) politiske medarbeidere på Stortinget*
- i) komitésekretærer på Stortinget*
- j) nærstående av personer nevnt i a, b, c, d, f, g, h og i. Som nærstående regnes slektninger i rett opp- og nedstigende linje, ektefeller, registrerte partnere og personer som vedkommende bor sammen med i ekteskapslignende forhold. Barn, stebarn og foreldre av personer nevnt i forrige punktum regnes også som nærstående.»*

Tilsvarende gjelder for komiteen for pengepolitikk og finansiell stabilitet med noen tilpasninger, jf. sentralbankloven § 2-6 tredje ledd.³⁷ Av sentralbankloven § 2-16 tredje ledd følger det at personer som nevnt i § 2-3 fjerde ledd og medlemmer av hovedstyret eller deres nærstående ikke kan velges som medlemmer av representantskapet.

³⁷ Da med en tilpasning i bokstavene a og b, som lyder slik:

*«a) medlemmer av hovedstyret, unntatt sentralbanksjefen og visesentralbanksjefene
b) medarbeidere i Norges Bank».*

Bestemmelsene viderefører med noen justeringer det som gjaldt for hovedstyret og representantskapet etter sentralbankloven av 1985, slik den lød etter en lovendring med virkning fra 1. januar 2004. Ved denne lovendringen ble kretsen av personer som ikke kunne være medlemmer av hovedstyret og representantskapet - såkalte politisk inhabile - utvidet.³⁸ Samtidig sluttet et flertall på Stortinget seg til departementets forslag om å endre den tidligere praksisen med at politiske partier på Stortinget nominerte aktuelle kandidater til vervet som eksterne medlemmer og varamedlemmer av Norges Banks hovedstyre.³⁹ De eksterne hovedstyremedlemmene skulle nå vurderes uavhengig av partibakgrunn.

Utvidelsen av kretsen av såkalte politisk inhabile i 2004 ble i Ot.prp. nr. 81 (2002-2003) kapittel 3.3.4 begrunnet med at den ville «*bidra til å styrke hovedstyret ved å sette klare skiller mellom politikere på Stortinget og politikere og embetsverk i departementene*». Utvidelsen understreket på den måten «*betydningen av at sentralbanken skal ha en selvstendig funksjon i utøvelsen av pengepolitikken*». Videre i Ot. prp. nr. 81 (2002-2003) kapittel 3.3.4 uttalte departementet at de hensyn som var anført i forhold til politikere innen de konstitusjonelle styreorganer, hadde «*en viss reell vekt også i forhold til*

³⁸ Kretsen av personer som ikke kunne være medlemmer eller vararepresentanter til hovedstyret, ble utvidet fra å omfatte regjeringsmedlemmer, statssekretærer, andre politiske medarbeidere i departementene samt stortingsrepresentanter, til også å omfatte embetsmenn i departementene, medarbeidere i Finansdepartementet og Statsministerens kontor, andre politiske medarbeidere på Stortinget, komitésekretærer på Stortinget samt medarbeidere i Norges Bank. Heller ikke nærstående av slike personer kunne fungere som medlemmer eller vararepresentanter til hovedstyret. Nærstående til embetsmenn i departementene var likevel ikke utelukket. Nærstående til medarbeidere i Finansdepartementet og Statsministerens kontor, både embetsmenn og andre, skulle ikke kunne oppnevnes. En tilsvarende utvidelse gjaldt personer som ikke kunne fungere som medlemmer eller vararepresentanter til representantskapet.

³⁹ Jf. Innst. O. nr. 101 (2002-2003) kapittel 3.1.1.2.

personer med sentral partipolitisk tilknytning». I høringsnotatet var det nevnt «*centrale tillitsvalgte eller sentralt ansatte i politiske partier*». Etter departementets syn hadde imidlertid hensynet til tilliten til sentralbankens beslutninger mest vekt for personer tilknyttet de konstitusjonelle styreorganer, altså Stortinget og Regjeringen. Departementet konkluderte derfor med at personer med en sentral partipolitisk tilknytning ikke skulle inkluderes i kretsen av personer som etter loven ikke kunne være medlemmer av hovedstyret. Stortinget sluttet seg til dette i Innst. O. nr. 101 (2002-2003).

Forbudene i sentralbankloven §§ 2-3 fjerde ledd og 2-6 tredje ledd skal sammen med habilitetsreglene i forvaltningsloven og habilitetsregelverket fastsatt av departementet (omtalt i punkt 3), samlet hindre at det oppstår problemer med habilitet eller andre interessekonflikter som kan svekke tilliten til Norges Bank.⁴⁰

Stoltenberg er ikke omfattet av personkretsen som rammes av forbudsbestemmelsene i sentralbankloven. Ved en eventuell ansettelse vil han omfattes av habilitetsregelverket som gjelder for Norges Bank og de begrensninger i næringsvirksomhet, verv mv. som følger av dette.

6.3 Vurdering av habilitet etter forvaltningsloven

Lovavdelingen har 6. januar 2022 vurdert at verken nåværende eller tidligere politiske stillinger eller verv *i seg selv* medfører inhabilitet etter forvaltningsloven § 6 annet ledd når personen ikke rammes av de særlige

⁴⁰ Jf. Prop. 97 L (2018-2019) kapittel 6.2.1.1

forbudene i sentralbankloven §§ 2-3 og 2-6. Den klare hovedregelen er at ulike former for rollekombinasjoner eller tidligere befatning med en sak i en annen rolle, ikke fører til inhabilitet. Lovavdelingen uttalte at: «*Disse utgangspunktene om rollekombinasjoner tilsier også at tilhørighet til et politisk parti, tidligere verv eller generelt politisk engasjement i seg selv vanskelig kan føre til inhabilitet. Det må også gjelde for en person med så sentral betydning for norsk politikk som Stoltenberg har hatt gjennom mange år. Selv om han på den måten kan sies å skille seg fra andre tidligere politikere, bør det utvises varsomhet med å legge til grunn at personer med lang erfaring fra politikken på generelt grunnlag skal utelukkes fra ledende stillinger i forvaltningen. Som Finansdepartementet viser til, er det langvarig praksis for at tidligere politikere utnevnes til statsforvaltere, etatsledere og andre lignende stillinger.*» Det ble imidlertid presisert at det ikke kan utelukkes at tidligere politiske verv *kan* få betydning ved siden av andre forhold i en helhetsvurdering, og at det da også blir sett hen til sentralbankens særlige stilling og uavhengige rolle.

Videre vurderte Lovavdelingen at vennskapet mellom Stoltenberg og statsminister Støre som det klare utgangspunkt ikke vil medføre at Stoltenberg er inhabil til å delta i behandlingen av aktuelle saker som sentralbanksjef, jf. forvaltningsloven § 6. Det ble lagt til grunn at det var vanskelig å se for seg at de aktuelle sakene vil kunne gi statsminister Støre *personlige* fordeler, selv om det ikke helt kunne utelukkes. Videre ble det lagt til grunn at eventuelle fordeler (eller ulemper) som en avgjørelse i Norges Bank kan innebære for Støre *som statsminister* normalt vil være temmelig avledet og indirekte, og at effekten i mange tilfeller må antas å være usikker. Lovavdelingen antok at «*slike indirekte virkninger for statsministeren som det*

her er snakk om, som det klare utgangspunktet ikke kan sies å utgjøre «særlig fordel, tap eller ulempe» i lovens forstand.»⁴¹

6.4 Personer som likevel må anses politisk inhabile?

Kretsen over personer som er formelt utelukket som medlemmer av hovedstyret og komiteen, og dermed også som sentralbanksjef og visesentralbanksjefer, må anses å være uttømmende angitt i sentralbankloven §§ 2-3 fjerde ledd og 2-6 tredje ledd. Vi peker imidlertid på at departementet i Ot.prp. nr. 81 (2002-2003) uttalte følgende om forbudene i sentralbankloven av 1985:

«Departementet legger vekt på at avgrensningen av hvem som ikke kan være med i hovedstyret, ikke blir for vid. Det kan være uheldig om ellers vel kvalifiserte personer som det ikke er reell grunn til å utelukke fra vervet, blir gjort formelt inhabile. Departementet foreslår derfor ikke å utelukke nærstående av embetsmenn i departementene. En vil her likevel konkret vurdere ev. oppnevning av nærstående til embetsmenn ut fra den aktuelle embetsmannens stilling og arbeidsfelt.»

Uttalelsen kan tale for at man også utenfor de tilfellene som rammes direkte av sentralbankloven §§ 2-3 fjerde ledd og 2-6 tredje ledd, vil kunne vurdere oppnevnelser av eksterne medlemmer til hovedstyret og komiteen for pengepolitikk og finansielle stabilitet, og ansettelse av sentralbanksjef og

⁴¹ Lovavdelingen uttalte at: «Det avgjørende i den konkrete vurderingen av habilitetsspørsmålet vil være om de samlede omstendighetene i en sak utgjør «særegne forhold» som er «egnet til å svekke tilliten til hans upartiskhet», jf. § 6 andre ledd. Vennskapet mellom Stoltenberg og statsminister Støre vil da uansett utgjøre et sentralt forhold i den samlede vurderingen. Det er vanskelig på generelt grunnlag å uttale seg nærmere om hvilke andre forhold som vil kunne komme inn, men vi antar at inhabilitet i første rekke vil være aktuelt å vurdere nærmere dersom det foreligger spesielle omstendigheter i den aktuelle saken som medfører at utfallet av saken kan ha særskilt og vesentlig betydning for Støre. I en slik situasjon vil man også kunne se hen til de andre momentene nevnt i Finansdepartementets notat punkt 4.3, som Stoltenbergs bakgrunn og langvarige tilknytning til Arbeiderpartiet og de særlige hensyn som gjør seg gjeldende når det gjelder tillit til at sentralbanken opererer uavhengig av regjering og Storting.»

visesentralbanksjefer, opp mot hensynet til sentralbankens uavhengighet. Terskelen her må i så fall antas å ligge høyt, særlig når det gjelder tidligere verv eller stillinger som også kan ligge relativt langt tilbake i tid. Vi viser til at Stortinget gjennom de aktuelle bestemmelsene har lagt til grunn at personer med *nåværende* sentral partipolitisk tilknytning, herunder som tillitsvalgt eller ansatt i et politisk parti, ikke skal være utelukket fra å være medlem av hovedstyret.

Stoltenberg har tidligere hatt svært sentrale politiske verv (som blant annet stortingsrepresentant for Arbeiderpartiet, partileder, statsråd og statsminister). Etter at han ble generalsekretær i NATO i 2014, har han ikke hatt offisielle verv eller roller i Arbeiderpartiet. Så vidt vi har bragt på det rene har han ikke deltatt offentlig i den politiske debatten, utover det som følger av stillingen i NATO. Vi antar at denne historikken ikke i seg selv vil kunne utelukke Stoltenberg fra å bli vurdert til stillingen som sentralbanksjef.

Det er ingen tvil om at Stoltenberg fremdeles i sterk grad assosieres med Arbeiderpartiet. Som gjennomgangen over viser er ikke personer med «sentral partipolitisk tilknytning» ansett som politisk inhabile etter bestemmelsene i sentralbankloven §§ 2-3 fjerde ledd og 2-6 tredje ledd, heller ikke der det er tale om nåværende verv eller stillinger for et politisk parti. Dette er personer som reelt sett vil kunne ha minst like sterke politiske preferanser og like sterk personlig tilknytning til et politisk parti som det Stoltenberg har. Forskjellen mellom slike personer generelt og Stoltenberg spesielt, er at offentligheten har såpass sterk kjennskap til, og bevissthet om, Stoltenberg og hans tilknytning til Arbeiderpartiet.

6.5 Betydningen av kjent partipolitisk tilknytning hos sentralbanksjefen for tilliten til sentralbankens uavhengighet

Et spørsmål blir om det at offentligheten assosierer Stoltenberg med Arbeiderpartiet, i seg selv er egnet til å svekke tilliten til sentralbankens uavhengighet, *uavhengig av* Stoltenbergs faktiske personlige egnethet og eventuelle fremtidige opptreden som sentralbanksjef. I den offentlige debatten om Stoltenbergs kandidatur har flere fremhevet dette som et argument mot at Stoltenberg kan ansettes som sentralbanksjef.

Som nevnt ovenfor, er det omfattende innebygde mekanismer i organiseringen av sentralbanken som motvirker risikoen for at det i beslutningsprosessene blir slik at enkeltpersoners politiske preferanser eller andre utenforliggende hensyn skal kunne påvirke Norges Banks beslutninger.

Norges Banks pengepolitiske beslutninger følges tett av offentligheten, og det er stor åpenhet fra banken om beslutningsgrunnlaget og de avveiningene som gjøres. Med denne åpenheten og den kollegiale beslutningsprosessen vil det trolig være krevende for det enkelte komitémedlem, herunder sentralbanksjefen, å få gjennomslag for andre hensyn. Slik er styringsstruktur og åpenhet med på å verne om uavhengigheten. Vi antar for øvrig at en ikke-faglig atferd hos sentralbanksjefen som skulle slå gjennom i beslutningene mv., raskt vil bli observert og kommentert i markedet i den grad den kommer til uttrykk i sentralbankens beslutninger. Det gjør at vi vurderer det som lite sannsynlig at det over tid vil være brede antakelser i offentligheten som ikke er i samsvar med sentralbanksjefens faktiske atferd.

På området for forvaltningen av SPU vil vi peke på at NBIM har forvaltet SPU i 25 år og må anses som en etablert og velkjent investor i de internasjonale finansmarkedene. Det antas at SPU i utlandet i det alt vesentlige assosieres med NBIM, og i mindre grad med sentralbanksjefen eller hovedstyret. Det er for øvrig en klar arbeidsdeling mellom departementet og Norges Bank, der gjennomføringen av forvaltningen skjer innenfor mandatet som departementet har fastsatt. Det er derfor usikkert om og i hvilken grad valg av ny sentralbanksjef eventuelt vil påvirke oppfattelsen av SPU som en finansiell investor i utlandet.

6.6 Konklusjon

Stoltenbergs tidligere verv og hans tilknytning til Arbeiderpartiet og statsminister Støre er ikke i seg selv til hinder for at han vurderes som sentralbanksjef, jf. drøftingen ovenfor. Han tilhører ikke den kretsen som etter loven er utelukket fra stillingen, og han har heller ikke en slik posisjon at han av andre grunner er utelukket. En rekke mekanismer sikrer faglig integritet og verner om Norges Banks uavhengighet. Disse vil være godt ivaretatt også ved en eventuell ansettelse av Stoltenberg.

Som nevnt i avsnitt 2.5 ovenfor, innebærer kvalifikasjonsprinsippet at den *best* kvalifiserte søkeren til stillingen skal ansettes. Det skal legges vekt på utdanning, erfaring og personlig egnethet, sammenholdt med kvalifikasjonskravene som er fastsatt i utlysningen. Personlig egnethet er som nevnt subjektive forhold hos søkeren som det er saklig å legge vekt på, for eksempel samarbeidsegenskaper, lederegenskaper, resultatorientering mv.

Sentralbanksjefens rolleutøvelse vil kunne påvirke den tilliten offentligheten har til at vedkommende utøver sitt arbeid på en måte som ikke svekker sentralbankens uavhengighet. Dette vil det være saklig å legge vekt på. Det er vesentlig at innstillingsgruppen som en del av vurderingen av den personlige egnetheten vurderer Stoltenbergs integritet og om det er grunn til å tro at han vil utøve rollen som sentralbanksjef på en tillitvekkende måte. I den forbindelse bør det også vurderes om det objektivt sett er holdepunkter som tilsier at det er risiko for at Stoltenberg i større grad enn andre kandidater vil kunne tenkes å ta utenforliggende hensyn.

KONGELIG RESOLUSJON

Finansdepartementet
Statsråd: Trygve Slagsvold Vedum

Ref.nr.:
Saksnr.:
Dato: 4. februar 2022

Åremålsbeskikkelse av generalsekretær Jens Stoltenberg som sentralbanksjef for en periode på seks år, og midlertidig beskikkelse av visesentralbanksjef Ida Wolden Bache som sentralbanksjef fra 1. mars 2022 og fram til det tidspunkt departementet bestemmer

1. Innledning

Sentralbanksjef Øystein Olsen har varslet at han vil fratre sin stilling 1. mars 2022, før åremålsperioden utløper 31. desember 2022. Det er derfor behov for å ansette ny sentralbanksjef. Det følger av sentralbankloven § 2-9 at sentralbanksjefen ansettes av Kongen i statsråd på åremål for en periode på seks år, og at åremålet kan gjentas for ytterligere en periode på inntil seks år. Stillingen ble offentlig utlyst med søknadsfrist 9. desember 2021. Finansdepartementet har vurdert søkerne.

Samlet sett anses generalsekretær Jens Stoltenberg som den best kvalifiserte kandidaten. Finansdepartementet tilrår derfor at han beskikkes som sentralbanksjef for en periode på seks år.

Stoltenberg kan ikke tiltre stillingen før høsten 2022. Det er derfor behov for midlertidig beskikkelse til stillingen fra 1. mars 2022 og fram til Stoltenberg tiltre. Finansdepartementet tilrår midlertidig beskikkelse av visesentralbanksjef Ida Wolden Bache i denne perioden.

2. Nærmere om stillingen

Norges Bank er landets sentralbank. De overordnede formålene for sentralbankvirksomheten er fastsatt av Stortinget i sentralbankloven. Det følger av sentralbankloven at formålet for sentralbankvirksomheten er å opprettholde en stabil pengeverdi og fremme stabilitet i det finansielle systemet og et effektivt og sikkert betalingssystem. Sentralbanken skal bidra til høy og stabil produksjon og sysselsetting. De sentrale oppgavene innen sentralbankvirksomheten fremgår av § 1-3, herunder at Norges Bank skal være den utøvende og rådgivende myndigheten i pengepolitikken. Den operative gjennomføringen av forvaltningen av Statens pensjonsfond utland (SPU) er lagt til Norges Bank i henhold til et mandat fastsatt av departementet, jf. lov om Statens pensjonsfond § 3 annet ledd og § 10.

Sentralbanksjefen er daglig leder av Norges Bank, leder av Norges Banks hovedstyre og leder av komiteen for pengepolitikk og finansiell stabilitet, jf. sentralbankloven § 2-2 annet ledd.

I utlysningen av stillingen er det stilt krav til at den som ansettes som sentralbanksjef skal ha faglig autoritet og relevant ledererfaring fra komplekse organisasjoner. Videre at den som

ansettes må ha bred samfunnsinnsikt og forståelse for Norges Banks rolle, samt forståelse for relevante utviklingstrekk både nasjonalt og internasjonalt. Det kreves god samfunnsøkonomisk innsikt, innsikt i pengepolitikk og finansiell stabilitet, og god forståelse for sentrale sider ved kapitalforvaltningen. Sentralbanksjefen må være en god formidler, fremstå med stor troverdighet og kunne representere Norges Bank nasjonalt og internasjonalt. Den som beskikkes må videre ha høy gjennomføringsevne og styringskraft, og evne til å utvikle og utfordre organisasjonen. Det kreves god innsikt i statsforvaltningen og sentrale beslutningsprosesser. Det er nødvendig å kunne håndtere krevende situasjoner, herunder kriser og beredskapssituasjoner. Sentralbanksjefen må kunne sikkerhetsklareres og autoriseres etter sikkerhetslovens bestemmelser.

3. Departementets vurderinger

3.1 Generelt

Ved fristens utløp hadde det meldt seg 22 søkere, jf. vedlagte søkerliste. Av disse er én kvinne. Det er gjennomført intervjuer med to av kandidatene.

Finansdepartementets vurdering er at generalsekretær Jens Stoltenberg er best kvalifisert til stillingen.

Jens Stoltenberg, født 16. mars 1959, er utdannet cand.oecon. fra Universitetet i Oslo (1987) med svært gode resultater. Stoltenberg har siden oktober 2014 vært generalsekretær i NATO. Generalsekretæren leder Det nordatlantiske råd, som består av representanter fra de 30 medlemslandene og er NATOs høyeste organ. Stoltenberg ble i 2013 utnevnt til spesialutsending for klima av FNs generalsekretær, og hadde denne rollen frem til han tiltrådte som generalsekretær i NATO.

Stoltenberg har tidligere jobbet som konsulent i forskningsavdelingen i Statistisk sentralbyrå (1989–1990). Han var innvalgt på Stortinget i perioden fra 1991 til 2017, men fikk permisjon fra 1. oktober 2014 for å tiltre stillingen som generalsekretær i NATO. Stoltenberg har vært statsminister i to perioder (2000-2001 og 2005-2013). Han har også vært finansminister (1996-1997), nærings- og energiminister (1993-1996) og leder av Arbeiderpartiet (2002-2014).

Stoltenberg har omfattende toppledererfaring fra komplekse organisasjoner, og vurderes å ha meget gode lederegenskaper og svært god formidlingsevne. Han har en samarbeidsorientert og delegerende lederstil som er godt egnet for en kompetanseorganisasjon som Norges Bank. Han har lang erfaring i å arbeide sammen med spesialister, herunder fagøkonomer, for å tilrettelegge for avgjørelser med vidtrekkende økonomiske konsekvenser. Stoltenberg har lang erfaring med å håndtere krevende situasjoner, herunder kriser. Han har bred samfunnsinnsikt og forvaltningsforståelse, herunder innsikt i offentlige beslutningsprosesser, som er relevant for stillingen.

Stoltenberg har ikke operativ arbeidserfaring fra sentralbankvirksomhet eller kapitalforvaltning. Han har likevel god forståelse for samfunnsøkonomi, herunder penge- og finanspolitikk, og samspillet mellom disse, samt for internasjonale utviklingstrekk som kan ha betydning for disse politikkområdene. Han har også god innsikt i rammebetingelsene for Norges Banks oppdrag med å forvalte SPU, herunder det finansielle formålet for fondet og fondets betydning for norsk økonomi og Norges omdømme internasjonalt.

3.2 Særlig om habilitet

Stoltenbergs bakgrunn som statsminister og partileder, samt hans vennskap med sittende statsminister Jonas Gahr Støre, aktualiserer habilitetsproblemstillinger av relevans ved vurderingen av hans kandidatur. Som ledd i forberedelsene av ansettelsessaken har departementet vurdert disse problemstillingene nærmere. Departementet har også bedt Lovavdelingen i Justis- og beredskapsdepartementet vurdere spørsmålene. Korrespondansen mellom Finansdepartementet og Lovavdelingen, herunder vurderingene som er gjort i begge departementer, er publisert på www.regjeringen.no.

Finansdepartementet legger i sin vurdering til grunn at Jens Stoltenbergs politiske bakgrunn og hans vennskap med statsminister Jonas Gahr Støre, ikke vil føre til at han ofte eller systematisk vil være inhabil i saker som er til behandling i Norges Bank. Lovavdelingen skriver blant annet i sin vurdering, punkt 4 «Oppsummering»:

«Det klare utgangspunktet må være at vennskapet mellom Stoltenberg og statsministeren og andre mer generelle forhold som Finansdepartementet har omtalt i henvendelsen hit, ikke vil medføre at Stoltenberg vil være inhabil til å behandle aktuelle saker som sentralbanksjef.

[...] Basert på de mottatte opplysningene har vi imidlertid ikke funnet at det foreligger forhold som mer generelt tilsier at Stoltenberg vil være inhabil til å delta i behandlingen av de sakstyper som er nevnt av Finansdepartementet. Vi kan dermed slutte oss til Finansdepartementets hovedsynspunkter slik de blant annet kommer til uttrykk i notatet punkt 4.4 og er gjengitt i Finansdepartementets brev 20. desember 2021».

Finansdepartementet legger etter dette til grunn at det ikke foreligger forhold som tilsier at Stoltenberg generelt eller ofte vil være inhabil til å delta i behandlingen av de sakstypene som vil ligge til stillingen som sentralbanksjef. Habilitet må på vanlig måte vurderes konkret i tilknytning til den enkelte sak som er til behandling i Norges Bank, men det er ikke grunn til å forvente praktiske utfordringer knyttet til inhabilitet om Stoltenberg ansettes i stillingen.

3.3 Særlig om uavhengighet

I tillegg til en vurdering av relevante habilitetsproblemstillinger, jf. punkt 3.2 over, har departementet vurdert om Stoltenbergs politiske bakgrunn og vennskap med statsminister Støre kan svekke Norges Banks uavhengighet.

Departementets oppgave har vært å finne den best kvalifiserte søkeren. Kravene i kunngjøringsteksten har dannet grunnlaget for sammenligningen av søkerens kvalifikasjoner, og det er på vanlig måte sett hen til utdanning, erfaring og personlig egnethet. Om det er forhold ved søkerne som kan få konsekvenser for tilliten til Norges Banks uavhengighet, har vært en del av denne egnethetsvurderingen.

Sentralbanken i Norge har høy grad av uavhengighet av statsmyndighetene (regjeringen og Stortinget) i sin bruk av virkemidler etter sentralbankloven, slik som i pengepolitikken. Sentralbankloven § 1-4 annet ledd fastsetter at Norges Bank, til forskjell fra det som normalt gjelder i statsforvaltningen, bare kan instrueres i sin virksomhet etter loven, jf. § 1-3 (som gjelder «Sentralbankvirksomheten»), i «ekstraordinære situasjoner» og i tråd med spesielle formkrav. Myndigheten til å instruere ligger til Kongen i statsråd og kan ikke delegeres. Banken skal gis

anledning til å uttale seg før vedtak treffes, og slike vedtak skal meddeles Stortinget så snart som mulig. Disse rammene for uavhengighet berøres ikke av hvem som er sentralbanksjef.

Loven fastsetter også regler om hvilke personer som ikke kan være medlemmer av hovedstyret og komiteen for pengepolitikk og finansiell stabilitet, og dermed heller ikke kan være sentralbanksjef eller visesentralbanksjefer. Stoltenberg tilhører ikke den kretsen som etter loven er utelukket fra stillingen. Departementet har fastsatt regelverk med hjemmel i sentralbankloven, som skal motvirke at det oppstår inhabilitets- eller andre interessekonflikter for medlemmer av hovedstyret og komiteen for pengepolitikk og finansiell stabilitet, samt motvirke at det kan reises tvil om at medlemmene utfører sine verv med integritet og uavhengighet (habilitetsregelverket). Bankens sentrale beslutninger og råd behandles i kollegiale organer (hovedstyret og komiteen for pengepolitikk og finansiell stabilitet). En kompetent stab bidrar til høy faglig kvalitet og integritet i analyser og råd. Bankens beslutninger er underlagt en betydelig grad av institusjonalisert kontroll: Representantskapet fører tilsyn med Norges Banks drift og med at bestemmelsene for virksomheten blir fulgt. Finansdepartementet evaluerer utøvelsen av skjønnsmyndighet og måloppnåelse i pengepolitikken, samt følger opp og evaluerer bankens forvaltning av SPU. Både representantskapet og departementet rapporterer sine vurderinger til Stortinget. Norges Banks beslutninger og rådgivning følges også nøye av offentligheten, og det er stor åpenhet fra banken om beslutningsgrunnlaget og de avveingene som gjøres. Det er således flere mekanismer i organiseringen av Norges Bank og prosedyrer for saksbehandling som bidrar til å sikre at bankens oppgaver løses på det beste faglige grunnlaget, og for å motvirke at politiske preferanser eller andre utenforliggende hensyn kan påvirke den faglige skjønnsutøvelsen. Disse mekanismene ligger fast uavhengig av hvem som ansettes som sentralbanksjef.

Sett hen til rammebetingelsene som skal sikre sentralbankens uavhengighet og faglige integritet, den tid som har gått siden Stoltenberg fratrådte som statsminister (over åtte år), og den rollebevissthet og rolleforståelse som Stoltenberg har utvist og utviser, mener Finansdepartementet at ansettelse av Stoltenberg som sentralbanksjef ikke vil svekke sentralbankens uavhengighet.

4. Midlertidig beskikkelse av visesentralbanksjef Ida Wolden Bache

Sentralbanksjef Øystein Olsen vil fratre fra og med 1. mars 2022 og Jens Stoltenberg kan ikke tiltre stillingen som sentralbanksjef før høsten 2022. Det er derfor behov for midlertidig beskikkelse til stillingen i perioden mellom Olsen fratrer, og Stoltenberg tiltre. Departementet legger til grunn at det ikke er nødvendig med særskilt offentlig utlysning for å beskikke midlertidig.

Finansdepartementet tilrår midlertidig beskikkelse av visesentralbanksjef Ida Wolden Bache. Wolden Bache er i dag visesentralbanksjef og første nestleder av hovedstyret og komiteen for pengepolitikk og finansiell stabilitet. Finansdepartementet tilrår at Wolden Bache beskikkes midlertidig som sentralbanksjef, fra 1. mars 2022 frem til Stoltenberg tiltre, og senest 31. desember 2022.

5. Departementets konklusjon

Finansdepartementets vurdering er at generalsekretær Jens Stoltenberg er best kvalifisert til stillingen som sentralbanksjef. Departementet tilrår derfor at han beskikkes i stillingen.

Finansdepartementet tilrår at visesentralbanksjef Ida Wolden Bache beskikkes midlertidig til stillingen fra 1. mars 2022 frem til Stoltenberg tiltrer, dog ikke utover 31. desember 2022.

Finansdepartementet

tilrår:

1. Åremålsbeskikkelse av generalsekretær Jens Stoltenberg som sentralbanksjef for en periode på seks år. Han tiltrer fra det tidspunkt Finansdepartementet bestemmer.
2. Midlertidig beskikkelse av visesentralbanksjef Ida Wolden Bache som sentralbanksjef fra 1. mars 2022 til det tidspunkt Finansdepartementet bestemmer, dog ikke utover 31. desember 2022.

Nr.	Navn	Stilling	Poststed
1	Høst, Christian Temte (19) M	Student	0280 OSLO, Norge
2	Kristoffersen, Arne Solvang (28) M	Kundebehandler	8220 RØSVIK, Norge
3	Sætre, Tony Arne (54) M	Tilsynsvakt	5113 TERTNES, Norge
4	Malmedal, Rune (62) M	Bussjåfør	5337 RONG, Norge
5	Beisvåg, Elias Peltomaa (22) M	Butikkmedarbeider	0864 OSLO, Norge
6	Loftus, Tor Ingar Os (46) M	Rørlegger	1622 GRESSVIK, Norge
7	Carlsen, Andreas (32) M	Daglig leder	5243 FANA, Norge
8	Pettersen, Kurt (56) M	Medarbeider	9514 ALTA, Norge
9	Grønstad, Arnfinn (70) M	Pensjonist	3217 SANDEFJORD, Norge
10	Stokka, Jon (21) M	Baker	4313 SANDNES, Norge
11	Skaaren, Eiric (44) M	CEO	0860 OSLO, Norge
12	Baranauskas, Neilas (18) M	Lærling	3160 STOKKE, Norge
13	Behbahani, Ali Reza (51) M	Arbeidssøker	7036 TRONDHEIM, Norge
14	Rogstad, Torkel (26) M	Softwareutvikler	0564 OSLO, Norge
15	Azerbayev, Zhangir (20) M	Student	06510 NEW HAVEN, USA
16	Bache, Ida Wolden (48) K	Visesentralbanksjef	1368 STABEKK, Norge
17	Pettersen, Ole Kristian (68) M	Pensjonist	3188 HORTEN, Norge
18	Stoltenberg, Jens (62) M	Generalsekretær	0875 OSLO, Norge
19	Bjorheim, Jacob (62) M	Styremedlem, visiting fellow	8700 KÜSNACHT ZH, Sveits
20	Oppi, Gunnar (63) M	Pensjonist	0368 OSLO, Norge
21	Hagström, Johannes (18) M	Student	1406 SKI, Norge
22	Schevik, Omar (60) M	Prosjektleder	4407 FLEKKEFJORD, Norge

Kjønnsfordeling

K	1
M	21
Ukjent	0
Totalt antall	22

DET KONGELIGE
FINANSDEPARTEMENT

Finansministeren

Stortingets presidentskap
Ekspedisjonskontoret
0026 OSLO

Deres ref

Vår ref
21/2270 -

Dato
23 .04.2021

Svar på spørsmål 1960 til skriftlig besvarelse fra Eigil Knutsen

Jeg viser til brev av 19. april 2021 fra Stortingets president vedlagt spørsmål fra stortingsrepresentant Eigil Knutsen. Spørsmålet lyder:

«Hvilke grep tar statsråden og administrativ ledelse i Finansdepartementet for å sikre habiliteten til nye kandidater til vervet som visesentralbanksjef?»

Begrunnelse:

I 2020 ble ansettelsen av Nicolai Tangen som ny sjef for SPU problematisert på grunn av interessekonflikter. Nå i 2021 er det rekrutteringen til visesentralbanksjef som har vekket oppmerksomhet, fordi en tidligere kandidats sønn jobber i Finansdepartementet. Sentralbanklovens paragraf 2-3, fjerde ledd er tydelig på hvilke personer som ikke kan være medlemmer av hovedstyret. Paragrafen lyder slik:

(4) Følgende personer kan ikke være medlemmer av hovedstyret:

- a) medlemmer av komiteen for pengepolitikk og finansiell stabilitet, unntatt sentralbanksjefen og visesentralbanksjefene*
- b) medarbeidere i Norges Bank, unntatt ansatterepresentantene*
- c) regjeringsmedlemmer*
- d) politiske medarbeidere i departementene*
- e) medarbeidere i departementene*
- f) medarbeidere ved Statsministerens kontor og i Finansdepartementet*
- g) stortingsrepresentanter*
- h) politiske medarbeidere på Stortinget*

i) komitésekretærer på Stortinget

j) nærstående av personer nevnt i a, b, c, d, f, g, h og i. Som nærstående regnes slektninger i rett opp- og nedstigende linje, ektefeller, registrerte partnere og personer som vedkommende bor sammen med i ekteskapslignende forhold. Barn, stebarn og foreldre av personer nevnt i forrige punktum regnes også som nærstående.»

Svar:

Ansettelse av visesentralbanksjef besluttes av Kongen i statsråd, jf. sentralbankloven § 2-9 første punktum. Finansdepartementet er saksforberedende organ. Utgangspunktet for alle departementets rekrutteringsprosesser er at det først utarbeides en kunngjøringstekst, som offentliggjøres, med kravene til stillingen. Deretter søker vi å finne den best kvalifiserte personen til stillingen, jf. kvalifikasjonsprinsippet i statsansatteloven § 3. Departementet ønsker et bredt tilfang av kvalifiserte søkere, og for lederstillinger benytter vi som regel et rekrutteringsbyrå for å bidra til blant annet et aktivt søk etter kandidater. Eventuelle hindringer knyttet til habilitet, sett opp mot relevant regelverk, ved ellers kvalifiserte kandidater blir vurdert underveis.

Visesentralbanksjefene er medlemmer av Norges Banks hovedstyre og komiteen for pengepolitikk og finansiell stabilitet, og må derfor også oppfylle krav som er knyttet til disse vervene. I sentralbanklovens bestemmelse § 2-3 fjerde ledd er det listet opp personer med verv og tilknytningsforhold til regjeringen, departementene, Stortinget og Norges Bank, samt nærstående av disse, som ikke kan sitte i hovedstyret. Tilsvarende avgrensninger gjelder for komiteen for pengepolitikk og finansiell stabilitet, jf. sentralbankloven § 2-6 tredje ledd. Sentralbankloven § 2-3 fjerde ledd og § 2-6 tredje ledd bygger i stor grad på reguleringen fra sentralbankloven 1985, hvor avgrensningen ble en del utvidet i 2003 (Ot.prp. 81 (2002-2003)). Av forarbeidene fremgår det at formålet med denne bestemmelsen er å understøtte sentralbankens uavhengighet og at en bør unngå dobbeltroller hvor en vil få samme saker til behandling både som hovedstyremedlem og i regjering og departement. Som ledd i dette, ble en del nærstående inkludert i avgrensningen av personkretsen. Disse bestemmelsene bør gjennomgås tidlig i kontakten med kandidater til stillingene og vervene de gjelder. Ved forrige utlysning av den ubesatte visesentralbanksjefstillingen burde dette vært gjort tidligere.

For stillingene gjelder i tillegg alminnelige habilitetsregler etter forvaltningsloven. Forvaltningslovens habilitetsregler gjelder habilitet knyttet til konkrete saker og saksforhold. I et ansettelsesforhold må man i det løpende arbeid ta konkret stilling til de habilitetsspørsmål som da måtte oppstå. I forbindelse med en ansettelse må en derfor vurdere om personer som ikke er utelukket etter sentralbankloven, likevel vil kunne være inhabil i en slik utstrekning at vedkommende ikke kan inneha stillingen. Avklaring av eventuelle hindringer knyttet til habilitet, etiske retningslinjer eller annet regelverk innebærer vurderinger som er skjønnsmessige og kan kreve innhenting av nærmere opplysninger, i noen tilfeller eksterne vurderinger eller godkjenninger og dialog med søker. Det vil normalt være forhold som avklares mot slutten av en

kandidatvurdering. Departementet legger stor vekt på at slike forhold skal være nøye vurdert før en person ansettes, men verken ønsker eller tar sikte på at alle slike forhold skal være avklart ved søknadsfristens utløp.

Med hilsen

A handwritten signature in blue ink, consisting of stylized initials and a long horizontal stroke extending to the right.

Jan Tore Sanner

DET KONGELIGE
FINANSDEPARTEMENT

Finansministeren

Stortingets presidentskap
Ekspedisjonskontoret
0026 OSLO

Deres ref

Vår ref
21/6367 -

Dato
21.12.2021

Spørsmål nr. 682 til skriftlig besvarelse fra stortingsrepresentant Roy Steffensen om rekruttering av ny sentralbanksjef

Jeg viser til brev av 14. desember 2021 fra Stortingets president med spørsmål fra stortingsrepresentant Roy Steffensen. Spørsmålet lyder:

«Viser til NTB sin sak 14. desember om at Jens Stoltenberg vil bli ny sentralbanksjef. I saken har Stoltenberg skriftlig meddelt NTB «Jeg ble kontaktet av Finansdepartementet i november med forespørsel om jeg ville vurdere å søke stillingen». Dette medfører et behov for noen avklaringer, og det er interessant å blant annet vite nøyaktig når det skjedde, hvilke andre som ble kontaktet, og om dette var en oppfordring som var avklart og kom direkte fra politisk ledelse. Kan finansministeren redegjøre for prosessen som har vært?»

Svar:

Ansettelse av sentralbanksjef besluttet av Kongen i statsråd, jf. sentralbankloven § 2-9 første punktum. Finansdepartementet er saksforberedende organ.

Utgangspunktet for departementets rekrutteringsprosesser er at det utarbeides en kunngjøringstekst, som beskriver innholdet i og kravene til stillingen. Forut for utforming av kunngjøringsteksten for stillingen som sentralbanksjef gjennomførte departementet samtaler med en rekke relevante personer, fra hovedstyret, ledelsen i Norges Bank, NBIM, relevante fagavdelinger i departementet og Norges Banks representantskap. Formålet med slike samtaler er å få et best mulig grunnlag for utforming av innholdet i kunngjøringsteksten. Samtalene ble avholdt sammen med rekrutteringsbyrået Backer Skeie, som bistår departementet i den aktuelle rekrutteringsprosessen. Sentralbanksjefen og lederen for representantskapet ble også invitert særskilt til å gi innspill til hvilke krav vi burde stille, slik det følger av forarbeidene til sentralbankloven. Stillingen som sentralbanksjef ble lyst ut 10. november med søknadsfrist 9. desember.

Som for alle rekrutteringer søker departementet å finne den best kvalifiserte personen til stillingen som sentralbanksjef. Prinsippet i staten, om at den best kvalifiserte søkeren skal ansettes, legges til grunn også ved ansettelse av sentralbanksjef. Departementet ønsket et bredt tilfang av kvalifiserte søkere, og arbeidet sammen med rekrutteringsbyrå aktivt med søk etter potensielle kandidater. Flere potensielle kandidater som ble vurdert til å ha en relevant bakgrunn sett hen til kravene til stillingen ble kontaktet. Det ble avholdt uformelle samtaler for å avklare interesse og svare på spørsmål om stillingen og kravene i kunngjøringen. Denne typen tidlig kontakt og dialog er fortrolig. Flere kandidater ble oppfordret til å søke stillingen. Det er kjent gjennom media at to av disse valgte å søke, NATOs generalsekretær Jens Stoltenberg og visesentralbanksjef Ida Wolden Bache.

Det er etablert praksis at finansråden leder arbeidet med å rekruttere ledere av avdelingene i departementet, i underliggende virksomheter og for stillingene som sentralbanksjef og visesentralbanksjefer i Norges Bank. Finansråden holder meg orientert underveis i prosessen og fremmer forslag til ansettelse til meg. I tråd med dette har jeg blitt orientert om bl.a. hvem departementet har vært i kontakt med og hvem som er blitt oppfordret til å søke. Jeg har ikke selv vært i kontakt med verken søkere eller potensielle søkere om stillingen.

Med hilsen

Trygve Slagsvold Vedum

DET KONGELIGE
FINANSDEPARTEMENT

Finansministeren

Stortingets presidentskap
Ekspedisjonskontoret

Deres ref

Vår ref
22/781 -

Dato
10.02.2022

Spørsmål nr. 1178 til skriftlig besvarelse fra stortingsrepresentant Tina Bru om sentralbanksjefens involvering i konkrete investeringer og valg av markeder

Jeg viser til brev 7. februar 2022 fra Stortingets president vedlagt følgende spørsmål til skriftlig besvarelse fra stortingsrepresentant Tina Bru.

«Jeg tillater meg å stille følgende spørsmål til skriftlig besvarelse til finansministeren: Er det vanlig at ledelsen i Oljefondet (NBIM) drøfter konkrete investeringer eller valg av markeder med sentralbanksjefen?»

Begrunnelse:

På pressekonferansen om ny sentralbanksjef 4. februar uttalte finansministeren følgende om Jens Stoltenberg som ny sentralbanksjef: «Vi mener det er en styrke, den brede samfunnsforståelsen som Stoltenberg har, ikke minst også i forhold til det vi kaller Oljefondet. En får en styreleder som kan være en god samtalepartner, en god faglig ressurs for Oljefondet når man skal diskutere hvor skal en investere, hvilke markeder er det trygt i, hvilke internasjonale svingninger er det vi har, hvordan utviklingen er fremover, og ikke minst også den sikkerhetspolitiske dimensjonen.»

Svar:

Den operative forvaltningen av Statens pensjonsfond utland (SPU) er lagt til Norges Bank. Rammene for forvaltningen følger av sentralbankloven og lov om Statens pensjonsfond. I medhold av lov om Statens pensjonsfond har Finansdepartementet fastsatt et mandat for forvaltningen. Mandatet definerer målet for forvaltningen og de

overordnede rammene for denne, herunder krav til styring, måling og kontroll av risiko. Det er i mandatet presisert at Norges Bank skal foreta investeringsbeslutninger og utøve eierrettighetene i fondet uavhengig av departementet. Videre følger det av mandatet at Norges Bank skal gi departementet råd om investeringsstrategien for fondet. Slike råd vil normalt behandles i hovedstyret, som sentralbanksjefen leder.

Sentralbankloven slår fast at Norges Banks hovedstyre skal sørge for en forsvarlig og effektiv organisering av banken og at hovedstyret står til ansvar overfor departementet for forvaltningen av SPU. Den forrige regjeringen påla hovedstyret og sentralbanksjefen et utvidet ansvar knyttet til SPU i flere omganger. I stortingsmeldingen om den nye sentralbankloven (Meld. St. 7 (2018-2019)), pekte Solberg-regjeringen på at hovedstyret skal fylle funksjonen med å utfordre den daglige ledelsen innenfor både sentralbankvirksomheten og kapitalforvaltningen. Det følger konkret av forarbeidene til den nye sentralbankloven (Prop. 97 L (2018-2019)) at:

«Sentralbanksjefen skal, som daglig leder av sentralbankvirksomheten, ha ansvaret for saksforberedelsen på de områdene som hører under sentralbanksjefens daglige ansvar, herunder de funksjonene eller sakene som er felles for sentralbankvirksomheten og kapitalforvaltningen. Som styreleder har sentralbanksjefen også et overordnet ansvar for å påse at saker som gjelder kapitalforvaltningen er tilstrekkelig godt forberedt og egnet for behandling i hovedstyret, jf. avsnitt 6.4.1.4 om rollen til visesentralbanksjefen med særskilt ansvar for SPU. For saker som gjelder rådgivning til departementet om forvaltningen av SPU skal sentralbanksjefen eller visesentralbanksjefen med særskilt ansvar for SPU påse at Norges Banks vurderinger og råd på en grundig og god måte dekker alle de problemstillinger som departementet har uttrykt at det er opptatt av. Daglig leder av bankens forvaltning av SPU forbereder styresaker som gjelder forvaltningen av SPU og har rett og plikt til å være tilstede ved hovedstyrets behandling av saker som gjelder forvaltningen og til å uttale seg, hvis ikke hovedstyret i særlige tilfeller bestemmer noe annet eller daglig leder for bankens forvaltning av SPU har gyldig forfall.»

I henhold til sentralbankloven har hovedstyret ansvaret for Norges Banks forvaltning av SPU. Sentralbanksjefen forbereder saker til hovedstyret. Daglig leder av NBIM forbereder saker som gjelder forvaltningen av SPU, samtidig som sentralbanksjefen altså også har et overordnet ansvar for forberedelsen av SPU-saker.

I henhold til forvaltningsmandatet for SPU skal hovedstyret godkjenne alle finansielle instrumenter som benyttes i forvaltningen av SPU og alle markeder som det investeres i. Hovedstyrets godkjenning skal blant annet sikre en helhetlig styring, kontroll og oppfølging av all relevant investeringsrisiko og operasjonell risiko, herunder landrisiko. I meldingen om Statens pensjonsfond 2021 (Meld. St. 24 (2020-2021)) viste Finansdepartementet blant annet til at *«tilgang på informasjon og vurderinger av relevant risiko, som land- og politisk risiko, samt risiko knyttet til miljø, samfunnsmessige*

forhold og selskapsstyring i de ulike markedene, er viktige forhold ved beslutninger om å gå inn i nye markeder».

Som det fremgår ovenfor er hovedstyret og sentralbanksjefen tillagt viktige roller i blant annet rådgiving om investeringsstrategi og godkjenning av finansielle instrumenter og markeder som SPU investeres i, basert på relevant risiko, som land- og politisk risiko. De refererte uttalelsene på pressekonferansen er et uttrykk for disse realitetene.

Med hilsen

Trygve Slagsvold Vedum